

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA OLSZTYNA

LATA 2014 - 2017

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
I Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	7
1. Przepisy prawa dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	7
1.1. Akty prawne powszechnie obowiązujące	7
1.2. Formy prawne ochrony zabytków	8
1.3. Zadania własne samorządu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w świetle przepisów prawnych	8
1.4. Podział kompetencji w sprawach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na terenie Olsztyna	13
2. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w dokumentach strategicznych opracowanych na poziomie kraju i województwa.....	13
2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	13
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
3. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w dokumentach strategicznych i planistycznych opracowanych na poziomie lokalnym	17
3.1. Strategia rozwoju Olsztyna na lata 2006 – 2020	19
3.2. Lokalny program rewitalizacji obszaru miasta Olsztyn na lata 2007-2015	18
3.3. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Olsztyn – charakterystyka i wnioski	20
3.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – charakterystyka ogólna i wnioski	22
4. Możliwości finansowania zabytków	23
II Dziedzictwo kulturowe Olsztyna	27
1. Charakterystyka zasobu	27
1.1. Rozwój przestrzenny miasta	27
1.2. Zabytki nieruchome	29
1.3. Zabytki ruchome	32
1.4. Charakterystyka zabytków archeologicznych nie wpisanych do rejestru zabytków ...	35
2. Wartości niematerialne	38
3. Charakterystyka zasobu we władaniu Gminy Olsztyn – analiza, stan zachowania	38
4. Działania skierowane na ochronę zabytków	40
5. Uwarunkowania ochrony zabytków w Olsztynie oraz analiza SWOT	42
III Część programowa - zadania i sposób ich realizacji	47
1. Priorytety programu opieki nad zabytkami	47
2. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	50
3. Zasady monitorowania i oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	50
4. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	50

Aneksy od strony 53

WSTĘP

Zadaniem **gminnego programu opieki nad zabytkami** jest określenie kierunków polityki w odniesieniu do własnego dziedzictwa kulturowego, z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań, a także wskazanie działań i instrumentów niezbędnych do realizacji tej polityki w okresie czteroletnim.

Obowiązek sporządzenia niniejszego dokumentu nakłada na samorządy art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przepis ten formułuje podstawowe cele programu, określa tryb ich uchwalania, podawania do publicznej wiadomości oraz ewaluacji.

Przepis art. 87. brzmi następująco:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Określenie „opieka nad zabytkiem” wprowadzone zostało wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa nie przytacza bezpośredniej definicji tego terminu, w przepisach art. 5. i 6. rozróżnia jednak pojęcie „opieki nad zabytkiem” i „ochrony zabytków”.

Dla właściwego rozumienia gminnego programu opieki nad zabytkami konieczne jest objaśnienie pojęć **opieki nad zabytkami** oraz **ochrony zabytków**.

Opieka nad zabytkami sprawowana jest **przez ich właścicieli lub posiadaczy** i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytków,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Natomiast **ochrona zabytków** polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Komentarz do ustawy z 2010 r. tak wyjaśnia różnice między ochroną zabytków a opieką nad zabytkami „(...), **zagwarantowanie "ochrony zabytków" stanowi obowiązek organów administracji publicznej, przede wszystkim organów konserwatorskich, wyposażonych dla realizacji tego celu w określone prawem instrumenty o charakterze władczym.**

"Opiekę nad zabytkami" sprawują natomiast właściciele i użytkownicy zabytków. Powyższe oznacza, że dążąc do podkreślenia roli zabytków w kształtowaniu świadomości społeczeństwa oraz w zachowaniu jego tożsamości, ustawodawca zdecydował się na wyeksponowanie na gruncie u.o.z. koniecznego współuczestnictwa czynnika społecznego i aparatu administracyjnego w realizacji przewidzianych nią celów ochronnych"¹.

Oznacza to, że gminny program opieki nad zabytkami powinien odnosić się w pierwszej kolejności do działalności gminy jako opiekuna tych zabytków, których jest prawnym właścicielem. Jednakże, biorąc pod uwagę rolę gminy jako administratora pewnego terenu, a także wprowadzenie do katalogu zadań własnych gminy ochronę zabytków obok opieki nad nimi², część zadań ujętych w programie odnosić się będzie pośrednio do całego zasobu zabytkowego znajdującego się w granicach administracyjnych Olsztyna. Działania te, których adresatem będzie społeczność lokalna, a nade wszystko właściciele zabytków, polegać będą na tworzeniu warunków finansowych oraz organizacyjnych dla właściwej opieki nad dziedzictwem kulturowym. Będą one miały charakter przede wszystkim pomocowy oraz edukacyjny, związany z upowszechnianiem wiedzy o zabytkach oraz potrzebie ich ochrony.

Wskazane w programie działania nie stanowią nakazów i zakazów a wyznaczają jedynie cel strategiczny, kierunki działań wynikające z diagnozy zasobów dziedzictwa kulturowego miasta Olsztyna. Zaproponowane zadania rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z dziedziny ochrony zabytków w Polsce. Program obejmuje jedynie plan zadań do realizacji, nie stanowi natomiast formy aktu prawa wiążącego. Należy w tym miejscu podkreślić, że za zabytki odpowiedzialni są ich właściciele i użytkownicy. Program ma służyć pobudzeniu mechanizmów regulujących opiekę nad zabytkami oraz ukształtowaniu dobrych praktyk w tej dziedzinie.

Sporządzając niniejszy dokument oparto się na poradniku metodycznym sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami, opracowanym przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków³ (obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa), przyjmując propozycję zawartości merytorycznej, modyfikując jednak układ dokumentu w związku z lokalną specyfiką oraz przyjętymi priorytetami.

Ponadto przyjęto ogólne założenia „*Programu opieki nad zabytkami miasta Olsztyn*”, opracowanego przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Olsztynie

¹ M. Cherka, P. Antoniuk, F.M. Elżanowski, K.A. Wąsowski, Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz, LEX, 2010. Stan prawny: 2010.07.05

² art. 7 ust.1 pkt 9) ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm)

³ Gminny Program Opieki Nad Zabytkami, poradnik metodyczny, Warszawa 2008, dostępny na stronie internetowej KOBiDZ: <http://kobidz.pl/idm,872,gminny-program-opieki-nad-zabytkami.html>

w 2006 r⁴. Dokonano koniecznych aktualizacji: danych bazowych o zasobie zabytkowym miasta, uwarunkowań prawnych ochrony zabytków oraz zmieniających się w wraz z intensywnym rozwojem miasta uwarunkowań lokalnych ochrony dziedzictwa. Przeanalizowano aktualne dokumenty z zakresu polityki przestrzennej miasta pod kątem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, formułując wnioski w tym zakresie.

Odmienne od poprzedniego programu opieki nad zabytkami, w części programowej przyjęto projektowy sposób realizacji programu, oparty na podejmowaniu konkretnych działań rozłożonych w czasie, finansowanych zarówno z budżetu miasta jak i zewnętrznych środków finansowych. Działania te, o charakterze inwestycyjnym, pomocowym, edukacyjnym oraz popularyzatorskim, realizowane będą przez różne komórki organizacyjne Urzędu Miasta Olsztyn oraz inne gminne instytucje, dając wyraz świadomej polityce miasta w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

⁴ Przyjęty uchwałą Rady Miasta Olsztyn LXIX/877/06 z dnia 25 października 2006 r.

I. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Przepisy prawa dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1.1. Akty prawne powszechnie obowiązujące

Ochrona szeroko pojętego narodowego dziedzictwa kulturowego została zagwarantowana w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: *Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.*

Art. 6 Konstytucji RP mówi natomiast: *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.*

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest **ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). *„Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków”.*

Ponadto uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w następujących ustawach:

- ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach
- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

1.2. Formy prawne ochrony zabytków

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewiduje cztery sposoby ochrony konserwatorskiej obiektów zabytkowych. Są to:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Obecnie na terenie Olsztyna funkcjonują dwie z czterech form ochrony konserwatorskiej przewidzianych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: rejestr zabytków oraz objęcie ochroną konserwatorską w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub tzw. decyzjach nr I. Dotychczas nie wystąpiło na terenie Olsztyna objęcie ochroną konserwatorską w związku z utworzeniem parku kulturowego oraz w ramach uznania zabytku za pomnik historii.

1.3. Zadania własne samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w świetle przepisów prawnych

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami została ustanowiona zadaniem własnym gminy w art. 7 ust. 1, pkt 9) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym: *„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: (...) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz **ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.**”*

Konkretne zadania w tej dziedzinie nakłada na gminę ustawa dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ze względu status administracyjny Olsztyna, który funkcjonuje jednocześnie jako miasto na prawach powiatu, w zestawieniu niniejszym uwzględnione zostały też zadania i obowiązki prezydenta jako starosty powiatu grodzkiego. Można je podzielić na obligatoryjne i fakultatywne.

Do zadań o charakterze obligatoryjnym należą:

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 18. 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19. 1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu

lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 22. 4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Art. 26. 1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 50. 3. W przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Przepisy o gospodarce nieruchomościami stosuje się odpowiednio.

4. Jeżeli nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, o którym mowa w ust. 1 lub 3:

- 1) zabytek ruchomy może być przejęty przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, w drodze decyzji, na własność Skarbu Państwa, z przeznaczeniem na cele kultury, oświaty lub turystyki, za odszkodowaniem odpowiadającym wartości rynkowej tego zabytku;
- 2) zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Art. 71. 1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Art. 87. 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Art. 103. 1. Społecznego opiekuna zabytków ustanawia, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, starosta właściwy dla miejsca zamieszkania (siedziby) kandydata na społecznego opiekuna zabytków.

2. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków starosta cofa ustanowienie społecznego opiekuna zabytków, jeżeli opiekun przestał spełniać wymagania określone w art. 102 ust. 3 lub niewłaściwie wykonuje swoje zadania.

3. O ustanowieniu społecznego opiekuna zabytków lub cofnięciu takiego ustanowienia starosta zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków.

Przepisy o charakterze fakultatywnym:

Art. 12. 1. Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

Art. 16. 1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 81. 1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Ponadto, ustawa nakłada na właściciela lub posiadacza obiektów zabytkowych następujące obowiązki:

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25. 1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:

- 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku;
- 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie;
- 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

Art. 28. Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

1.4. Podział kompetencji w sprawach dotyczących ochrony zabytków o opieki nad zabytkami na terenie Miasta Olsztyna

Zgodnie z art. 96 ust. 2 ustawy z o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa. W Olsztynie, wzorem innych miast, Prezydent przejął części kompetencji Wojewody w zakresie ochrony zabytków. Zakres przekazanych zadań określa porozumienie z dnia 27 stycznia 2009 r. pomiędzy Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Gminą Olsztyn, dotyczące powierzenia Gminie Olsztyn spraw z zakresu właściwości Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, opublikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr 50 poz. 861 z dnia 16 kwietnia 2010 r. Na terenie Olsztyna przekazane zadania w imieniu Prezydenta Miasta wykonuje Miejski Konserwator Zabytków, kierujący Biurem Miejskiego Konserwatora Zabytków, osadzonym w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta Olsztyn.

Tekst w/w porozumienia wraz ze zmianami stanowi aneks nr 1 do niniejszego opracowania.

2. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w dokumentach strategicznych opracowanych na poziomie kraju i województwa

2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020,
- Narodowy Program Kultury "Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 – 2013”.

Narodowy program kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004 – 2013 stanowi jeden z elementów „Narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004 – 2013” oraz uzupełnienia do niej z 2005 r.: „Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020”⁵.

⁵ Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-13 została przyjęta przez Radę Ministrów 21.09.2004r. Teksty NSRK, Uzupełnienia na lata 2004-2020 oraz NPK "Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego" dostępne na stronach http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/Narodowa_Strategia_Rozwoju_Kultury.pdf, <http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf>, http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/NPK_Zabytki.pdf.

Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 – 2013” dokument służący wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Sferę dziedzictwa uznano za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury, stanowić ona może potencjał służący wzrostowi konkurencyjności poszczególnych regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Głównym celem strategicznym w/w programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych oraz:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej.

Celami częściowymi programu są między innymi:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości przez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

W programie jako mające odniesienie do gminnego programu opieki nad zabytkami należy uznać dwa priorytety działań:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

W ramach tego priorytetu, jedno z działań zostało sformułowane jako *kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.*

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

W ramach tego priorytetu, jedno z działań przewiduje *rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego. Działanie będzie polegało na podnoszeniu wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony*

dziedzictwa kulturowego oraz na rozwijaniu zainteresowań społeczeństwa problematyką ochrony zabytków.

- Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Obecnie program znajduje się w fazie projektowej (w trzecim kwartale roku 2013 projekt programu został przesłany do konsultacji społecznych). Celem krajowego programu ma być stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zgodnie z тезami stanowiącymi podstawę do opracowania programu, jego celem jest wzmocnienie ochrony i opieki nad materialnym dorobkiem kultury oraz poprawa jego stanu zachowania. W тезach do programu określono siedem podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasada „primum non nocere” – po pierwsze nie szkodzić,
- zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasada minimalnej, niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- zasada, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- zasada czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasada odwracalności metod i materiałów,
- zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady te stanowią podstawy działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach i powinny obowiązywać wszystkie podmioty działające w sferze opieki nad zabytkami.

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020⁶

W rozdziale dotyczącym wzrostu potencjału turystycznego, przy działaniach związanych z opracowywaniem koncepcji produktów turystycznych znajduje się odniesienie do ewidencjonowania i badania wszystkich kategorii zabytków (w celu rozwoju, konserwacji, rewaloryzacji i zagospodarowania dóbr kultury) oraz opracowanie szerokiej i urozmaiconej

⁶ Strategia przyjęta Uchwałą nr XXXIV/474/05 Sejmiku Województwa Warmiń.-Mazursk. z dn. 31.08.2005 r. dostępna na stronie: http://bip.warmia.mazury.pl/urzed_marszalkowski/333/540/Strategia_Rozwoju_Spooleczno-Gospodarczego_Wojewodztwa_Warmińsko_-_Mazurskiego/

oferty turystycznej opartej o m.in. posiadane obiekty zabytkowe. Przy działaniach związanych z wzrostem jakości aktualnej oferty turystycznej znajdujemy odniesienie do opracowania i realizowania programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej. Przy działaniach związanych ze współpracą na rzecz rozwoju turystyki znajduje się zalecenie dotyczące udzielania wsparcia dla inicjatyw lokalnych w tworzeniu placówek muzealnych oraz promocji miejsc historycznych.

W związku ze współpracą z regionami bałtyckimi w Strategii przedstawione zostały przedsięwzięcia, które powinny być wykonywane przy współpracy województw warmińsko-mazurskiego, pomorskiego i zachodniopomorskiego, w których uczestniczyć może również miasto Olsztyn, w tym m.in.:

- wspieranie tworzenia sieciowych ponadregionalnych produktów turystycznych w oparciu o wspólne dziedzictwo kulturowe (np. szlaki rowerowe, tematyczne szlaki kulturowe).
- Strategia rozwoju turystyki w województwie warmińsko-mazurskim, XII 2004 r.⁷

Strategia stawia sobie za główny cel utworzenie z turystyki wiodącej dziedziny gospodarki regionu, poprzez maksymalne i dynamiczne wykorzystanie predyspozycji turystycznych regionu Warmii i Mazur.

Wskazuje na możliwości rozwoju produktu turystycznego jaki może stanowić turystyka miejska i kulturowa:

- rozwój m.in. w oparciu o zróżnicowane dziedzictwo kulturowe,
- promowanie wspólnego dziedzictwa dla potrzeb rozwoju turystyki (np. Szlak Zamków Gotyckich, Szlak Kopernikowski)

Jako jeden z celów stawia sobie rozwój funkcji kulturalnej i ochrona dziedzictwa kulturowego w powiązaniu z potrzebami rozwoju turystyki.

Kierunek działania – ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kultury materialnej regionu (naprawa wieloletnich zaniedbań, nadzór konserwatorski mający na celu zachowanie specyfiki i integralności krajobrazu kulturowego regionu).

- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015⁸

Program jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania, służącym podejmowaniu działań dotyczących inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także

⁷ Strategia dostępna na stronie:

http://bip.warmia.mazury.pl/urzed_marszalkowski/333/542/Strategia_rozwoju_turystyki_w_Wojewodztwie_Warmińsko_-Mazurskim/

⁸ Program został przyjęty Uchwałą Nr XIII/240/11 Sejmiku Woj. Warmińsko-Mazurskiego z dn.28.12.2011 r..

upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego przez samorząd województwa. Dokument wskazuje na potrzebę zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej.

Program określa stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych, promocyjnych.

Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego to: zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego, opieka nad zabytkami ruchomymi, opieka nad zasobami muzeów, ochrona dziedzictwa kulturowego województwa, ochrona dziedzictwa niematerialnego, praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

3. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w dokumentach strategicznych i planistycznych opracowanych na poziomie lokalnym

3.1. Strategia Rozwoju Miasta – Olsztyn 2020⁹

Zgodnie z powyższym dokumentem wizja rozwoju Olsztyna w 2020 r. to:

„Olsztyn – nowoczesna aglomeracja z dobrze rozwiniętymi funkcjami metropolitalnymi, tworzona przez unikatowe środowisko przyrodnicze, wyjątkową jakość życia i konkurencyjne warunki prowadzenia biznesu”.

Kierunek działań w zakresie dziedzictwa kulturowego zawarty w powyższym dokumencie określony został w celach operacyjnych (cel operacyjny A2) – „budowanie tożsamości miasta”, w którym określono następujące kierunki działań:

- **inicjowanie, promocja i wspieranie kultury w celu rozwoju kapitału społecznego służącego integracji mieszkańców oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców o historii i kulturze stolicy Warmii i Mazur** – ten kierunek działań powinien objąć m.in. wprowadzenie do szkół nauczania o historii regionu, ścisłą współpracę z instytucjami zajmującymi się historią i kulturą regionu, promocję lokalnych obyczajów, rozbudowę oferty kulturalnej Olsztyna;
- **intensyfikacja i integracja działań, których celem jest promocja Olsztyna jako miasta, z którym wiążą się losy wielu znanych postaci, oraz budowa wyrazistej marki Olsztyna, z**

⁹ Przyjęta uchwałą nr XLV/752/2013 Rady Miasta Olsztyna z dnia 30 października 2013 r.

uwzględnieniem jego specyfiki przyrodniczej, kulturowej i społecznej – ten kierunek działań powinien objąć m.in. przygotowanie Strategii Marki Olsztyn, edukację kulturową, opracowanie i stałe redagowanie informacji o osobistościach, których losy związane są z Olsztynem, współpracę z ośrodkami i instytucjami zagranicznymi upamiętniającymi ważne osobistości w życiu Olsztyna (seminaria, wystawy, konkursy), promocję Olsztyna ukierunkowaną na kulturę i sferę społeczną, promocję Olsztyna w oparciu o jego historyczne położenie i spuściznę kulturową Warmii;

- budowa społeczeństwa obywatelskiego poprzez wspieranie organizacji pozarządowych oraz rozwój partycypacji społecznej – kierunek działań powinien wychodzić naprzeciw oczekiwaniom licznych instytucji i organizacji pozarządowych, a w jego ramach oczekuje się zwiększenia aktywności społecznej w zakresie uczestniczenia w imprezach integrujących środowisko mieszkańców Olsztyna (festiwale, konkursy, wydarzenia organizowane dla mieszkańców i turystów).

3.2. Lokalny program rewitalizacji obszaru miasta Olsztyna na lata 2007-2015

„Rewitalizacja określana jest jako wieloletni i zintegrowany proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych dzielnicach miast, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ładui przestrzennego oraz do ożywienia gospodarczego i odbudowy więzi społecznych. Obejmuje ona kompleksowe działania techniczne, społeczne i ekonomiczne mające na celu przywrócenie dawnej świetności oraz zapewnienie rozwoju określonego obszaru: dawnych dzielnic miejskich, terenów poprzemysłowych, powojaskowych oraz osiedli z wielkiej płyty”.

Lokalny program rewitalizacji dla Olsztyna utworzony został w oparciu o Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013 i składa się z trzech części obejmujących trzy strefy problemowe: obszary miejskie, obszary powojaskowe i poprzemysłowe oraz blokowiska. Dwa działania w ramach programu są ukierunkowane bezpośrednio na historyczne obszary miejskie, a są to:

Działanie 4.2. Rewitalizacja miasta

Działanie 4.3. Restrukturyzacja terenów powojaskowych i poprzemysłowych

Dokumenty te prezentują główne założenia i cele rewitalizacji, zawierają analizę trzech sfer społeczno – ekonomiczno – przestrzennych miasta oraz na tej podstawie definiują problemy rewitalizowanych obszarów, w końcu zawierają również budżet, plan finansowy oraz sposób zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji. Ważnym załącznikiem do dokumentu jest lista wniosków (projektów) do LPR, zgłoszonych przez potencjalnych beneficjentów:

instytucje publiczne oraz osoby prywatne, warunkująca ubieganie się o środki unijne na rewitalizację w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury, Priorytet IV.

W rozdziale VI, punkt 6.1., dotyczącym diagnozy stref życia mieszkańców zawarto charakterystykę architektonicznego i przestrzennego dziedzictwa Olsztyna oraz sformułowano zasadnicze zadania na jakich należy się skupić w procesie rewitalizacyjnym odnośnie dziedzictwa kulturowego:

- a) Zagospodarowanie budynków, które przez długi okres czasu były wyłączone z użytkowania (zadanie to dotyczy przede wszystkim zespołów dawnych koszar wojskowych).
- b) Odremontowanie i poprawa stanu technicznego zabytkowych kamienic i domów mieszkalnych, przy ograniczonym zakresie zmian ich konstrukcji i poszanowaniu zabytkowej substancji, z uwzględnieniem socjalnych potrzeb ich użytkowników. Budynki mieszkalne stanowią integralną część tkanki miejskiej, mogą być wykorzystane w tworzeniu ścieżek edukacyjnych i tematycznych, tras turystycznych pieszych i rowerowych. Różnorodność stylowa stanowi o ich wysokiej atrakcyjności. Realizacja zadania przyczyni się do poprawy wizerunku miasta i wzrostu jego atrakcyjności jako ośrodka turystycznego.
- c) Odnowa terenów historycznie komponowanej zieleni, której udział w strukturze przestrzennej miasta jest znaczny. W ramach tego zadania, w kontekście kompleksowych działań rewitalizacyjnych powinno wziąć się pod uwagę rewaloryzację parków wpisanych do rejestru zabytków: przy ul. Metalowej i parku „Jakubowo” przy ul. Wojska Polskiego, parku „Podzamcze” stanowiącego otoczenie najcenniejszej kulturowo części miasta, a także Lasu Miejskiego. Zagospodarowanie istniejących założeń historycznej zieleni miejskiej wpłynie na poprawę estetyki przestrzeni publicznej, ale także umożliwi podniesienie jakości życia w Olsztynie poprzez utworzenie miejsc wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców.

3.3. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Olsztyn¹⁰ - charakterystyka i wnioski.

„Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Olsztyn ma za zadanie przypisać poszczególnym celom strategicznym¹¹ miejsca w przestrzeni miasta oraz gwarantować możliwości i standardy ich zrealizowania. Niemal każdej działalności można określić miejsce w przestrzeni, jednak zamykając się w problematyce studium skoncentrowano się na gospodarce przestrzeni, ochronie środowiska kulturowego i środowiska przyrodniczego

¹⁰ Przyjęte Uchwałą nr LXII/724/2010 Rady Miasta Olsztyn z dnia 26 maja 2010 r.

¹¹ Określonym w Strategii Rozwoju Miasta

*przy jednoczesnym spełnieniu celów gospodarczych i społecznych. Pole powiązań i współdziałania Strategii Rozwoju Miasta ze Studium zostało określone w tekście strategii w brzmieniu: „Przestrzeń miasta jest dobrem wspólnym. Jej organizacja decyduje o warunkach życia i dobrobycie mieszkańców, świadczy o kulturze społeczności, która ją zamieszkuje, determinuje postęp cywilizacyjny. Jako specyficzny aspekt gospodarowania, wymaga uczestnictwa i angażuje wszystkie podmioty publiczne i prywatne, dążące do zaspokojenia swoich potrzeb i realizacji swoich celów”.*¹²

W części studium dotyczącej **uwarunkowań** dokonano analizy stanu oraz kierunków dalszego rozwoju miasta m.in. w oparciu o uwarunkowania kulturowe, w tym wynikające z *„występowania zasobów kulturowych, krajobrazowych i ich walorów, wymagań w zakresie ochrony zespołów i obiektów zabytkowych oraz krajobrazów i dóbr kultury współczesnej”.*

Rozdział 3. uwarunkowań, pt. *System środowiska naturalnego*, zwraca uwagę na istotne i wyróżniające miasto zasoby zieleni urządzonej, w tym historycznej, wymieniając także zabytkowe cmentarze oraz zielen przyuliczną. W rozdziale tym zwrócono także uwagę na problem zaśmiecenia przestrzeni miejskiej reklamami.

Rozdział 9. pt. *Turystyka*, kładzie nacisk na rolę dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki, a we wnioskach stwierdza: *„do najważniejszych potrzeb związanych z rozwojem funkcji turystycznej miasta należą m.in. dbałość o zachowanie naturalnych walorów krajobrazowych i kulturowych miasta”.*

Rozdział 12. w całości poświęcony jest ochronie dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Zawiera krótką charakterystykę rozwoju przestrzennego Miasta oraz aktualnego zasobu zabytkowego, wyróżnia układy urbanistyczne i założenia architektoniczne o wartościach kulturowych, oraz wyznacza strefy konserwatorskie – wydzielone w strukturze miasta obszary o różnym stopniu nasycenia walorami kulturowymi, proponowane do objęcia ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W ramach stref konserwatorskich wyróżniono **strefę A** – pełnej ochrony konserwatorskiej, **strefy B-** częściowej ochrony konserwatorskiej, **strefy K** – ochrony krajobrazu, **strefy E** – ochrony ekspozycji, **strefy W** – bezwzględnej ochrony archeologicznej **oraz OW** – strefy obserwacji archeologicznej. Systematyzacja powyższa przyjęta została w oparciu o dokument *„Obszary ochrony konserwatorskiej miasta Olsztyna”* z sierpnia 2001 r.¹³.

¹² Źródło: <http://www.gospodarka.olsztyn.eu/pl,planowanie-przestrzenne,studium-uwarunkowan.html> stan dzień 02.11.2010 r.

¹³ Obszary ochrony konserwatorskiej Miasta Olsztyn (na etapie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego), oprac. przez W. Knercer, I. Liżewska, B. Zalewska, M. Zwierowicz, Olsztyn 2001 r. , przechowywane w Biurze MKZ.

W części drugiej studium, której celem jest wyznaczenie kierunków rozwoju miasta, uwzględniając rozpoznane wcześniej uwarunkowania, ochronę wartości kulturowych i przyrodniczych uznano, za jeden z celów polityki przestrzennej Miasta.

W rozdziale 5. poświęconym m.in. ochronie dziedzictwa kulturowego i zabytków powtórzono wyznaczone w części dotyczącej uwarunkowań strefy ochrony konserwatorskiej, określając jednocześnie wytyczne konserwatorskie dla działań podejmowanych w ramach poszczególnych stref, opracowane na podstawie cytowanych „Obszarów ochrony konserwatorskiej miasta Olsztyn” z 2001 r. Szczegółowe ustalenia dla poszczególnych stref, a także precyzyjne wyznaczenie ich granic dokonane zostanie na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ponadto w części dotyczącej określenia celów strategicznych wyznaczono przedsięwzięcia priorytetowe służące do ich realizacji, i tak osiągnięcie celu „Rozwój funkcji metropolitalnych miasta Olsztyn” umożliwi między innymi:

- utworzenie Muzeum Techniki w zabytkowym budynku dawnego tartaku przy ul. Knosały
- utworzenie Centrum Usług, Rozrywki i Rekreacji na obszarze dawnych koszar kawalerii przy ul. Gietkowskiej i Dąbrowskiego.

Inny cel określony dla umocnienia funkcji metropolitalnych miasta to wykorzystanie potencjału historycznego i przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego w dziedzinie turystyki, natomiast w ramach celów służących poprawie jakości życia w mieście wskazano następujące postulaty:

- rewitalizacja dużych obszarów mieszkalnych oraz zagrożonej degradacją zabudowy mieszkaniowej stanowiącej dziedzictwo historyczne;
- ochrona dziedzictwa kulturowego zapewniająca harmonijnie włączenie przestrzeni historycznej we współczesne procesy rozwojowe;
- kreowanie nowych funkcji dla obiektów o wartości historycznej i kulturowej oraz aktywna polityka przekształceń zdegradowanych obszarów zrewaloryzowanych i uzupełnionych nową zabudową.

W strefie śródmiejskiej postuluje się podniesienie jakości przestrzeni publicznej na terenach zieleni wokół starego miasta wraz z uczytelnieniem przebiegu murów obronnych w terenie i nawierzchniach. Słuszny jest także postulat rozszerzenia strefy centrum o obszar niezagospodarowanych jak dotąd koszar zlokalizowanych przy ul. Gietkowskiej i Dąbrowskiego.

W zapisach dotyczących obszaru drugiej strefy usługowo-gospodarczej znalazło się zadanie polegające na rewitalizacji zespołu dworsko-parkowego przy ul. Trackiej 15, w ramach kształtowania Miejskiego Systemu Środowiska Naturalnego.

W studium położono nacisk na wykorzystanie potencjału przyrodniczego miasta, dostrzegając także wartości tkwiące w historycznych zespołach zieleni miejskiej. Zidentyfikowano i wskazano tereny zieleni zlokalizowane przy obiektach objętych ochroną konserwatorską, historycznie cenne ze względu na swój wiek, dobór gatunków drzew i układ. W programie kształtowania nowych obszarów zieleni urządzonej założono m.in. odtworzenie, rewaloryzacja i utrzymanie wewnętrznego pierścienia zieleni wokół Starego Miasta.

3.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – charakterystyka ogólna i wnioski.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są niezwykle ważnym instrumentem realizowania polityki gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, są także jedną z form ochrony konserwatorskiej, wymienionych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. **Projekty i zmiany planów zagospodarowania przestrzennego uzgadniane są z wojewódzkim konserwatorem zabytków.** W Olsztynie sporządzanie planów odbywa się przeważnie w sposób doraźny, w miarę potrzeb związanych z bieżącymi inwestycjami, co skutkuje objęciem planami zagospodarowania wyrywkowych fragmentów miasta, głównie na jego obrzeżach¹⁴. Poza nielicznymi wyjątkami, w większości historycznych dzielnic plany nie funkcjonują, co faktycznie oznacza braki instrumentów prawnych służących świadomemu kształtowaniu przestrzeni publicznej oraz ochronie jej cennych wartości. **Obecnie trwają prace nad Zintegrowanym Programem Rozwoju Przestrzennego Śródmieścia, który ma być podstawą do zmiany powyższej sytuacji.** Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, w mpzp uwzględnia się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Analizując zapisy planów dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie miasta Olsztyn stwierdzono, że opierają się one głównie na cytowanym wyżej opracowaniu „Obszary ochrony konserwatorskiej Miasta Olsztyn” z 2001 r.

4. Możliwości finansowania zabytków

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7 ustawy z dnia 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z art. 71 ust. 1 w/w ustawy prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku finansuje „*osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego*

¹⁴ Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów cennych kulturowo zawarto w aneksie nr 2, stan na grudzień 2013 r.

prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego”. Zgodnie z art. 71 ust. 2 w przypadku zabytków do których tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego „*sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, jest zadaniem własnym tej jednostki*”.

Obok obowiązków ustawa stwarza też możliwości udzielania dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 73). Dotacje te udzielane są przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa "Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego" oraz przez wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda (art. 74).

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Środki finansowe z budżetu państwa - „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego”, przyznawane są w ramach programów ministerialnych. W programie „Dziedzictwo kulturowe” wybrane priorytety to:

- Priorytet nr 1 – ochrona zabytków

celem priorytetu jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewitalizacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne.

- Priorytet nr 5 – ochrona zabytków archeologicznych (od 2011 r.)

celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce. Cele szczegółowe priorytetu obejmują ewidencję i dokumentowanie zabytków archeologicznych, badanie zabytków archeologicznych nowoczesnymi, nieinwazyjnymi metodami oraz upowszechnianie wyników przeprowadzonych nie inwestorskich badań archeologicznych.

Wnioski obowiązkowo muszą być składane za pomocą systemu Elektronicznego Biura Obsługi Interesanta (EBOI).

Akty wykonawcze:

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielenia dotacji na badania archeologiczne.

Dodatkową możliwością pomocy finansowej w przypadku planowanej realizacji projektów ze środków europejskich jest dofinansowanie wkładu krajowego (własnego) z programu „Promesa

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”. Jednym z zadań kwalifikujących się do dofinansowania jest ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Udziela dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Rodzaj dofinansowania określa art. 76 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w danym roku budżetowym;
- dotacja na prace przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Wniosek o udzielenie dotacji może złożyć właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru zabytków. O udzielenie refundacji prac, przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków udziela również na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jednolity - Dz.U.10.234.1536) dofinansowania na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dóbr kultury, w drodze otwartego konkursu.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Z budżetu Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego udzielane są dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane oraz dokumentacje przy zabytkach wpisanych do rejestru, usytuowanych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdujących się w złym stanie technicznym. Zasady udzielania dotacji szczegółowo określa Uchwała Nr XLIV/847/10 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 października 2010 r. w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu samorządu województwa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. 2010 nr 197 poz. 2545).

Środki z Unii Europejskiej na lata 2014-2020

Fundusz Kościelny

Działa na rzecz wszystkich Kościołów i innych związków wyznaniowych posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej. Większość pieniędzy z funduszu otrzymuje jednak kościół katolicki. Od 1990 r. jedynym źródłem finansowania Funduszu jest budżet państwa. Dla przykładu w 2010 r. wydatki na Fundusz Kościelny to kwota 86.336.000 zł. Organizację, organa i tryb działania Funduszu Kościelnego określa statut stanowiący załącznik do uchwały nr 148 Rady Ministrów z dnia 7 listopada 1991 r. w sprawie statutu Funduszu Kościelnego (M. P. Nr 39, poz. 279). Jednym z celów Funduszu jest - odbudowa, remonty i konserwacja obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Środki z budżetu miasta Olsztyna

Zasady udzielania dotacji z budżetu miasta Olsztyna na prace przy zabytkach zostały opisane w cz. III Programu, w pkt 4 „Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami”.

Podsumowanie

Podsumowując głównymi źródłami dofinansowania projektów związanych z pracami przy zabytkach, oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa (informacyjne, edukacyjne itp.), są:

1. Środki finansowe z budżetu państwa, „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego”, przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programów ministerialnych oraz środki przyznawane przez Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków;
2. Środki z Funduszy Europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym;
3. Środki z Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuowane na poziomie województw;
4. Środki z Europejskich programów specjalnych, współpracy transgranicznej itp;
5. Środki przyznawane przez marszałków województw.

II. Dziedzictwo kulturowe Olsztyna

1. Charakterystyka zasobu

Rozwój przestrzenny miasta¹⁵

„Historyczny rozwój przestrzenny Olsztyna podzielić można na kilka zasadniczych etapów, które miały znaczący wpływ na kształt współczesnego miasta.

Pierwszy z nich to **okres miasta średniowiecznego**. Powstanie organizmu miejskiego w zakolu rzeki Łyny poprzedziło dość intensywne w tym miejscu osadnictwo pradziejowe, którego początek sięga ósmego tysiącleci p.n.e. Bezpośrednią jednak przyczyną, która spowodowała powstanie była kolonizacja ziem pruskich dokonująca się na mocy bulli papieskiej z 1243 roku. W porozumieniu z zakonem krzyżackim kolejni biskupi warmińscy zasiedlali tereny diecezji głównie osadnikami z Niemiec. Ponieważ akcja kolonizacyjna była przede wszystkim dobrze zaplanowanym przedsięwzięciem politycznym wymierzonym w rodzimą ludność pruską, wszystkie miasta zakładane na tych terenach stanowiły organizmy funkcjonujące w bezpośrednich związkach z zamkami, tworząc z nimi ufortyfikowane zespoły obronne. Tworem architektonicznym, który najprawdopodobniej poprzedził budowę zamku olsztyńskiego, jak również powstanie miasta była drewniano- ziemna strażnica obronna. Jej początek należy kojarzyć z rokiem 1334 i wiele wskazuje na to, że istnienie tej warowni było z góry zaplanowanym aktem mającym poprzedzić powstanie w niedalekiej przyszłości założenia obronnego o trwałej – murowanej strukturze. Wprawdzie przywilej lokacyjny otrzymał Olsztyn dopiero w roku 1353, to należy przypuszczać, iż budowa miasta rozpoczęta została kilka lat wcześniej i niewykluczone, że wyprzedziła budowę zamku murowanego. Zarówno jednak rozplanowanie przestrzenne samego miasta, jak też system fortyfikacji otaczających miasto i zamek niezbiecie świadczą o tym, że oba te organizmy powstawały we wzajemnej ścisłej synchronizacji nie naruszając jednakże autonomiczności obronnej zamku.

Układ miejski zakomponowany został w oparciu o siatkę o module 7-prętowym. Prócz tego ukierunkowanie całego miasta stanowił biegnący z południa na północ i znacznie wcześniej funkcjonujący szlak komunikacyjny. Stanowił on główną oś komunikacyjną miasta i łączył obie bramy miejskie: Dolną na południu i Górną na północy. Jego rola była na tyle istotna, że wpłynęła na kształt rynku, który zamiast kwadratu stanowił prostokąt. Ratusz usytuowany został na podłużnej osi rynku. Wychodzące z narożników rynku po dwie ulice podzieliły teren miasta na odpowiednie bloki zabudowy. Początkowo zabudowę miasta

¹⁵ Na podstawie: Program Opieki nad zabytkami Miasta Olsztyn na lata 2006 – 2010, opracowany przez ROBiDZ w Olsztynie

tworzyły budynki o konstrukcji szachulcowej, pierwsze budynki murowane pojawiły się dopiero u schyłku XV w.

Jeszcze w średniowieczu Olsztyn wykroczył poza obwarowania miejskie tworząc dwa przedmieścia: Górne - na północ od miasta, zajmując tereny dzisiejszego placu Jedności Słowiańskiej i ulicy 11-go Listopada, oraz Dolne – na południe od miasta, przy zbiegu ówczesnych traktów na Miłakowo, Olsztynek i Warszawę. Na zewnątrz murów miejskich, od strony wschodniej znajdował się również targ koński (obecnie Plac Roosevelta), a także szpitale, cmentarze, zabudowa gospodarcza i ogrody.

W takiej postaci, czyli praktycznie nie wykraczając poza mury miejskie (wyjąwszy oba przedmieścia), miasto przetrwało do **XIX wieku**, który stanowił początek niezwykle istotnych zmian w jego wizerunku. Czynnikiem, które stały u podstaw tych zmian były m. in.:

- utworzenie powiatu olsztyńskiego w 1818 r.,
- budowa linii kolejowej i umieszczenie tutaj węzła kolejowego w II poł. XIX w.,
- utworzenie dowództwa garnizonu wojskowego.

Ekspansja miasta następowała głównie w kierunku obu dworców kolejowych (Zachodniego i Głównego) na tyle intensywnie, że w ciągu 10 lat od uruchomienia linii kolejowej zwarta zabudowa dotarła do Dworca Głównego. Okolice dworca stanowiły bez wątpienia atrakcyjne tereny dla lokalnych przedsiębiorców, którzy w jego rejonie ulokowali swoje fabryki tworząc w ten sposób prężną i nowoczesną na ówczesne czasy przemysłową dzielnicę miasta. Budowa linii kolejowej spowodowała również wyodrębnienie się dzielnicy zwanej obecnie Zatorze. Początkowo miała ona charakter typowo wiejski, gdyż tworzyły ją głównie majątki ziemskie i folwarki. Jednakże wybudowanie nowoczesnej drogi wylotowej w kierunku Dobrego Miasta oraz mostu na rzece Wadąg (1862 r.) spowodowało większe zainteresowanie ze strony mieszkańców tym właśnie rejonem miasta, upatrując w nim miejsca na rekreację i rozrywkę zwanego Jakubowo (Jakobsthal). Na Zatorzu ulokowano również nowy cmentarz ewangelicki. Pojawiły się tam także inwestycje o charakterze bardziej przemysłowym jak browar, czy rzeźnia.

Kiedy w 1903 roku liczba mieszkańców Olsztyna przekroczyła 25 tysięcy władze prowincji wschodniopruskiej w Królewcu ustanowiły w Olsztynie urząd nadburmistrza, a w 1905 r. utworzono rejencję olsztyńską. Te administracyjne decyzje spowodowały kolejne istotne zmiany w obrazie miasta. U zbiegu obecnych ulic Piłsudskiego i Emilii Plater wzniesiono potężny gmach rejencji (1912 r.), natomiast na miejscu dawnego cmentarza katolickiego i ewangelickiego rozpoczęto budowę nowego ratusza, którą mimo wybuchu wojny ukończono wiosną 1915 roku. Zarówno ekspansja miasta w kierunku dworca kolejowego, jak

też powstanie nowego ratusza, spowodowały przesunięcie centrum miasta z rynku starego miasta w rejon obecnego Placu Jana Pawła II, tworząc w ten sposób nowe śródmieście.

Jak już wspomniano czynnikiem miastotwórczym było również wojsko. Lata 1885-1912 to okres stałego wzrostu liczebnego garnizonu olsztyńskiego. Pierwsze koszary wybudowano w 1883 roku naprzeciwko dworca zachodniego. Kolejny kompleks powstał przy ulicy Dąbrowskiego (1884-1886). Lata 1887-1889 oraz 1901-1902 to okres budowy koszar artyleryjskich. Następny kompleks koszarowy wybudowano przy ulicy Kasprowicza. W 1905 roku rozpoczęto budowę kolejnego zespołu – przy ulicy Jagiellońskiej, a w 1913 roku oddano do użytku jedenasty zespół koszarowy – przy ulicy Pstrowskiego. Ostatni, największy kompleks koszarowy powstał u schyłku lat 30-tych XX wieku przy obecnej ul. Warszawskiej.

W 1883 roku zapadła decyzja o budowie kompleksu leczniczo-opiekuńczego dla umysłowo chorych w Kortowie. Jego budowa miała się przyczynić do ekspansji miasta w kierunku południowym i zachodnim.

Okres I wojny światowej spowodował zastój w rozwoju miasta. Następny etap w rozwoju przestrzennym Olsztyna przypadł na **lata 20-te i 30-te XX wieku**, kiedy to doszło do prawdziwego bumu budowlanego. Jego efektem było min. uzupełnienie zabudowy wytyczonych do tej pory ulic. Największymi inwestycjami lat 30-tych były osiedla mieszkaniowe, które rozlokowały się głównie na ówczesnych obrzeżach miasta. Stanowiły one realizację idei „miasta-ogrodu”.

Następny etap w rozwoju Olsztyna przypadł już na czasy **po II wojnie światowej**. Polegał on głównie na wchłonięciu na zasadzie decyzji administracyjnych niektórych podmiejskich wsi, tak, że obecnie tworzą one dzielnice miasta. Taka sytuacja miała miejsce w przypadku wsi Jaroty, Dajtki, czy Zalbki oraz majątków w Tracku, Nikielkowie i Grądkach włączonych do granic administracyjnych w 1966 r. W 1987 włączono kolejne tereny: część wsi Likusy, Gutkowo i Redykajny.”

1.2. Zabytki nieruchome

W granicach administracyjnych Olsztyna występują niemal wszystkie typy zabytków nieruchomych wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 6.). Ze względu na ich charakter funkcjonalny można je podzielić następujące grupy:

- zabytki archeologiczne, w tym nawarstwienia kulturowe starego miasta, relikty systemu fortyfikacji miejskich oraz inne ślady dawnego osadnictwa zlokalizowane na obszarze całego miasta,

- średniowieczny układ urbanistyczny starego miasta w Olsztynie,
- dzieła architektury obronnej, w tym zamek kapituły warmińskiej, pozostałości murów miejskich, brama Górna,
- pozostałości założeń ruralistycznych dawnych wsi wchłoniętych w struktury miasta wskutek jego rozwoju przestrzennego,
- założenia przestrzenne i zespoły budowlane:
 - zespoły koszar
 - zespół szpitala psychiatrycznego w Kortowie
 - zespół szpitala garnizonowego
 - osiedla mieszkaniowe
 - dawne majątki ziemskie
- zabytki architektury sakralnej i związanej z obrzędami religijnymi: kościoły, kaplice, kapliczki i krzyże przydrożne, żydowski dom oczyszczenia,
- zabytki architektury, będące obiektami użyteczności publicznej: ratusze – średniowieczny w obrębie średniowiecznego założenia miejskiego i nowy na górnym przedmieściu, siedziba rejencji, szkoły, zespół szpitala miejskiego, dom opieki, domy uzdrowiskowe, poczta, banki, teatr,
- zabytki architektury mieszkaniowej
- zabytki architektury przemysłowej i zabytki techniki
- cmentarze
- formy zieleni komponowanej: parki, ogrody, aleje, skwery, zieleńce, przedogródki,

Obecna struktura zabytkowej tkanki Olsztyna jest oczywiście wynikiem historycznego rozwoju miasta scharakteryzowanego w poprzednim podrozdziale. Ze względu na chronologię zabytki nieruchome Olsztyna można podzielić na cztery grupy obiektów:

1. obiekty archeologiczne związane z się osadnictwem pradziejowym¹⁶,
2. obiekty związane z kształtowaniem się struktury miasta w okresie średniowiecznym, rozbudowywane lub modernizowane w następnych okresach dziejowych,
3. obiekty dokumentujące intensywny rozwój przestrzenny miasta w XIX i na pocz. XX w.
4. obiekty powstałe w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

Klasyfikacja taka pozwala zauważyć specyfikę struktury dziedzictwa materialnego miasta oraz zrozumieć wynikające z niej uwarunkowania ochrony obiektów zabytkowych, odmienne

¹⁶ Charakterystyka w podrozdziale 1.4.

w ramach poszczególnych grup. Charakterystyczna dla omawianej struktury jest też dysproporcja ilościowa pomiędzy obiektami najstarszymi (grupa 1. i 2.), a tymi pochodzącymi z XIX i XX w., które stanowią najliczniejszy oraz najbardziej różnorodny zasób zabytków nieruchomych.

Część zabytków nieruchomych z terenu Olsztyna wpisana została do rejestru zabytków woj. warmińsko-mazurskiego, pozostałe ujęte są w wojewódzkiej ewidencji zabytków miasta Olsztyna. Razem tworzą zbiór określany Gminną ewidencją zabytków nieruchomych dla miasta Olsztyna (wykaz zawarty został w aneksie nr 3 do niniejszego opracowania). Gminna ewidencja zabytków jest częścią gminnego programu opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zabytków miasta Olsztyna nie wpisanych do rejestru zabytków a ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków została założona w 1995 r., aktualizowana była w roku 2004 oraz w roku 2012 i obejmuje obecnie 1784 zabytki nieruchome oraz dodatkowo obejmuje zielen historyczną. Zgodnie z aktualnym stanem prawnym wynikającym z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków miasta Olsztyna obejmuje zabytki nieruchome wpisane do rejestru oraz zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Zarządzeniem nr 42 z dnia 7 lutego 2013 r. Zgodnie z zaleceniem Generalnego Konserwatora Zabytków, Prezydent Olsztyna założył gminną ewidencję zabytków miasta Olsztyna, którą tworzą karty adresowe wykonane na podstawie wykazu zabytków przekazanego w dniu 6 grudnia 2010 r. przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Elektroniczna wersja gminnej ewidencji zabytków jest dostępna w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta Olsztyna oraz stanowi aneks nr 4 do niniejszego opracowania.

Większość obiektów zabytkowych o znacznej dla miasta wartości została wpisana do rejestru zabytków, jednak w ramach analiz dokonanych na potrzeby niniejszego opracowania wytypowano obiekty, których wyjątkowe wartości historyczne, artystyczne lub naukowe mogą kwalifikować je do wpisu do rejestru zabytków:

- zespół powojennej odbudowy starego miasta
- zespół koszar przy ul. Jagiellońskiej
- zespół koszar przy ul. Warszawskiej
- zespół szpitala garnizonowego przy ul. Warszawskiej
- zespół budynków mieszkalnych przy ul. Grunwaldzkiej i Jagiełły aut. A. Feddersena
- zespół budynków mieszkalnych przy ul. Klasztornej 1, 1a, 2, 3 i Kraszewskiego 4,
- zespół budynków mieszkalnych przy ul. Lengowskiego 1/3/5 i 7/9

- zespół budynków mieszkalnych przy ul. Moniuszki 6/8, 12/14,
- zespół budynków mieszkalnych przy ul. Sienkiewicza 2, 2a, 4, 4a
- zespół budynków mieszkalnych przy ul. Sienkiewicza 3, 5a, 5b
- założenie przestrzenne osiedla przy ulicy Radiowej
- park Podzamcze
- budynki przy ul. Dąbrowszczaków 11, 16, 17, 42
- budynki przy ul. Jagiellońskiej 40, 42
- budynek przy ul. Fałata 9
- kaplica przy ul. Jarockiej 42
- budynek przy ul. Knosały 9
- budynek przy ul. Kolejowej 15
- budynki przy ul. Kościuszki 12, 24, 26
- budynki przy ul. 1 Maja 14, 15, 16
- budynek przy ul. Mazurskiej 1
- budynek przy ul. Niedziałkowskiego 1
- budynki przy ul. Partyzantów 13, 15, 24, 82
- budynki przy ul. Pieniężnego 25, 27
- budynek przy ul. Ratuszowej 12
- budynek przy ul. Warszawskiej 29
- budynek przy ul. Wodnej 5
- budynki przy ul. Wojska Polskiego 14, 17-18
- budynki przy ul. Wyzwolenia 2, 14, 24, 25
- budynki przy ul. Zientary-Malewskiej 1, 3, 5, 7, 32
- kapliczki przydrożne nie wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z przepisem art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dokonywanie wpisów do rejestru zabytków należy do wyłącznych kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wpis do rejestru zabytków zabytku nieruchomego następuje z urzędu lub na wniosek właściciela tego zabytku.

1.3. Zabytki ruchome

Rejestr zabytków ruchomych prowadzony jest (podobnie jak rejestr zabytków nieruchomych) przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu

decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Do rejestru nie są wpisywane obiekty wpisane do inwentarza muzeum lub wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Zbiory muzealne i archiwalne chronione są na podstawie odrębnych przepisów.

Do większości obiektów wpisanych do rejestru zabytków opracowana została dokumentacja w postaci kart ewidencyjnych, zawierających historię, opisy i fotografie obiektów.

Charakterystyka zasobu

- wielkoformatowy obraz pn. „Ifigenia w Taurydzie” (olej, płótno), namalowany w 1893 r. przez Heinricha Gartnera, wychowanka Gimnazjum Męskiego w Olsztynie i подарowany przez niego do tej szkoły (obecnie jest to I LO w Olsztynie). W 2007 r. obraz został poddany pracom konserwatorskim.
- pomniki:
 1. tzw. Boża Męka (kamień rzeźbiony, polichromowany), przedstawia Chrystusa dźwigającego krzyż. Pomnik ustawiono poza murami miejskimi, w miejscu zwanym później Targiem Końskim (obecnie pl. Roosevelta). W latach 30-tych XX w. przeniesiono go na skwer u zbiegu ulic prowadzących z Olsztynka i Ostródy (dzisiaj skrzyżowanie ulic Kazimierza Jagiellończyka i Alojzego Śliwy); świadectwo dżumy z lat 1709-1710;
 2. barokowa kamienna rzeźba Chrystusa – Zbawcy Świata (piaskowiec), wykonana w 1737 r., ustawiona na terenie cmentarza cholerycznego, położonego przy trakcie prowadzącym do Dobrego Miasta (obecnie skrzyżowanie ulic 1-Maja i Bogumiła Linki). Na początku lat 50-tych XX w. została zniszczona i wyrzucona na śmietnik. Pozbawiona głowy, z licznymi uszkodzeniami i ubytkami, odzyskana staraniem ówczesnego wojewódzkiego konserwatora zabytków, przeniesiona została na skwer przy kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa. Odnowiona i zrekonstruowana w 2003 r.; świadectwo dżumy z lat 1709-1710;
 3. pomnik – popiersie Mikołaja Kopernika, wykonany w 1914 r. przez berlińskiego artystę Johanna Götza (odlew, brąz). Popiersie ustawione pierwotnie pod neogotyckim baldachimem, u podnóża fosy zamkowej, obecnie stoi na wysokim, kamiennym postumencie na skwerze przy Łynie, w parku przy zamku;
 4. pomnik Wyzwolenia Ziemi Warmińsko-Mazurskiej, wykonany w l.50 – tych XX w., według projektu Xawerego Dunikowskiego (bloki kamienne, granit). W 2010 r. poddany pracom konserwatorskim.

Wśród pozostałych zabytków ruchomych znajdują się zespoły obiektów stanowiące wyposażenie olsztyńskich kościołów. Na wyposażenie to składają się ołtarze, ambony, zespoły stolarki (ławki, konfesjonały, balustrady), witraże, obrazy i rzeźby. Stanowią one przykłady sztuki z końca XIX i początku XX w., o formach neostylowych lub eklektycznych, wykonywanych, jako wyposażenie do budowanych wówczas świątyń. Z końca XIX w. pochodzi również ołtarz główny gotyckiej katedry św. Jakuba (rzeźbiony, częściowo malowany i złożony, powstał w 1896 w firmie Rottermund z Norymbergi).

Ważnym elementem wyposażenia kościołów są instrumenty muzyczne – organy, również indywidualnie wpisywane do rejestru zabytków ruchomych:

- organy w katedrze św. Jakuba z 1876 r., pochodzące z zakładu Max Terletzki z Królewca,
- organy z kościoła garnizonowego, wykonane w 1914 r. w zakładzie „August Terletzki – właściciel Eduard Wittek” w Elblągu,
- eklektyczne organy z kościoła św. Józefa, pochodzące z pocz. XX w. (1912-13)
- neogotyckie organy z kościoła Najświętszego Serca Pana Jezusa, z 1916 r.

Do zabytków ruchomych należących do osób prywatnych wpisane do rejestru są:

- zespół sprzętu aptecznego i pomocniczego (z końca XIX w. i lat międzywojennych XX w.), zgromadzony przez Przedsiębiorstwo „Cefarm”, stanowiący jedyny tego rodzaju zbiór obiektów związanych z zawodem aptekarza i farmaceuty;
- motocykl Victoria KR 35 SN/WH z 1942 r., stanowiący jeden z niewielu zachowanych egzemplarzy tego modelu;
- krzyż – pamiątka wydarzeń z sierpnia 1981 roku, znajdujący się w hali Olsztyńskich Zakładów Graficznych. Krzyż został ujęty w rejestrze zabytków ruchomych ze względu na wartość historyczną i symboliczną;
- zespół średniowiecznych malowideł odkrytych podczas badań konserwatorskich w kościele pw. św. Wawrzyńca, datowany na koniec XIV i 4 ćw. XV w., który bezsprzecznie posiada znaczenie ponadlokalne.

Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków ruchomych:

- wyposażenie katedry p.w. św. Jakuba (najbogatszy, zachowany in situ zbiór sztuki sakralnej w Olsztynie, zarówno pod względem artystycznym i historycznym, jak również ilościowym - poczynając od zabytków gotyckich, poprzez renesansowe i barokowe, aż po przykłady sztuki XIX i XX w.);
- elementy wyposażenia Kaplicy Jerozolimskiej przy ul. Grunwaldzkiej, na które składają się grupa rzeźbiarska Ukrzyżowania z początku XVI w. oraz barokowe obrazy (w

2007r. dla wyposażenia Kaplicy wykonano aktualizacyjne karty ewidencyjne dla zabytków ruchomych);

- wyposażenie kościoła p.w. Chrystusa Króla i św. Franciszka pochodzące z czasów budowy kościoła;
- tryptyk gotycki z kaplicy WSD „Hosianum”;
- w przypadku elementów wyposażenia kamienic należy rozważyć wpisywanie do rejestru zabytków ruchomych oryginalnych i niepowtarzalnych elementów wyposażenia (np. witraże).

1.4. Charakterystyka zabytków archeologicznych nie wpisanych do rejestru zabytków¹⁷

Analizując zasoby archeologiczne miasta Olsztyna oparto się przede wszystkim na wynikach badań w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP - arkusze 23-60, 23-61, 23-62, 24-60, 24-61, 24-62, 25-61), jak również na opracowaniach wyników prac wykopaliskowych przeprowadzonych w obrębie miasta głównie w okresie powojennym. Uwzględnione również zostały wszelkie dostępne informacje o charakterze archiwalnym zawierające istotne treści dotyczące znalezisk archeologicznych z terenu Olsztyna i najbliższych okolic pochodzące głównie z szeroko pojętego okresu przed drugą wojną światową i będące efektem poszukiwań i opracowań badaczy niemieckich, a także rejestr zabytków archeologicznych znajdujący się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Olsztynie.

Weryfikacja tych materiałów pozwoliła na sformułowanie dwóch podstawowych wniosków:

- **zarówno samo miasto Olsztyn, jak też najbliższą jego okolicę cechuje znaczne nasycenie stanowiskami archeologicznymi, bądź też pojedynczymi śladami świadczącymi o działalności człowieka na tym terenie na przestrzeni dziejów.**
- **zarejestrowane stanowiska i ślady osadnicze prezentują szerokie spektrum chronologiczne poczynając od neolitu, aż po późne średniowiecze i czasy nowożytne potwierdzając ciągłość osadniczą na tym terenie.**

Najstarsze znaleziska – ślady osadnicze odkryte w rejonie Olsztyna pochodzą z epoki określonej jako **mezolit (8000-4500 p.n.e.)** i zostały zarejestrowane w okolicy **Alei Wojska Polskiego i Kortowa**.

¹⁷ Na podstawie: Program Opieki nad zabytkami Miasta Olsztyn na lata 2006 – 2010, opracowany przez ROBiDZ w Olsztynie

Młodsza epoka kamienia, zwana **neolitem (4500-1500 p.n.e.)** przyniosła zasadnicze zmiany w życiu pradziejowego człowieka, związane z upowszechnieniem się rolnictwa i hodowli. Uprawa zbóż i konieczność przetwarzania żywności, wymusiły bardziej osiadły tryb życia, a tym samym konieczność budowania bardziej trwałych i solidnych domostw. Ta względnie stabilna egzystencja wpłynęła zapewne na zwiększenie populacji ludności zamieszkującej tereny dzisiejszego miasta i jego najbliższą okolicę. Fakt ten znalazł swoje odzwierciedlenie w znacznie większej ilości stanowisk archeologicznych pochodzących z tego okresu. Na znaleziska archeologiczne głównie w postaci pojedynczych zabytków pochodzących z neolitu natrafiono min.: **w okolicy Alei Wojska Polskiego, ogródków działkowych przy ulicy Kościuszki, a także w rejonie Gutkowa, Redykajni i Kortowa, Nikielkowa oraz w rejonie jeziora Wadąg. Natomiast pierwszą osadę neolityczną zarejestrowano na prawym brzegu Łyny, przy polnej drodze prowadzącej z Jarot do szosy Olsztyn-Warszawa w okolicy mostu na rzece.**

Neolit na terenie Polski północno-wschodniej kończy się **ok. 1500 p.n.e.** Wtedy też następuje zmiana w obrzędzie pogrzebowym polegająca na kremacji ciał. Zaczyna się wówczas nowa epoka, której wyznacznikiem było pojawienie się i upowszechnienie przedmiotów wykonanych z nowego surowca jakim był brąz. Najbardziej znanym stanowiskiem archeologicznym z epoki brązu, a właściwie z młodszych jej faz, jest **osiedle położone na prawym brzegu Łyny, przy ulicy Grabowskiego, przed wojną zwane przedmieściem Hermenau.** Ślady osadnictwa z młodszej epoki brązu znane są również z **Dajtek, gdzie wystąpiły na skraju obecnego toru motokrosowego, Posort i Brzezin, a cmentarzysko z tej epoki odkryte zostało w Lesie Miejskim i w rejonie Likus.**

Początek kolejnej epoki funkcjonowania grup ludzkich na terenie Polski północno-wschodniej ma miejsce **ok. VI w. p.n.e.** i nosi nazwę **wczesnej epoki żelaza.** Nazwa ta ma jednak charakter umowny, gdyż praktyczna znajomość wykorzystania żelaza na tych terenach była sprawą znacznie późniejszą. Należy podkreślić fakt, że badania w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski potwierdziły ciągłość osadniczą grup ludzkich zamieszkujących te tereny. W dalszym więc ciągu funkcjonują **osiedla w Pozortach, Brzezinach, Jarotach.** Znaleziono również ślady świadczące o ciągłości osadniczej na terenie **Kortowa.** Pozostałości osadnictwa z epoki żelaza odkryto również w rejonie **Likus i Dajtek.** Ludność tej kultury kontynuowała ciałopalny obrządek pogrzebowy społeczeństw epoki brązu, chowając zmarłych zarówno w grobach płaskich, jak też w kurhanach. Przykłady pochówków w kurhanach zostały odkryte w Redykajnach oraz w Łęgajnach.

Okres wpływów rzymskich, przypadający na pierwsze stulecie n.e. przejawiał się na terenie Polski północno-wschodniej rozwojem kontaktów handlowych. Na wielu terenach

kontakty te potwierdzone zostały licznymi cennymi znaleziskami, głównie w postaci monet cesarstwa rzymskiego. Jak do tej pory tego typu znaleziska nie zostały odnotowane w granicach administracyjnych Olsztyna.

Podobnie jak w minionych epokach, również w **okresie wędrówek ludów** miała miejsce kontynuacja wcześniejszego osadnictwa. Prócz wcześniej istniejących osad natrafiono również na **ślady siedzib ludzkich w rejonie obecnej ulicy Pstrowskiego 48**. Z okresu wędrówek ludów znana jest również **duża osada otwarta położona przy ulicy Sikorskiego (obecny teren kompleksu handlowego „Real”)**.

Nie nękane walkami i konfliktami, jak również nie niepokojone migracjami plemion tereny Polski północno-wschodniej sprzyjały tworzeniu się społeczności plemiennej przodków Prusów – zachodnich Bałtów. Rejon Olsztyna zamieszkiwał południowo-zachodni odłam plemion pruskich, zwanych Galinami.

Nie zakłócani niczym rozwój gospodarczy doprowadził do rozwarstwienia społecznego wewnątrz poszczególnych plemiennych, a znaczne różnice majątkowe stały się powodem walki o władzę. Konflikty pomiędzy poszczególnymi grupami plemiennymi znalazły swoje odzwierciedlenie w **powstawaniu grodzisk, czyli osad o charakterze warownym**. Te formy obronne zachowane w terenie w postaci charakterystycznych wyniesień znane są również z terenów administracyjnych miasta. Ślady założenia obronnego zwanego „przeklętym zamkiem” znane są z **Lasu Miejskiego w zakolu Łyny w pobliżu Diabelskiego Mostu**. Na **pozostałości grodzisk natrafiono również w Tracku, Słupach i rejonie jeziora Ukiel**. Należy w tym miejscu również wspomnieć o grodzisku w Łupstychu znanym z literatury niemieckiej jako **gródek strażniczy – Lange Hagen, który miał znajdować się przy przesmyku między jeziorami Wadąg i Kiernoz**. Godnym uwagi jest z pewnością **gródek w Bartążku** – przy południowo-zachodnim brzegu jeziora Bartąg, którego wprawdzie lokalizację znajduje się poza obrębem miasta Olsztyn, a który odegrał istotną rolę, jeżeli chodzi o akt lokalizacji miasta. Otóż , wiosną 1348 roku, w tym właśnie miejscu trzy osobistości kapituły: Hartmut – proboszcz katedralny, Jan – dziekan oraz Jan – kustosz podjęli decyzję o budowie zamku i miasta – obecnego Olsztyna.

Odrębną wartość dotyczącą wiedzy na temat wyglądu i funkcjonowania miasta okresu lokacji stanowią nawarstwienia stratygraficzne, występujące w obrębie murów miejskich”.

2. Wartości niematerialne

Dziedzictwo kulturowe miasta czy regionu wyznaczają obok czynników materialnych wartości niematerialne: tradycja, kultura duchowa i społeczna, znajdujące odzwierciedlenie w wierzeniach, języku, obrzędowości, obyczajach i zwyczajach. Ich ochrona jest równie ważna

w procesie kształtowania i zachowania tożsamości kulturowej. W mieście o tak skomplikowanej historii jak Olsztyn, dziedzictwo o charakterze niematerialnym jest bogate i różnorodne. Do najistotniejszych wartości niewątpliwie można zaliczyć:

- historyczne nazwy geograficzne o proveniencji średniowiecznej i wcześniejszej (np. Olszyn, Łyna, itd.)
- wielokulturowość miasta
- historyczne postaci związane z miastem, wśród nich takie których dorobek przyniósł im ponad lokalny rozgłos:
 - Mikołaj Kopernik
 - Erich Mendelsohn
 - Feliks Nowowiejski
 - Maria Zientara - Malewska
- tradycja Olsztyna jako miasta ogrodu.

Należy zauważyć, że wiele miejsc, wybitnych postaci zasłużonych dla miasta oraz wydarzeń historycznych zostaje corocznie upamiętniona w Olsztynie za pomocą tablic pamiątkowych oraz pomników. Są to inicjatywy podejmowane przede wszystkim przez społeczność lokalną, ale także przez lokalny samorząd co daje obraz wspólnoty samorządowej świadomej historii miejsca w którym przyszło jej żyć oraz szanującej jego przeszłość. Ewidencja tablic i pomników na terenie miasta prowadzona jest przez Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków.

3. Charakterystyka zasobu zabytkowego, stanowiącego własność Gminy Olsztyn – analiza, stan zachowania

Gmina Olsztyn, w tym także różne instytucje samorządowe, jest obecnie właścicielem 136 obiektów zabytkowych, w tym 72 wpisanych do rejestru zabytków. W zasobie tym znajdują się przede wszystkim zabytki nieruchome architektury i budownictwa, parki i inne formy historycznej zieleni, cmentarze oraz trzy pomniki wpisane do rejestru zabytków ruchomych. Ponadto miasto jest właścicielem części obszaru starego miasta wpisanego do rejestru zabytków jako średniowieczny układ urbanistyczny.

Opracowana w 2007 r. „Waloryzacja konserwatorska zabytków nieruchomych stanowiących własność Gminy Olsztyn” zwraca uwagę na wysoką wartość zabytkową tych obiektów: *„budynki pozostające własnością Gminy Olsztyn cechuje duży stopień zachowania oryginalnej substancji zabytkowej przy jednoczesnym niedostatecznym stanie zachowania.*

Obiekty te wymagają niejednokrotnie w trybie pilnym podjęcia prac remontowych, w tym pilnych, zabezpieczających substancję zabytkową, stanowiącą o ich wartości”.

W najlepszym stanie zachowania są obiekty związane z pełnieniem funkcji użyteczności publicznej, w tym między innymi: nowy ratusz – siedziba Urzędu Miasta, secesyjna kamienica przy ul. Dąbrowszczaków 3 – siedziba Miejskiego Ośrodka Kultury oraz szkoły (budynek przy ul. Kościuszki 70, Mickiewicza 6, Niepodległości 18, Jagiellońskiej 8, Wojska Polskiego 18, Moniuszki 10) i przedszkole przy ul. Pieniężnego 3. Spośród budynków tej grupy należy wskazać zły stan zachowania dwóch obiektów związanych ze służbą zdrowia: przychodnia lekarska przy ul. Kajki 6 oraz szpital miejski przy ul. Niepodległości – w obu przypadkach elewacje wymagają przeprowadzenia w najbliższych latach prac konserwatorskich oraz budowlanych eliminujących przyczyny powstawania zniszczeń.

Osobną, najliczniejszą grupę, stanowią budynki mieszkalne. Wszystkie wymagają podjęcia prac, związanych ze złym stanem zachowania podstawowych elementów takich jak dachy, ściany, elewacje, klatki schodowe, jednak ich stan nie wiąże się z bezpośrednim zagrożeniem dla struktury budowlanej zabytku. Do podstawowych przyczyn złego stanu zachowania budynków mieszkalnych należą:

- brak bieżących prac konserwatorskich i remontowych,
- podejmowanie interwencji wyłącznie wówczas gdy stan zachowania elementu zabytku jest katastrofalny i niezbędna jest wymiana substancji,
- zbyt intensywne zasiedlanie lokali,
- dewastacja powodowana przez użytkowników – najemców lokali
- podejmowanie działań *ad hoc*, bez wyraźnie zarysowanego planu poprawy stanu zachowania całego obiektu, głównie wskutek interwencji najemców. Między innymi z tego powodu ma miejsce masowe ocieplanie lokali mieszkalnych od wewnątrz, za pomocą niewłaściwych materiałów, powodujące rozwój grzybów i pleśni.

W najgorszym stanie zachowania jest grupa budynków długotrwale wyłączonych z użytkowania lub użytkowanych w sposób niewłaściwy, powodujący zniszczenia lub uszkodzenia substancji zabytkowej. Do nich należą głównie budynki z zespołu dawnych koszar zlokalizowanych przy obecnych ulicach Gietkowskiej i Dąbrowskiego oraz Jagiellońskiej, ponadto budynek z zespołu dawnej gazowni przy ul. Knosały 1a, budynek dawnego tartaku przy ul. Knosały, dwór przy ul. Trackiej 15. W waloryzacji tych obiektów opracowanej w 2007r. zwrócono uwagę, na dużą wartość tych obiektów, związaną z zachowaną autentyczną substancją zabytkową. W ich przypadku zły stan zachowania idzie w parze z innymi problemami uniemożliwiającymi lub utrudniającymi ich zagospodarowanie. Najważniejszy z nich brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w przypadku obiektów

pokoszarych przy ulicach Gietkowskiej/Dąbrowskiego, a także brak koncepcji funkcjonalnej ich zagospodarowania. Dawny dwór przy ulicy Trackiej dodatkowo nie jest podłączony do miejskich sieci, sytuację komplikuje również brak drogi dojazdowej skomunikowanej z miejskimi drogami publicznymi. W przypadku budynku mieszkalnego z zespołu dawnej gazowni przeszkodą jest zanieczyszczenie substancjami ropopochodnymi terenu bezpośrednio sąsiadującego z budynkiem, co uniemożliwia jego zagospodarowanie.

Z tej grupy sytuacja jednego tylko obiektu w najbliższym czasie ma szansę ulec zmianie, a jest to budynek dawnego tartaku na zapleczu ulicy Knosały. Określono dla niego nową funkcję, teren na którym jest zlokalizowany objęty jest ustaleniami mpzp, posiada opracowaną dokumentację umożliwiającą rozpoczęcie prac adaptacyjnych, a projekt jego zagospodarowania wsparty jest środkami z Regionalnego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Pozostałe zabytki nieruchome z będące pod zarządem Gminy Olsztyn to parki oraz inne formy zabytkowej zieleni, których stan zachowania cechuje przede wszystkim zaniedbanie, brak regularnych prac pielęgnacyjnych, odpowiedniej ekspozycji oraz częściowo brak rozpoznania naukowego i dokumentacji. W lepszej sytuacji są zabytkowe cmentarze, na których corocznie przeprowadzane są prace konserwatorskie przy zabytkowych nagrobkach oraz pielęgnacyjne przy zieleni. Dla cmentarzy opracowana jest także stosunkowo kompletna dokumentacja konserwatorska.

Ostatnią grupę stanowią zabytki archeologiczne, których podstawowym problemem jest brak rozpoznania oraz dokumentacji. Dotyczy to głównie obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, wskazanych za pomocą Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Ich faktyczne rozpoznanie następuje zwykle doraźnie, przy okazji realizowania robót inwestycyjnych. Nie jest to sytuacja korzystna zarówno dla zabytków, które przez przypadek mogą bardzo łatwo ulec nieodwracalnemu zniszczeniu, jak i dla samych inwestycji, które ulegają opóźnieniom w związku z nieoczekiwanymi odkryciami w trakcie prac.

4. Działania miasta Olsztyna skierowane na opiekę nad zabytkami

W ramach środków finansowych z budżetu Miasta, będących w dyspozycji Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków, corocznie wykonywane są opracowania dokumentacyjne i badawcze obiektów zabytkowych, w tym m.in.:

- karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (tzw. „białe karty”) dla budynków wpisanych do rejestru zabytków;
- karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa dla budynków ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- karty ewidencyjne dla zabytków ruchomych;
- karty dla kapliczek przydrożnych usytuowanych na terenie miasta Olsztyn;

- ankiety dla zabytków techniki i obiektów związanych z koleją, przemysłem;
- konserwatorskie badania historycznej kolorystyki – dla elewacji i klatek schodowych;
- konserwatorskie inwentaryzacje rysunkowo-pomiarowe historycznej stolarki otworowej;
- studia historyczno-konserwatorskie dla założeń przestrzennych (zespoły: dawny zespół koszar piechoty pomiędzy ul. Artyleryjską i Leśną - nad jez. Długim, zespół obejmujący teren dawnego osiedla przy ul. Chopina, Karłowicza, Moniuszki, Reymonta, Słowackiego, Szymanowskiego oraz osiedla przy ul. Fałata, Oficerskiej, Radiowej, dla historycznych układów i zespołów budowlanych oraz kwartałów zabudowy obejmujących: zabudowę osiedla przy ul. Grabowskiego, zabudowę osiedla przy ul. Grotha, zabudowę ulicy H. Sawickiej, zabudowę ulicy Tczewskiej);
- ekspertyzy, opinie i konsultacje specjalistyczne;
- badania architektoniczne przy fragmentach miejskich murów obronnych;
- badania archeologiczne.

Ponadto w ramach dotacji udzielanych z budżetu miasta Olsztyn właścicielom zabytków, finansowane są liczne badania konserwatorskie oraz inwentaryzacje rysunkowo-pomiarowe, które umożliwiają opracowanie prawidłowego programu prac przy zabytkach.

Należy podkreślić, że dokumentowanie i badanie zabytków odgrywa istotną rolę w procesie ochrony dziedzictwa kulturowego. Mimo sporej aktywności na tym polu wciąż brakuje pełnego rozpoznania lokalnych wartości zabytkowych poszczególnych obiektów, chodzi tu przede wszystkim o brak dokumentacji poddających analizie wartości przestrzennych, których ochronę postuluje studium oraz częściowo plany.

Do prac konserwatorskich sfinansowanych lub dofinansowanych od roku 2006 z budżetu miasta Olsztyna należą m.in.:

- prace konserwatorskie przy fragmentach miejskich murów obronnych (ul. Okopowa, amfiteatr, al. Gelsenkirchen, Pieniężnego, zamek (przy współudziale samorządu województwa),
- prace konserwatorskie i remontowe w lokalach i budynkach mieszkalnych stanowiących własność Gminy Olsztyn (w tym m.in. remont klatki schodowej w budynku przy ul. Warszawskiej 59, remont dachu w budynku przy ul. Staszica 10, prace konserwatorskie przy wystroju sztukatorskim na suficie w lokalu 3a w budynku przy ul. Partyzantów 77;
- prace konserwatorskie przy zabytkach ruchomych - (pomnik Idź za mną, obraz „Ifigenia w Taurydzie”, pomnik Wyzwolenia),

- prace konserwatorsko-remontowe przy wyposażeniu zabytkowych cmentarzy (cmentarz św. Jakuba, cmentarz św. Józefa, d. cmentarz parafialny na Dajtkach) finansowane z budżetu Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków oraz z budżetu Zakładu Cmentarzy Komunalnych (środki pochodzą z corocznych zbiórek organizowanych 1 - 2 listopada na rzecz ratowania zabytkowych cmentarzy),
- prace konserwatorskie kapliczek przydrożnych,
- interwencyjno-konserwatorskie prace zabezpieczające substancję zabytkową (np. Mickiewicza 27).

5. Uwarunkowania ochrony zabytków w Olsztynie oraz analiza SWOT

Jak wynika z przeprowadzonej wyżej charakterystyki dziedzictwa kulturowego, Olsztyn posiada różnorodny i stosunkowo dobrze oddający jego historyczne dzieje zasób obiektów zabytkowych, który z całą pewnością posiada warunki aby stać się potencjałem rozwoju miasta. Specyfika struktury tego zasobu powoduje również lokalnie uwarunkowane problemy z jego ochroną. Podstawowy problem stanowią zaniedbania wynikające z braku prowadzenia regularnych i profilaktycznych konserwacji, niekiedy na przestrzeni nawet kilkudziesięciu lat, co w chwili obecnej skutkuje koniecznością poniesienia znacznych nakładów finansowych na często skomplikowane prace renowacyjne.

Jako najważniejszy powód złego stanu zachowania zabytków wskazać należy **brak świadomości społecznej w zakresie potrzeby ochrony**. Pomijając niedostatki instytucjonalne i kwestię niedoskonałego systemu finansowania działań z zakresu ochrony zabytków, podstawowym warunkiem osiągnięcia wymiernych efektów na tym polu jest **społeczna akceptacja**. Z codziennej urzędniczej praktyki konserwatorskiej wynika, że uzyskanie wymaganych prawem uzgodnień w postępowaniu administracyjnym związanym z wydaniem pozwolenia na prace w obiektach zabytkowych, wykonywane przez ich właścicieli, niemal w każdym przypadku postrzegane jest w kategoriach „problemu”.

Brak zrozumienia najczęściej wynika z niewiedzy, stąd **priorytetowym zadaniem stojącym przede wszystkim przed organami administracji publicznej oraz środowiskiem konserwatorów (historyków, urzędników, technologów) jest edukacja społeczeństwa, a także wdrożenie skutecznych metod komunikowania się**. Kształcenie z zakresu potrzeby ochrony lokalnego dziedzictwa poprzez uświadomienie jego znaczenia, powinno odbywać się już na poziomie edukacji wczesnoszkolnej. Obecnie w programach nauczania szkolnictwa podstawowego i średniego brak jest elementów wiedzy o zabytkach i ich ochronie lub, jeśli jest, to w ograniczonym zakresie, dotyczącym przede wszystkim światowego dziedzictwa kulturowego, z całkowitym pominięciem lokalnego. Zwłaszcza w mieście o tak

skomplikowanej historii jak Olsztyn prowadzi to do ukształtowania obywatela niemal wyizolowanego z otaczającego go środowiska kulturowego, a przez to nie szanującego również jego materialnych składników. Popularyzacja wiedzy o zabytkach i potrzebie ich ochrony pozwoli na wychowanie społeczeństwa w pełni świadomego znaczenia i wartości tkwiących w otaczającym go środowisku historycznym, które będzie dążyło do jego zachowania dla następnych pokoleń.

Ważnym elementem edukacji społecznej powinno stać się również szerokie propagowanie wiedzy na temat historycznych technik budowlanych, rozwiązań materiałowych, konstrukcyjnych i technologicznych. Jest to postulat szczególnie pilny w warunkach postępującego wzrostu gospodarczego i ekonomicznego, a także w związku z napływem zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji w obiektach zabytkowych.

Należy również zdać sobie sprawę z faktu, że problematyka zaistnienia w świadomości społecznej potrzeby ochrony architektonicznego dziedzictwa kulturowego, po części związana jest również ze specyficznym rodzajem zabytku jakim jest obiekt architektury czy budownictwa. Zabytki ruchome zgromadzone najczęściej w muzeach nabywają wartości zabytkowej w momencie, gdy przestają być użytkowane zgodnie ze swoją pierwotną funkcją, przeznaczoną im przez ich wytwórcę. Mebel, obraz, książka, naczynie, narzędzie, wszystkie stają się obiektami muzealnymi, przeznaczonymi wyłącznie do eksponowania. Podziwiane są przez odbiorców w przestrzeniach sal wystawowych czyli w miejscu, które z racji pełnionych przez siebie funkcji, jako miejsce kultu sztuki, wymusza określoną postawę społeczną, charakteryzującą się pietyzmem i poszanowaniem. Stąd potrzeba ochrony takich obiektów jest niezaprzeczalna i całkowicie uzasadniona w powszechnej świadomości społecznej.

Odwrotnie jest w przypadku zabytków architektury. Ich przetrwanie uwarunkowane jest ciągłością użytkowania, a pozbawienie funkcji prowadzi do ich postępującej i nieodwracalnej dewastacji. Oczywiście adaptacja powinna zawsze odbywać się z poszanowaniem wartości historycznych budynków, tak aby współczesna funkcja nie dewaluowała zabytkowego charakteru budynku.

Dodatkowo zabytki architektury są integralnym składnikiem przestrzeni bezpośrednio otaczającej człowieka, a przez to elementem codzienności. Przeważająca część zabytkowego dziedzictwa architektury Olsztyna to architektura mieszkalna powstała w XIX i XX w., w świadomości społecznej kojarzona przede wszystkim z miejscem zamieszkania, które powinno spełniać odpowiednie standardy i posiadać niezbędne wygody. Stąd potrzeba zachowania wartości zabytkowych tych obiektów jest zepchnięta na plan dalszy w działaniach użytkowników lub nie zaistniała w ogóle. Tutaj w stosunkowo najtrudniejszej sytuacji są

budynki mieszkalne powstałe w dwudziestoleciu międzywojennym, których wartości zabytkowe są zupełnie nieczytelne dla lokalnej społeczności.

W przypadku miasta o tak skomplikowanej historii jak Olsztyn nie sposób pominąć kwestii stosunku obecnych mieszkańców miasta do spuścizny kulturowej, która formalnie nie jest dziedzictwem ich przodków. Złożoność tego zagadnienia była wielokrotnie poruszana i szeroko dyskutowana. Wewnętrzna potrzeba człowieka identyfikacji z własnym miejscem zamieszkania stanowi dobre podłoże kształtowania się poszanowania dla otoczenia. Pokolenie ludzi urodzonych w Olsztynie traktuje to miejsce jako własną „małą ojczyznę”. Czuąc emocjonalny związek z ziemią na której mieszka, uczy się, pracuje, dąży także do poznania jej przeszłości już bez uprzedzeń historycznych i poczucia krzywdy. Dobra kultury w tym kontekście powinny być traktowane jako dzieło rąk ludzkich niezależnie od ich narodowości, jako wyraz myśli, potrzeb, odczuć człowieka minionego czasu.

Poniżej, w formie analizy **SWOT** zestawionej tabelarycznie, przedstawiono najważniejsze problemy obiektów zabytkowych Olsztyna wynikające z lokalnych i ponadlokalnych uwarunkowań, a także ich mocne strony, których wykorzystanie jest szansą nie tylko na stworzenie warunków trwałego zachowania dziedzictwa, ale także na rozwój miasta realizowany w sposób zrównoważony.

Słabe strony	Mocne strony
1. przewaga złego stanu technicznego obiektów zabytkowych; 2. brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w historycznych dzielnicach miasta; 3. ograniczone możliwości finansowe właścicieli zabytków, nie współmierne do istniejących potrzeb; 4. długotrwałe wyłączenie z użytkowania i degradacja całych obszarów zabytkowych (tereny pokoszarowe, przemysłowe); 5. kumulacja uwagi na zabytkach średniowiecznych, pomijanie dziedzictwa XIX i XX w. w docentach strategicznych dotyczących promocji miasta; 6. brak wystarczającej liczby osób wyspecjalizowanych w dziedzinach dokumentowania, badania i prowadzenia prac w zabytkach;	1. duży udział substancji zabytkowej w strukturze miasta; 2. różnorodność zasobu zabytkowego, dokumentującego najważniejsze etapy historii i rozwoju miasta; 3. zadbane najważniejsze zabytkowe obiekty sakralne oraz użyteczności publicznej, będące wizytówkami miasta; 4. wyjątkowe walory przyrodnicze miasta oraz tradycja „miasta ogrodu”; 5. istnienie na terenie miasta jednostek i instytucji wyspecjalizowanych w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego (NID, WUOZ); 6. przekazanie kompetencji z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Prezydentowi Miasta i utworzenie Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków w strukturach urzędu miasta;

7. niski poziom wiedzy o historycznych technikach i technologiach budowlanych; 8. zbyt mała ilość publikacji popularno-naukowych dotyczących dziedzictwa kulturowego miasta; 9. przeciążanie zabytków funkcjami: adaptacja poddaszy na mieszkania , parterów na usługi i związane z tym konieczne przekształcenia substancji zabytkowej; 10. szkodliwa polityka komunalna – dzielenie dużych lokali w obiektach zabytkowych na mniejsze, wydzielanie dodatkowych pomieszczeń sanitarnych i kuchennych prowadzące do przekształcenia substancji zabytkowej; 11. niekontrolowane mnożenie reklam i innych nośników na obiektach i obszarach historycznych; 12. brak precyzyjnego określenia przedmiotu ochrony konserwatorskiej w decyzjach WKZ wpisujących do rejestru zabytków, zwłaszcza z lat 80-tych i wcześniejszych;	7. duża aktywność w zakresie badań konserwatorskich i inwentaryzacji obiektów zabytkowych 8. udzielanie dotacji właścicielom obiektów zabytkowych z budżetu miasta;
Zagrożenia	Szanse
1. brak wiedzy o zabytkach oraz świadomości społecznej w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego; 2. niewystarczające wykorzystywanie w promocji miasta obiektów zabytkowych; 3. brak spójności w opracowaniu zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego w dokumentach planistycznych miasta; 4. ograniczenia czasowe prowadzenia prac w zabytkach wynikające z warunków finansowania zewnętrznego; 5. czarny PR służb konserwatorskich w mediach – uwypuklanie konfliktów, mała ekspozycja dobrych przykładów i projektów zrealizowanych; 6. luki prawne oraz brak spójności i komplementarności w rozwiązaniach legislacyjnych dotyczących ochrony zabytków (zwłaszcza w relacji ustawa	1. funkcja miasta jako stolicy województwa i metropolitalne aspiracje Olsztyna; 2. uwzględnienie zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i planistycznych na poziomie regionalnym jak i lokalnym; 3. atrakcyjne położenie geograficzne, na trasie popularnych kierunków turystycznych ; 4. duża aktywność organizacji społecznych działających na polu ochrony dziedzictwa kulturowego 5. udział Olsztyna w międzynarodowych projektach, których wynikiem jest powstawanie nowych produktów turystycznych związanych z dziedzictwem kulturowym; 6. wyjątkowe postaci historyczne o międzynarodowej sławie w dziejach miasta;

o ochronie zabytków - prawo budowlane) 7. brak edukacji organów ścigania oraz sądów w zakresie zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa; 8. komercjalizacja w sferze zabytków: przewaga podejścia praktycznego i ekonomicznego w procesach adaptacji obiektów zabytkowych;	
---	--

III. Część programowa – cel, priorytety, działania i sposób ich realizacji

1. Cel strategiczny programu opieki nad zabytkami:

Wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego Olsztyna w procesie jego rozwoju.

2. Priorytety programu opieki nad zabytkami:

I. Opieka, ochrona i rewaloryzacja zabytków Olsztyna.

II. Podnoszenie świadomości społeczności lokalnej w zakresie potrzeby ochrony i opieki nad zabytkami.

III. Eksponowanie walorów dziedzictwa kulturowego w przestrzeni publicznej.

IV. Badanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego Olsztyna.

3. Działania służące realizacji priorytetów:

Priorytet I

W ramach priorytetu realizowane będą głównie działania inwestycyjne, polegające na prowadzeniu w obiektach zabytkowych prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych służących wyeliminowaniu przyczyn powstawania zniszczeń oraz polepszeniu ich stanu zachowania. W zakresie zabytków stanowiących własność Gminy Olsztyn – jako realizacja zadań własnych, natomiast w przypadku zabytków nie stanowiących własności gminy jako wsparcie w formie dotacji z budżetu miasta, co stanowi kontynuację zadań realizowanych w latach poprzednich. Dodatkowo wzmocniona zostanie forma ochrony konserwatorskiej polegająca na działaniach zintegrowanych i obszarowych (park kulturowy). Dla realizacji tego priorytetu wzmocnione zostaną działania kontrolne w zakresie ochrony zabytków mające na celu wyegzekwowanie od właścicieli zabytków realizację ich obowiązków ustawowych.

Główne działania:

- prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach stanowiących własność gminy Olsztyn: kapliczkach przydrożnych, cmentarzach, miejskich murach obronnych, kamienicach mieszkalnych oraz innych obiektach zabytkowych;
- współfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach nie stanowiących własności Gminy Olsztyn, poprzez wsparcie systemem dotacji z budżetu miasta;
- utworzenie parku kulturowego na terenie miasta;
- przygotowanie projektu uczytelnienia fortyfikacji Olsztyna;

- kontynuacja rewaloryzacji zabytkowych parków i innych elementów zabytkowej zieleni urządzonej Olsztyna;
- umieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów mających na celu ochronę zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków (tzn. wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków);
- rozbudowa systemu miejskiego monitoringu w historycznych dzielnicach miasta.

Priorytet II

Działania w ramach tego priorytetu polegać będą na popularyzowaniu wiedzy o historii i dziedzictwie kulturowym miasta oraz aktywizowaniu przez włączanie społeczności lokalnej w proces opieki nad zabytkami. Prowadzone będą działania informacyjne, popularyzacyjne i edukacyjne związane z promocją zabytków gminy i walorów krajobrazu kulturowego oraz upowszechnianiem wiedzy o zasadach konserwatorskich. Działania te realizowane będą przy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami wyspecjalizowanymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Główne działania:

- współpraca ze stowarzyszeniami i innymi organizacjami społecznymi działającymi na polu ochrony dziedzictwa kulturowego;
- promocja rezultatów prawidłowo przeprowadzonych działań rewaloryzacyjnych w zabytkach Olsztyna;
- opracowanie szlaków i ścieżek tematycznych związanych z dziedzictwem kulturowym Olsztyna (wraz z prezentacją na stronie internetowej miasta);
- popularyzacja problematyki dotyczącej zabytków nieruchomych Olsztyna z uwzględnieniem dziedzictwa archeologicznego;
- publikacja wydawnictw dotyczących dziedzictwa kulturowego miasta;
- prowadzenie „warsztatów konserwatorskich” dla mieszkańców Olsztyna przybliżających tematykę oraz zasady w dziedzinie konserwacji zabytków;
- organizacja konkursów i konferencji o charakterze popularnonaukowym dotyczących dziedzictwa kulturowego Miasta oraz badania i dokumentowania obiektów zabytkowych.

Priorytet III

W ramach stałego podnoszenia jakości przestrzeni publicznej miasta realizowane będą działania związane estetyzacją dzielnic historycznych, identyfikowaniem i podkreślaniem walorów przyrodniczych i zabytkowych w przestrzeni, tworzeniem warunków dla atrakcyjnej turystyki miejskiej związanej z dziedzictwem kulturowym.

Główne działania:

- iluminacja obiektów zabytkowych;
- eksponowanie walorów dziedzictwa kulturowego w przestrzeni publicznej poprzez realizację działań rewaloryzacyjnych w zabytkach
- opracowanie wytycznych konserwatorskich dotyczących reklam, tablic i napisów dla historycznych dzielnic i obszarów miasta;
- oznakowanie budynków zabytkowych symbolem „błękitnej tarczy” zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- oznakowanie przebiegu systemu miejskich fortyfikacji;
- oznakowanie w terenie szlaków tematycznych związanych z dziedzictwem kulturowym.

Priorytet IV

Wspieranie, współfinansowanie i wykonywanie badań archeologicznych, konserwatorskich i architektonicznych, które są niezbędnym elementem służącym rozpoznaniu wartości zabytku, umożliwiając prawidłowe prowadzenie prac w obiektach zabytkowych oraz dokumentowanie detali i wyposażenia zabytków Olsztyna.

Główne działania:

- prowadzenie badań archeologicznych mających na celu rozpoznanie systemu miejskich murów i budowli obronnych z okresu średniowiecza i czasów nowożytnych;
- prowadzenie konserwatorskich badań stratygrafii nawarstwień malarskich w budynkach wpisanych do rejestru zabytków (elewacje, wnętrza, wyposażenie);
- prowadzenie konserwatorskich badań pierwotnej kolorystyki w obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków, ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- prowadzenie badań architektonicznych obiektów zabytkowych, które uległy przekształceniom, mających na celu rozpoznanie ich pierwotnej formy architektonicznej;
- prowadzenie innych specjalistycznych badań zabytków (dendrochronologia, petrografia, skład zapraw, analiza w podczerwieni) mających na celu rozpoznanie wartości zabytku;
- wykonywanie konserwatorskich rysunkowo-pomiarowych inwentaryzacji zabytków;
- wykonywanie dokumentacji konserwatorskich utrwalających stan zachowania zabytków.

2. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

- **prawne** – polegające na tworzeniu aktów prawa miejscowego oraz wykorzystywaniu istniejących możliwości prawnych zawartych w aktach prawa powszechnego;

- **finansowe** – finansowanie zadań w ramach środków budżetowych będących w dyspozycji gminy Olsztyn, korzystanie z środków zewnętrznych – unijnych oraz z budżetu państwa;
- **społeczne** – wszelkie działania umożliwiające realizację działań założonych w programie we współpracy lub współudziale społeczności lokalnej: organizacja spotkań, konferencji, konsultacji, informowanie o programie opinii publicznej za pomocą prasy, telewizji, internetu, organizacja konferencji prasowych itp.

3. Zasady monitorowania i oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Przez cały okres realizacji programu przewidziane jest systematyczne prowadzenie monitoringu i ewaluacji poszczególnych projektów przez ich koordynatorów. Monitoring będzie polegał m.in. na analizie procesu wdrażania, bieżącej ocenie działań, identyfikowaniu trudności, obszarów problemowych i obszarów ryzyka oraz rekomendowaniu działań naprawczych i nowych rozwiązań. Ewaluacja będzie polegała na ocenie realizacji założeń i celów programu oraz oszacowaniu jego kluczowych efektów.

Zadania angażujące środki publiczne będą sprawozdawane w ramach oceny realizacji budżetu miasta, na koniec każdego okresu rozliczeniowego zgodnie z ustawą o finansach publicznych. Dane i analizy z tych podsumowań także zostaną wykorzystane do oceny realizacji programu.

4. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Głównym źródłem finansowania działań zaplanowanych w programie jest budżet miasta Olsztyna. Są to zarówno środki na wydatki bieżące planowane na dany rok budżetowy, jak i środki na wydatki majątkowe ujęte w Wieloletniej Prognozie Finansowej. Ponadto środki na część zadań zaplanowanych w programie pochodzą z funduszy unijnych i budżetu państwa.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami jest jednym z zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego. Mając to na względzie oraz biorąc pod uwagę stan zachowania zabytków stanowiących własność gminy Olsztyn, jak również ustawowe obowiązki właściciela (m.in. prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych; zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie), należy rozważyć konieczność zabezpieczenia w budżecie miasta stałego funduszu przeznaczonego na prace konserwatorskie i remontowe przy obiektach zabytkach należących do gminy Olsztyn.

Wsparciem ze strony miasta Olsztyn dla właścicieli obiektów zabytkowych jest możliwość otrzymania dofinansowania na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku. Zgodnie z Uchwałą Nr XXVIII/507/12 Rady Miasta Olsztyna z dnia 31 października

2012 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym, do rejestru zabytków usytuowanym na terenie Miasta Olsztyna, z budżetu miasta mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac wykonywanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. O dotacje mogą ubiegać się podmioty spoza sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Po ogłoszeniu konkursu podmioty uprawnione mogą składać wnioski w Biurze Miejskiego Konserwatora Zabytków. Wnioski wg określonego w w/w Uchwale wzoru sprawdzane są pod względem formalnym i zgodności z kryteriami oceny oraz opiniowane przez Komisję Konkursową. Dotacje przyznaje Rada Miasta na wniosek Prezydenta Miasta.

Rokrocznie kwoty wynikające ze składanych wniosków przekraczają środki finansowe zaplanowane na ten cel w budżecie miasta. Głównym wnioskodawcą są Wspólnoty Mieszkaniowe, gdzie w przypadku budynków mieszkalnych (kamienice z końca XIX w. i początku XX w.) zły stan zachowania oraz wyższy koszt prac, zakres koniecznych do wykonania prac konserwatorskich i remontowych przekracza ich możliwości finansowe, stąd potrzebne jest zwiększenie puli środków na dofinansowanie prac przy zabytkach.

Wsparciem dla organizacji pozarządowych są dotacje celowe z budżetu miasta na realizację priorytetowych zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego wykonywanych przez organizacje działające w sferze pożytku publicznego we współdziałaniu z Miastem Olsztyn. Na każdy rok uchwalany jest „Programu współpracy Miasta Olsztyn z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami uprawnionymi ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie”. Zgodnie założeniami Programu celem współpracy Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego jest wspieranie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków oraz popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz ich znaczenia dla historii i kultury.

Stałe zadania planowane do realizacji z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego to:

- konserwacja starodruków i zespołów akt archiwalnych ze zbiorów historycznych znajdujących się na terenie Olsztyna,
- popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony zabytków, upowszechnianie wiedzy o historii i dziedzictwie kulturowym Olsztyna, promocja dziedzictwa kulturowego Olsztyna.

W ciągu ostatnich lat jedna organizacja pozarządowa wystąpiła z inicjatywą wprowadzenia nowego zadania do programu współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi.

Dodatkową formą wsparcia dla właścicieli obiektów zabytkowych jest tzw. „finansowanie pośrednie” czyli ulgi i zwolnienia w granicach przewidzianych odrębnymi przepisami prawa. Wśród nich należy wymienić m.in.:

- ustawę z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity: Dz.U.10.102.651 z późn. zm.), która określa 50% obniżkę w wysokości wnoszonych opłat dla nieruchomości gruntowych wpisanych do rejestru zabytków z tytułu użytkowania wieczystego, trwałego zarządu oraz w cenie sprzedawanej nieruchomości (przy czym bonifikata ta przewidziana jest dla konkretnych stawek podatkowych określonych w przepisach oraz może być podwyższona lub obniżona za zgodą właściwego organu).
- ustawę z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jednolity: Dz.U.10.95.613 z późn. zm.), na mocy której od podatku od nieruchomości zwalnia się grunty i budynki indywidualnie wpisane do rejestru zabytków pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie i opiece nad zabytkami, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.
- ustawę z 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (tekst jednolity: Dz.U.09.93.768), na mocy której osoby zaliczane do I i II grupy podatkowej, które nabyły w drodze spadku zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków i zabezpieczają go oraz konserwują zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zwolnione są z podatku od spadków.

Aneksy

nr 1 – Porozumienie zawarte w Olsztynie w dniu 27 stycznia 2009 r. pomiędzy Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Prezydentem Miasta Olsztyn, dotyczącego powierzenia Gminie Olsztyn spraw z zakresu właściwości Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego nr 50 poz. 861 z dnia 16 kwietnia 2010 r.) oraz Porozumienie Wojewody Warmińsko – Mazurskiego z dnia 24 czerwca 2013 roku zawarte pomiędzy Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Prezydentem Miasta Olsztyna zmieniające porozumienie z dnia 27 stycznia 2009 r. w sprawie powierzenia Gminie Olsztyn spraw z zakresu właściwości Warmińsko-Mazurskiego Konserwatora Zabytków, zmienione porozumieniem z dnia 17 sierpnia 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Warmińsko mazurskiego nr 2588 z 2013 r.)

nr 2 – Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów cennych kulturowo, stan na grudzień 2013 r.

nr 3 – Gminna ewidencja zabytków nieruchomych miasta Olsztyn, stan na grudzień 2013 r.

nr 4 – Rejestr zabytków ruchomych znajdujących się na terenie miasta Olsztyn, stan na grudzień 2013 r.

POROZUMIENIE
między Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Gminą Olsztyn

zawarte w dniu 27 stycznia 2009 r.

dotyczące powierzenia Gminie Olsztyn spraw z zakresu właściwości Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

(Olsztyn, dnia 16 kwietnia 2010 r.)

Działając na podstawie art. 33 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2001 r. Nr 80, poz. 872 ze zm.) w związku z art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) oraz art. 8 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.) i uchwały Nr XXXVI/444/08 Rady Miasta Olsztyn z dnia 29 grudnia 2008 roku, Wojewoda Warmińsko-Mazurski - Pan Marian Podziwiewski oraz Pełniący Funkcję Prezydenta Miasta Pan Tomasz Głazewski ustalają, co następuje:

§ 1. Wojewoda Warmińsko-Mazurski powierza, a Gmina Olsztyn przyjmuje do prowadzenia w obszarze administracyjnym Miasta Olsztyn, następujące sprawy należące do właściwości Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie:

1. określone w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze z m.):
 - 1) realizację zadań związanych z zagospodarowaniem na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, określonych w art. 25 ust. 1 pkt 2-3 i ust. 2,
 - 2) przedstawianie na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku zaleceń konserwatorskich, określających sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku (art. 27),
 - 3) przyjmowanie zawiadomień od właścicieli lub posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków o:
 - a) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku (art. 28 pkt 1),
 - b) zagrożeniu zabytku (art. 28 pkt 2),
 - c) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego (art. 28 pkt 3),
 - d) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku (art. 28 pkt 4),
 - 4) wydawanie pozwoleń na:
 - a) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 36, ust. 1 pkt 1),
 - b) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku (art. 36, ust. 1 pkt 2),
 - c) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru zabytków (art. 36, ust. 1 pkt 3),
 - d) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru zabytków (art. 36, ust. 1 pkt 4),
 - e) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków (art. 36, ust. 1 pkt 6),
 - f) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek się znajduje (art. 36, ust. 1 pkt 7),
 - g) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków (art. 36, ust. 1 pkt 8),
 - h) zmianę przeznaczenia zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku (art. 36, ust. 1 pkt 9),

- i) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1 (art. 36, ust. 1 pkt 10),
 - j) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków (art. 36, ust. 1 pkt 11),
- 5) uzależnianie wydania pozwolenia na podejmowanie niektórych działań, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 6, 9 i 11 ustawy od przeprowadzenia, na koszt wnioskodawcy, niezbędnych badań konserwatorskich lub architektonicznych (art. 36, ust. 4),
 - 6) prowadzenie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz sporządzanie protokołu kontroli (art. 38 i art. 39),
 - 7) wydawanie zaleceń pokontrolnych kontrolowanej osobie fizycznej lub kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej (art. 40),
 - 8) kierowanie do Policji, prokuratury lub sądu zawiadomień o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia wynikających z naruszenia przepisów art. 108-118 ustawy (art. 41),
 - 9) wydawanie decyzji o wstrzymaniu prac wykonywanych bez pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub w inny sposób, odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu (art. 43 pkt 1,2 i 4),
 - 10) wydawanie decyzji nakazującej przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowania terenu, z określeniem terminu wykonania tych czynności (art. 44 ust. 1 pkt 1, art. 44 ust. 1a, art. 44 ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 pkt 1),
 - 11) wydawanie decyzji zobowiązującej do uzyskania pozwolenia na prowadzenie wstrzymanych badań, prac, robót lub innych działań przy zabytku (art. 44 ust. 1 pkt 2),
 - 12) wydawanie decyzji nakładającej obowiązek podjęcia określonych czynności w celu doprowadzenia wykonywanych badań, prac, robót lub innych działań przy zabytku do zgodności z zakresem i warunkami określonymi w pozwoleniu (art. 44 ust. 1 pkt 3),
 - 13) wydawanie decyzji na wznowienie wstrzymanych badań, prac, robót lub innych działań przy zabytku, po wykonaniu obowiązku, o którym mowa w art. 44 ust. 1 pkt 3 (art. 44 ust. 3),
 - 14) wydawanie decyzji zobowiązującej do doprowadzenia zabytku do jak najlepszego stanu we wskazany sposób i w określonym terminie (art. 45 ust. 1 pkt 2),
 - 15) wydawanie decyzji o wstrzymaniu prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku nie wpisanym do rejestru zabytków, jeżeli zabytek ten spełnia warunki uzasadniające dokonanie wpisu do rejestru zabytków (art. 46 ust. 1),
 - 16) wznawianie postępowania w sprawie wydanego pozwolenia (o którym mowa w art. 36 ust. 1) oraz wydawanie decyzji zmieniającej lub cofającej wydane pozwolenie jeżeli w trakcie wykonywania badań, prac, robót lub innych działań określonych w pozwoleniu wystąpiły nowe fakty i okoliczności, mogące doprowadzić do uszkodzenia lub zniszczenia zabytku (art. 47),
 - 17) wydawanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych (art. 49 ust. 1),
 - 18) wydawanie decyzji określających wysokość wierzytelności Skarbu Państwa z tytułu wykonania zastępczego prac lub robót, o których mowa w pkt 24 oraz składanie wniosków o zabezpieczenie hipoteką przymusową (art. 49 ust. 3 i 4),
 - 19) wydawanie decyzji o zabezpieczeniu zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia polegającego na możliwości jego zniszczenia, uszkodzenia, kradzieży, zaginięcia lub nielegalnego wywiezienia za granicę (art. 50 ust. 1 i 2),
 - 20) w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, wydawanie decyzji o zabezpieczeniu zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia (art. 50 ust. 3),
 - 21) przejęcie zabytku ruchomego jeżeli nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, o którym mowa w art. 50 ust. 1 lub 3 w drodze decyzji, na własność Skarbu Państwa, z przeznaczeniem na cele kultury, oświaty lub turystyki, za odszkodowaniem odpowiadającym wartości rynkowej tego zabytku (art. 50 ust. 4 pkt 1);
 - 22) występowania w sprawach ochrony zabytków na prawach: strony - w postępowaniu administracyjnym i cywilnym; oskarżyciela posiłkowego - w postępowaniu karnym; oskarżyciela publicznego - w postępowaniu w sprawach o wykroczenia (art. 95).
2. określone w art. 39 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo Budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 118 ze zm.).

§ 2. Sprawy objęte niniejszym porozumieniem, dotyczące nieruchomości, budynków i obiektów stanowiących w 100% własność Gminy Olsztyn, pozostają we właściwości Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie.

§ 3. 1. Organem właściwym do sprawowania ochrony i opieki nad zabytkami, w zakresie zadań powierzonych niniejszym porozumieniem jest Prezydent Miasta Olsztyn, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Miejski Konserwator Zabytków.

2. Miejski Konserwator Zabytków jest wybierany spośród kandydatów, spełniających wymagania kwalifikacyjne określone w art. 91 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dla Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

3. W sprawach objętych porozumieniem Miejski Konserwator Zabytków jest organem egzekucyjnym w rozumieniu art. 20 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. 02.110.968 ze zm.) i uprawnionym do żądania wykonania obowiązków w rozumieniu art. 5 § 1 pkt 1 tej ustawy.

§ 4. 1. W celu prawidłowej realizacji niniejszego porozumienia ustala się następujące warunki formalno-techniczne:

zobowiązuje się Miejskiego Konserwatora Zabytków do niezwłocznego powiadamiania Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie o przyjmowanych informacjach, podejmowanych czynnościach, opiniach, postanowieniach i decyzjach administracyjnych wraz z przekazaniem kopii otrzymanych dokumentacji związanych z realizacją zadań powierzonych na podstawie niniejszego porozumienia.

2. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie i Miejski Konserwator Zabytków udostępniają sobie wzajemnie oraz podmiotom do tego uprawnionym, dokumentację naukową i techniczną znajdującą się w zasobach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie i Urzędu Miasta Olsztyn.

3. Miejski Konserwator Zabytków dokumentację naukową i techniczną, dotyczącą spraw związanych z prowadzeniem powierzonych zadań, będzie archiwizował w formie teczek obiektów.

4. W przypadku rozwiązania Porozumienia dokumentacja zgromadzona przez Miejskiego Konserwatora Zabytków w trakcie realizacji zadań wynikających z niniejszego Porozumienia, zostanie przekazana protokołem zdawczo-odbiorczym do zasobów archiwalnych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie.

§ 5. 1. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie i Miejski Konserwator Zabytków są zobowiązani do wzajemnej współpracy przy wykonywaniu zadań wynikających z ustaw, a w szczególności z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

2. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie ma prawo wglądu w sprawy prowadzone przez Miejskiego Konserwatora Zabytków na mocy niniejszego Porozumienia.

§ 6. 1. Kontrolę nad prawidłowym wykonywaniem powierzonych niniejszym Porozumieniem zadań, w imieniu Wojewody Warmińsko-Mazurskiego, sprawuje Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie.

2. Wszelkie opinie, postanowienia i decyzje administracyjne wydawane lub sporządzane w wykonaniu niniejszego porozumienia Miejski Konserwator Zabytków przekazuje niezwłocznie po ich wydaniu lub sporządzeniu Wojewódzkiemu Urzędowi Ochrony Zabytków w Olsztynie.

3. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie lub upoważnieni przez niego pracownicy Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie przeprowadzają kontrole wykonywania powierzonych niniejszym porozumieniem zadań: kwartalne oraz doraźne (celem sprawdzenia prawidłowości merytorycznej).

4. Protokół ze sporządzonej kontroli oraz zalecenia pokontrolne Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków przekazuje do realizacji Prezydentowi Miasta Olsztyn.

5. Sprawozdanie z przeprowadzonej kontroli Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków Olsztynie przekazuje Wojewodzie Warmińsko-Mazurskiemu, celem ewentualnego podjęcia stosownych działań.

§ 7. 1. Na wykonanie zadań z zakresu administracji rządowej przekazanych niniejszym Porozumieniem, Gmina Olsztyn otrzyma środki finansowe na rok 2009 w wysokości 1.000,00 zł

(słownie: jeden tysiąc) z działu 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego rozdz. 92120 Ochrona i konserwacja zabytków, którego dysponentem jest Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie

2. Przekazanie środków finansowych w wysokości określonej w ust. 1 nastąpi przelewem na rachunek Gminy Olsztyn w banku PKO S.A. nr 64 1240 1590 1111 0000 1453 0377 w terminie 90 dni od daty podpisania niniejszego porozumienia.

3. Pozostałe środki finansowe niezbędne do prawidłowej realizacji zadań powierzonych niniejszym Porozumieniem środki finansowe zapewnia Gmina Olsztyn.

4. Wysokość środków finansowych na lata następne na realizację Porozumienia ustalana będzie przez strony corocznie w terminie do dnia 30 maja danego roku kalendarzowego.

§ 8. 1. Porozumienie zostaje zawarte na czas nieokreślony od dnia 1 stycznia 2009 r.,

2. Każda ze stron może wypowiedzieć porozumienie z zachowaniem 3-miesięcznego terminu wypowiedzenia.

3. Za zgodną wolą stron porozumienie może zostać rozwiązane w każdym czasie.

4. W przypadku stwierdzenia działań niezgodnych z prawem lub z kryteriami celowości, rzetelności lub gospodarności albo stwierdzenia innych nieprawidłowości w wykonywaniu porozumienia przez Gminę Olsztyn Wojewoda może rozwiązać porozumienie w każdym czasie - bez zachowania terminów wypowiedzenia.

§ 9. Wszelkie zmiany porozumienia wymagają dla swej ważności formy pisemnej, podpisanej przez strony.

§ 10. Porozumienie sporządzono w czterech jednobrzmiących egzemplarzach, po dwa dla każdej ze stron.

§ 11. Porozumienie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Wojewoda Warmińsko-Mazurski

Marian Podziewski

Prezydent Miasta

Piotr Grzymowicz

POROZUMIENIE
Wojewody Warmińsko - Mazurskiego
z dnia 24 czerwca 2013 roku
zawarte pomiędzy Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Prezydentem Miasta Olsztyna

zmieniające porozumienie z dnia 27 stycznia 2009 r. w sprawie powierzenia Gminie Olsztyn spraw z zakresu właściwości Warmińsko-Mazurskiego Konserwatora Zabytków, zmienione porozumieniem z dnia 17 sierpnia 2011 r.

Na podstawie art. 20 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2009 r. Nr 31, poz. 206, ze zm.), art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, ze zm.), art. 8 ust. 2 i ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, ze zm.) w związku z § 9 z dnia 27 stycznia 2009 r. strony ustalają co następuje:

§ 1.

W § 3 po ust. 2 dodaje się ust. 2a i ust. 2b w brzmieniu:

- 1) „2a. W czasie nieobecności Miejskiego Konserwatora Zabytków zadania powierzone niniejszym porozumieniem wykonuje upoważniony przez Prezydenta Miasta Olsztyna pracownik zatrudniony w komórce organizacyjnej Urzędu Miasta- Biurze Miejskiego Konserwatora Zabytków, spełniający wymagania o których mowa w ust. 2, o czym Prezydent powiadamia Warmińsko-Mazurskiego Konserwatora Zabytków wskazując z imienia i nazwiska tę osobę oraz czas na jaki została upoważniona”.
- 2) „2b. Osoba upoważniona, o której mowa w ust. 2a działa w zastępstwie Miejskiego Konserwatora Zabytków, sygnując to odpowiednią pieczęcią”.

§ 2.

1. § 4 ust. 1 i ust. 3 otrzymują brzmienie:

- 1) „1. W celu prawidłowej realizacji niniejszego porozumienia, dokumenty sporządzane przez Miejskiego Konserwatora Zabytków na podstawie niniejszego porozumienia, posiadające cechy rozstrzygnięć administracyjnych oraz inne dokumenty mające istotne znaczenie dla prowadzonych spraw, o których mowa w § 1 porozumienia. Miejski Konserwator Zabytków przekazuje niezwłocznie po ich wydaniu do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie.”
- 2) „3. Miejski Konserwator Zabytków będzie archiwizował w formie teczek obiektów akta spraw prowadzonych na podstawie niniejszego porozumienia, z wyłączeniem dokumentacji naukowej i projektowej, która będzie archiwizowana w oparciu o własny, osobny inwentarz i opatrzona odpowiednią sygnaturą”.

2. W § 4 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Niezależnie od postanowień zawartych w ust. 1 Wojewódzki Konserwator Zabytków ma prawo żądać od Miejskiego Konserwatora Zabytków, z uwzględnieniem przepisów o ochronie informacji niejawnych lub innych tajemnic prawnie chronionych, bieżących informacji i wyjaśnień oraz wglądu w tok każdej sprawy prowadzonej przez Miejskiego Konserwatora Zabytków przyjętych na podstawie niniejszego porozumienia”.

§ 3.

1. § 6 ust. 3 i ust. 4 otrzymują brzmienie:

- 1) „3. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków lub upoważnieni przez niego pracownicy Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie przeprowadzają kontrole wykonywania powierzonych niniejszym porozumieniem zadań: planowaną roczną oraz doraźną, w trybie i na zasadach określonych w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2011 r. Nr 185, poz. 1092)”.
- 2) „4. Warmińsko - Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków wyniki kontroli oraz informację o realizacji zaleceń pokontrolnych przekazuje do realizacji oraz celem ewentualnego podjęcia stosownych działań Prezydentowi Miasta Olsztyn oraz do wiadomości Wojewodzie Warmińsko- Mazurskiemu”.

2. W § 6 skreśla się ust. 2 i ust. 5.

§ 4.

1. § 7 ust. 1 i ust. 2 otrzymują brzmienie:

1) „1. Na wykonanie zadań z zakresu administracji rządowej przekazanych niniejszym porozumieniem, Wojewoda Warmińsko-Mazurski zaplanuje na każdy następny rok budżetowy środki finansowe w wysokości 10.000,00 zł (słownie: dziesięć tysięcy złotych) z działu 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego rozdz. 92120 Ochrona i konserwacja zabytków, którego dysponentem jest Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie”.

2) „2. Przekazanie środków finansowych w wysokości określonej w ust. 1 nastąpi przelewem na rachunek Gminy Olsztyn w banku – Bank Handlowy w Warszawie S.A. 77 1030 1218 0000 0000 9040 0002 w terminie 30 dni od daty opublikowania odpowiedniej ustawy budżetowej w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej pod warunkiem ujęcia tej kwoty w wymienionej ustawie”.

2. W § 7 skreśla się ust. 4.

§ 5.

Porozumienie sporządzono w czterech jednobrzmiących egzemplarzach, po dwa dla każdej ze stron.

§ 6.

Porozumienie wchodzi w życie z dniem podpisania i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Wojewoda Warmińsko-Mazurski

Marian Podziewski

Prezydent Miasta

Piotr Grzymowicz

**SPIS OBOWIĄZUJĄCYCH MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO DLA OBSZARÓW CENNYCH KULTUROWO,
STAN NA GRUDZIEŃ 2013 R.**

1. Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego m. Olsztyna dla terenu, między ulicami: Jagiellońską, H. Sawickiej, Katowicką, Rataja i Chełmińską - [uchwała RM Nr XXXII/571/2000 z dnia 28.06.2000r.](#)
2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna dla terenu CENTRUM - Uchwała RM Nr XX/281/03 z dnia 17.12.2003r
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów UNIWERSYTETU WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO w Kortowie – M. Olsztyna”. - [Uchwała RM Nr XX/281/03 z dnia 17.12.2003r.](#)
4. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna dla terenu między ulicami: Jagiellońską, H. Sawickiej, Katowicką, Toruńską, Rataja i Chełmińską - [Uchwała RM Nr XXVIII/394/04 z dnia 30.06.2004r.](#)
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna dla terenu Śródmieścia między ulicami Feliksa Szrajbera, Niepodległości i rzeką Łyną - ZAKOLE ŁYNY - [Uchwała RM Nr XXXVII/474/04 z dnia 1.12.2004r.](#)
6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Olsztyna, ul. Jagiellońska – KOSZARY - [Uchwała RM Nr XLV/599/05 z dnia 25.05.2005r.](#)
7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Osiedla GUTKOWO w Olsztynie - [Uchwała RM Nr XLVI/615/05 z dnia 22.06.2005r.](#)
8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego LASU MIEJSKIEGO w Olsztynie - [Uchwała RM Nr LV/748/06 z dnia 25.01.2006r.](#)
9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna dla terenów zieleni wokół Starego Miasta zawartych między ulicami: Wyzwolenia, F. Nowowiejskiego, Jedności Słowiańskiej, S. Pieniężnego, rzeką Łyną, ulicami M. Mochnackiego, Grunwaldzką, M. Kromera, i linią kolejową Olsztyn – Warszawa/Gdańsk – PLANTY - [Uchwała RM Nr LV/747/06 z dnia 25.01.2006 r.](#) ze zmianami:
 - uchwała nr XII/178/11 RM z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna terenów zieleni wokół Starego Miasta w rejonie ulicy Seweryna Pieniężnego dla terenów ZP-2 i części terenu ZP-1.
 - uchwała nr XXIV/435/12 RADY MIASTA OLSZTYNA z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Olsztyna terenów zieleni wokół Starego Miasta przy ul. Feliksa Nowowiejskiego – dla terenu usług 2UT.
10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Olsztyna, ul. ARTYLERYJSKA – KOSZARY”. - [Uchwała RM Nr LXVII/837/06 z dnia 06.09.2006r.](#)
11. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Otoczenia jeziora Ukiel, Rej. LIKUSY w Olsztynie - [Uchwała RM Nr XIV/171/07 z dnia 29.08.2007r.](#)
12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, Olsztyn – PARK CENTRALNY - [Uchwała RM Nr XXX/371/08 z dnia 27.08.2008r.](#)
13. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Otoczenia Jeziora Ukiel w Olsztynie – rejon DAJTKI - [Uchwała RM Nr LII/599/09 z dnia 16.11.2009 r.](#)
14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części terenu dawnych KOSZAR przy Al. Warszawskiej w Olsztynie - [Uchwała RM Nr VII/60/11 z dnia 11.03.2011r.](#)

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH MIASTA OLSZTYN
STAN NA GRUDZIEN 2013 R.

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW
MIASTA OLSZTYNA -
ZABYTKI NIERUCHOME NIE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Lp.	ZABYTEK NIERUCHOMY	NR ADRESOW Y /NR DZIAŁKI	DATA POWSTANIA	TYP OBIEKTU
1.	historyczny zespół budowlany oraz historyczny układ urbanistyczny przy ul. Abramowskiego		1936-1939	historyczny zespół budowlany oraz historyczny układ urbanistyczny
2.	Abramowskiego	1	1938-39	dom
3.	Abramowskiego	2	1938-39	dom
4.	Abramowskiego	3	1938-39	Dom
5.	Abramowskiego	4	1938-39	Dom
6.	Abramowskiego	5	1938-39	Dom
7.	Abramowskiego	6	1938-39	Dom
8.	Abramowskiego	7	1938-39	Dom
9.	Abramowskiego	8	1938-39	Dom
10.	Abramowskiego	9	1938-39	Dom
11.	Abramowskiego	10	1938-39	Dom
12.	Abramowskiego	11	1938-39	Dom
13.	Abramowskiego	12	1938-39	Dom
14.	Abramowskiego	13	ok. 1936	Dom
15.	Abramowskiego	14	1938-39	Dom
16.	Abramowskiego	15	1938-39	Dom
17.	Abramowskiego	16	1938-39	Dom
18.	Abramowskiego	18	1938-39	Dom
19.	Abramowskiego	20	1938-39	Dom
20.	Abramowskiego	20	1938-39	budynek gospodarczy
21.	historyczny zespół budowlany oraz historyczny układ urbanistyczny dawnych koszar piechoty między ul. Artyleryjską i ul. Leśną		1897-1898 1899-1900 (magazyny amunicyjne z wartownią oraz mieszkania wojskowe) 1904-1905 (budynki w narożniku pomiędzy ulicami Artyleryjską i Leśną) 1910-11 (bloki koszarowe dla kompani karabinów maszynowych,	historyczny zespół budowlany; historyczny układ urbanistyczny; budynki koszarowe, budynki pomocnicze (magazynowe, garażowe)

			rusznikarnia 1912 (garaże)	
22.	historyczny układ ruralistyczny, historyczny zespół budowlany przy ul. Bałtyckiej			historyczny układ ruralistyczny; historyczny zespół budowlany
23.	Bałtycka	8	1912 r.	dawna dróżniczówka (budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym)
24.	Bałtycka	24	l.30-te XX w.	Dom
25.	Bałtycka	25	l.30-te XX w.	Dom
26.	Bałtycka	25b	XIX / XX w.	Dom
27.	Bałtycka	26	l.30-te XX w.	Dom
28.	Bałtycka	27	l.30-te XX w.	Dom
29.	Bałtycka	30/28	l.30-te XX w.	Dom
30.	Bałtycka	31	l.30-te XX w.	dom / ob. poczta
31.	Bałtycka	42	l.30-te XX w.	Dom
32.	Bałtycka	45	l. 10-20-te XX w.	dom / ob. szkoła
33.	Bałtycka	47a	1938	Dom
34.	Bałtycka	50	l.10-te XX w.	Dom
35.	Bałtycka	52	l ćw. XX w.	Dom
36.	Bałtycka	57	l ćw. XX w.	Dom
37.	Bałtycka	64	l. 20-30-te XX w.	Dom
38.	Bałtycka	67	l. 20-30-te XX w.	Dom
39.	Bałtycka	74a	1922-24	kaplica filialna MB Różańcowej
40.	Bałtycka	77	p. XX w.	Dom
41.	Bałtycka	80	l ćw. XX w.	dom (ob. nie użytkowany)
42.	Bałtycka	81	l. 20-30-te XX w.	Dom
43.	Bałtycka	82	l ćw. XX w.	dom (ob. nie użytkowany)
44.	Bałtycka	105	l. 30-te XX w.	dom
45.	Bałtycka	107	l. 10-te XX w.	dom
46.	Bałtycka	109	l. 30-te XX w.	dom
47.	Bałtycka	115	l.30-te XX w.	dom
48.	Bałtycka	123	l ćw. XX w.	dom
49.	Bałtycka	124	l.10-20-te XX w.	dom
50.	Bałtycka	130	l. 30-te XX w.	dom
51.	Bałtycka	133	l ćw. XX w.	dom
52.	Bałtycka	135	l. 20-30-te XX w.	budynek gosp.
53.	Bałtycka	140	l ćw. XX w.	dom
54.	Bałtycka	141	p. XX w.	dom
55.	Bałtycka	142	k. XIX w.	dom
56.	Bałtycka	144	1933	dom
57.	Bałtycka	145	l.10-te XX w.	dom / dawna szkoła
58.	Bałtycka	146	1937	dom
59.	Bałtycka	147	XIX/ XX w.	dom
60.	Bałtycka	149	l.10-te XX w.	dom
61.	Bałtycka	152	l ćw. XX w.	dom
62.	Bałtycka	156	l ćw. XX w.	dom

63.	Bałtycka	158	l.30-te XX w.	dom
64.	Bałtycka	160	1937	dom
65.	Bałtycka	162	l. ćw. XX w.	dom
66.	Bałtycka	164	l.10-20 te- XX w.	dom
67.	Bałtycka	166	l.30-tw XX w.	dom
68.	Bałtycka	168	l. ćw. XX w.	dom
69.	Bałtycka	170	l. 10-20-te XX w.	dom
70.	Bałtycka	172	l. 10-te XX w.	dom
71.	Bałtycka	176	l. 30-te XX w.	dom
72.	Bałtycka	178	l.20-30 XX w.	dom
73.	Bałtycka	180	l.20-30 XX w.	dom
74.	św. Barbary/Staromiejska	1/10	koń. XIX w. odbudowa starego miasta 1953-57	dom
75.	Barczewskiego	6	l. 30-te XX w.	dom
76.	Barczewskiego	8	l. 30-te XX w.	dom
77.	Barczewskiego	10	l. 30-te XX w.	dom
78.	Bartnicka	1	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
79.	Bartnicka	3	l. 20-30-te XX w.	j.w.
80.	Bartnicka	5	l. 30-te XX w.	j.w.
81.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ulicy Bażyńskiego		1936-1932	historyczny zespół budowlany wraz z historycznym układem urbanistycznym
82.	Bażyńskiego	1	1936-1942	dom
83.	Bażyńskiego	2	1936-1942	dom
84.	Bażyńskiego	3	1936-1942	dom
85.	Bażyńskiego	3a	1936-1942	dom
86.	Bażyńskiego	5	1936-1942	dom
87.	Bażyńskiego	7	1936-1942	dom
88.	Bażyńskiego	10	1936-1942	dom
89.	Bażyńskiego	11	1936-1942	dom
90.	Brzozowa	32	1924	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
91.	Brzozowa	34	1924	j.w.
92.	Bielska	16	1935-36	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
93.	Bielska	26/28	1935-36	dom oraz związany z nim krajobraz kulturowy
94.	Bławatna	1a	1873 r.	dawna dróżnicówka
95.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Bydgoskiej			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
96.	Bydgoska	9/10	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom
97.	Bydgoska	17	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom
98.	Bydgoska	18	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom
99.	Bydgoska	20	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom

100.	Bydgoska	21/23	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom
101.	Bydgoska	24/25	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom
102.	Bydgoska	28/29	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom
103.	Bydgoska	31	2 poł. lat 20-tych XX w.	dom
104.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Chełmińskiej			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
105.	Chełmińska	3	lata 30-te XX w.	dom
106.	Chełmińska	5/7	lata 30-te XX w.	dom
107.	Chełmińska	16	lata 30-te XX w.	dom
108.	Chełmińska	12/14	lata 30-te XX w.	dom
109.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Chopina			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
110.	Chopina	1a/1b/1c	1933-39	dom
111.	Chopina	2a/2b/2c/2d	1933-39	dom
112.	Chopina	3a/3b/3c/3d	1933-39	dom
113.	Chrobrego	8	XIX/XX w.	dom
114.	Cicha	3	1 ćw. XX w.	willa
115.	historyczny układ urbanistyczny ul. Curie-Skłodowskiej			historyczny układ urbanistyczny
116.	Curie-Skłodowskiej	2	4 ćw. XIX w.	kamienica
117.	Curie-Skłodowskiej	3	k. XIX w.	kamienica
118.	Curie-Skłodowskiej	4	4 ćw. XIX w.	kamienica
119.	Curie-Skłodowskiej	16	l. 10-te XX w.	dom
120.	Curie-Skłodowskiej	23	l. 1 ćw. XX w.	kamienica
121.	Curie-Skłodowskiej	27	l. 10-te XX w.	kamienica
122.	Curie-Skłodowskiej	28	ok. 1900	dom
123.	historyczny zespół ruralistyczny, historyczny zespół budowlany przy ul. Cyranki			historyczny zespół ruralistyczny, historyczny zespół budowlany
124.	Cyranki	1	l. 20-30-te XX w.	dom
125.	Cyranki	1	l. 20-te XX w.	budynek gospodarczy
126.	Cyranki	2	l. 20-te XX w.	dom
127.	Cyranki	3	l. 20-te XX w.	dom
128.	Cyranki	5	l. 30-te XX w.	dom
129.	Cyranki	7	l. 20-te XX w.	dom
130.	Czapli	2	l. 20-te XX w.	dom (ob.przedszkole)
131.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Czeskiej			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
132.	Czeska	1	1935-36	dom
133.	Czeska	3	1935-36	dom

134.	Czeska	5	1935-36	dom
135.	Czeska	9	1935-36	dom
136.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny Placu Daszyńskiego			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
137.	Daszyńskiego (plac)	1-11	1933-39	domy w zabudowie szeregowej
138.	Daszyńskiego (plac)	2-12	1933-39	domy w zabudowie szeregowej
139.	historyczny zespół budowlany dawnego Urzędu Prowiantowego, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Dąbrowskiego			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
140.	Dąbrowskiego	2, działka nr 29-19/4	m-dzy 1900-1904	dawny magazyn zbożowy Urzędu Prowiantowego
141.	Dąbrowskiego	działka nr 29-19/5	ok. 1887	dawny magazyn zbożowy Urzędu Prowiantowego
142.	Dąbrowskiego	3	ok. 1887	dawna piekarnia Urzędu Prowiantowego
143.	Dąbrowskiego	3a	ok. 1887	dawny budynek gospodarczy Urzędu Prowiantowego
144.	Dąbrowskiego	działka nr 29-19/5	ok. 1887, przebudowany w 2 poł. XX w.	dawny budynek magazynowy w Urzędzie Prowiantowym
145.	Dąbrowskiego	działka nr 29-19/5	1895-1900, rozbudowany w 2 połowie XX w.	dawny budynek magazynowy w Urzędzie Prowiantowym
146.	historyczny układ urbanistyczny ul. Dąbrowszczaków			historyczny układ urbanistyczny
147.	Dąbrowszczaków	6a	XIX/XX w.	budynek gospodarczy
148.	Dąbrowszczaków	7	1900-03	dom
149.	Dąbrowszczaków	10a	1900-10	budynek gospodarczy
150.	Dąbrowszczaków	11	1 ćw. XX w.	dom/bank
151.	Dąbrowszczaków	13	1900-03	dom
152.	Dąbrowszczaków	16	ok. 1900	dom
153.	Dąbrowszczaków	17	1900-03	dom
154.	Dąbrowszczaków	21	ok. 1890	dom
155.	Dąbrowszczaków	32a	ok. 1890	kamienica
156.	Dąbrowszczaków	33	1 ćw. XX w.	kamienica
157.	Dąbrowszczaków	41/42	1906-11	kamienica
158.	Dąbrowszczaków	43	1878-1880	budynek obsługi sądu
159.	historyczny zespół budowlany przy ul. Dierniowa			historyczny zespół budowlany
160.	Diernowa	1	20-30-te l. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
161.	Diernowa	12	20-30-te l. XX w.	j.w.
162.	Diernowa	14	20-30-te l. XX w.	j.w.
163.	Długosza	3	odbudowa starego miasta 1953-57	dom
164.	historyczny zespół budowlany przy ul. Dolnej			historyczny zespół budowlany

165.	Dolna	2	l. 20-te XX	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
166.	Dolna	5	l. 30-te XX w.	j.w.
167.	Dolna	6	l. 20-te XX w.	j.w.
168.	Dolna	10	l. ćw. XX w.	j.w.
169.	15 Dywizji (dawna Artyleryjska 4/6)	2	1872, 1904	dawna kolejowa stacja pomp: 1/ujęcie wody z kanałem odprowadzającym 2/budynki obsługi (obecnie mieszkalne)
170.	15 Dywizji (dawna Artyleryjska 8)	4	1892	daw. pralnia
171.	15 Dywizji (dawna Artyleryjska 45)	5	XIX / XX w.	magazyn (ob. nie użytkowany)
172.	15 Dywizji (dawna Artyleryjska 10)	6	1899	daw. Kotłownia
173.	15 Dywizji (dawna Artyleryjska 12a)	8	XIX / XX w.	Magazyn
174.	Historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. I Dywizji WP		1937-1942	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
175.	I Dywizji WP	2	1937-1942	dom
176.	I Dywizji WP	4	1937-1942	dom
177.	I Dywizji WP	9	1937-1942	dom
178.	I Dywizji WP	10	1937-1942	dom
179.	I Dywizji WP	14	1937-1942	dom
180.	I Dywizji WP	16	1937-1942	dom
181.	I Dywizji WP	18	1937-1942	dom
182.	I Dywizji WP	19	1937-1942	dom
183.	I Dywizji WP	22	1937-1942	dom
184.	I Dywizji WP	23	1937-1942	dom
185.	I Dywizji WP	24	1937-1942	dom
186.	I Dywizji WP	28	1937-1942	dom
187.	I Dywizji WP	29	1937-1942	dom
188.	I Dywizji WP	30	1937-1942	dom
189.	I Dywizji WP	32	1937-1942	dom
190.	I Dywizji WP	35	1937-1942	dom
191.	I Dywizji WP	38	1937-1942	dom
192.	I Dywizji WP	40	1937-1942	dom
193.	I Dywizji WP	42	1937-1942	dom
194.	I Dywizji WP	44	1937-1942	dom
195.	I Dywizji WP	48	1937-1942	dom
196.	I Dywizji WP	50	1937-1942	dom
197.	I Dywizji WP	52	1937-1942	dom
198.	I Dywizji WP	54	1937-1942	dom
199.	I Dywizji WP	56	1937-1942	dom
200.	I Dywizji WP	58	1937-1942	dom
201.	I Dywizji WP	60	1937-1942	dom
202.	I Dywizji WP	62	1937-1942	dom
203.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Fałata			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
204.	Fałata	1/3	1921-1936	dom
205.	Fałata	2a/2b	1922-1923	dom
206.	Fałata	4	1921-1936	dom
207.	Fałata	6	1921-1936	dom

208.	Fałata	8	1921-1936	dom
209.	Fałata	9	1924-1925	dom
210.	Fałata	10	1936	dom
211.	Fałata	11	1921-1936	dom
212.	Fałata	13	po 1924 r.	dom
213.	Fałata	15	po 1924 r.	dom
214.	Fałata	17	1921-1936	dom
215.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Gdańskiej			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
216.	Gdańska	1/3/5	l.30-te XX w.	dom
217.	Gdańska	2/4/6	l.30-te XX w.	dom
218.	Gdańska	7/9	l.30-te XX w.	dom
219.	Gdańska	8/10	l.30-te XX w.	dom
220.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Gdyńskiej		1935-1936	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
221.	Gdyńska	1	1935-36	dom
222.	Gdyńska	3	1936-36	dom
223.	Gdyńska	2/4	1935-36	dom
224.	Gdyńska	5	1935-36	dom
225.	Gdyńska	6	1935-36	dom
226.	Gdyńska	7	1935-36	dom
227.	Gdyńska	8	1935-36	dom
228.	Gdyńska	9	1935-36	dom
229.	Gdyńska	10	1935-36	dom
230.	Gdyńska	12	1935-36	dom
231.	Gdyńska	13	1935-36	dom
232.	Gdyńska	15	1935-36	dom
233.	Gołdapska	12	1935-36	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
234.	Gołdapska	14	1935-36	j.w.
235.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Grabowskiego			historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
236.	Grabowskiego	1	1933-35	dom
237.	Grabowskiego	2	ok. 1935	dom
238.	Grabowskiego	3	ok. 1935	dom
239.	Grabowskiego	5	ok. 1935	dom
240.	Grabowskiego	6	ok. 1935	dom
241.	Grabowskiego	7	ok. 1935	dom
242.	Grabowskiego	8	ok. 1935	dom
243.	Grabowskiego	10	ok. 1935	dom
244.	Grabowskiego	13	ok. 1935	dom
245.	Grabowskiego	14	ok. 1935	dom
246.	Grabowskiego	15	ok. 1935	dom
247.	Grabowskiego	16	ok. 1935	dom
248.	Grabowskiego	17	ok. 1935	dom
249.	Grabowskiego	19	ok. 1935	dom
250.	Grabowskiego	20	ok. 1935	dom
251.	Grabowskiego	21	ok. 1935	dom
252.	Grabowskiego	22	ok. 1935	dom
253.	Grabowskiego	23	ok. 1935	dom

254.	Grabowskiego	25	ok. 1935	dom
255.	Grabowskiego	26	ok. 1935	dom
256.	Grabowskiego	27	ok. 1935	dom
257.	Grabowskiego	29	ok. 1935	dom
258.	Grabowskiego	31	ok. 1935	dom
259.	Grabowskiego	33	ok. 1935	dom
260.	Grabowskiego	35	ok. 1935	dom
261.	Grabowskiego	37	ok. 1935	dom
262.	Grabowskiego	39	ok. 1935	dom
263.	Grabowskiego	41	ok. 1935	dom
264.	Grabowskiego	45	ok. 1935	dom
265.	Grabowskiego	47	ok. 1935	dom
266.	historyczny układ ruralistyczny przy ul. Gronowej (d. wieś Dajtki)			historyczny układ ruralistyczny
267.	Gronowa	14	ok. 1928	dom
268.	Gronowa	16	l. 30-te XX w.	dom
269.	Gronowa	33	l. ćw. XX w.	dom
270.	Gronowa	35	l. 20-te XX w.	dom
271.	Gronowa	37	l. 20-30-te XX w.	dom
272.	Gronowa	39	pocz. XX w.	dom
273.	historyczny zespół budowlany przy ul. Grotha			historyczny zespół budowlany
274.	Grotha	2	1933-1939	dom
275.	Grotha	4	1933-1939	dom
276.	Grotha	6	1933-1939	dom
277.	Grotha	1-15	1933-1939	domy w zabudowie szeregowej
278.	Grunwaldzka	koło kaplicy Jerozolimskiej	1866	krzyż
279.	Historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny ul. Grunwaldzkiej obejmujący budynki 28, 30, 34			historyczny układ urbanistyczny
280.	Grunwaldzka	28	1920	dom
281.	Grunwaldzka	30	1925-27	dom
282.	Grunwaldzka	34	1925-27	dom
283.	Grunwaldzka	41	k. XIX w.	dom
284.	Grunwaldzka	43	k. XIX w.	dom
285.	Gutkowo	przy torach ul. Bażantowa	1930 r.	nastawnia kolejowa
286.	Gutkowo	przy torach obok budynku Gutkowo 55	1935 r.	nastawnia kolejowa
287.	Gutkowo	37	l. 10-20-te XX w.	dom
288.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Hibnera		1936-1938	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
289.	Hibnera	36	1936 -1937	dom
290.	Hibnera	38	1938	dom
291.	Hibnera	41	1936 -1937	dom
292.	Hibnera	42	1936 -1937	dom
293.	Hibnera	43	1938	dom

294.	Hibnera	47	1936 -1937	dom
295.	Hibnera	49	1936 -1937	dom
296.	Hibnera	51	1938	dom
297.	Hibnera	53	1936 -1937	dom
298.	Hibnera	55	1936 -1937	dom
299.	Hibnera	57	1936 -1937	dom
300.	Hibnera	59	1936 -1937	dom
301.	Hibnera	61	1936 -1937	dom
302.	Hibnera	63	1936 -1937	dom
303.	Hibnera	65	1936 -1937	dom
304.	Hibnera	69	1936 -1937	dom
305.	Hibnera	71	1936 -1937	dom
306.	Jagiellończyka	dz. nr 2/14 ob. 50	koń. XIX w.	kapliczka przydrożna
307.	Jagiellończyka	4	1936-1942	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
308.	Jagiellończyka	5/6	XIX/XX w.	j.w.
309.	Jagiellończyka	13/15	l.30-te XX w.,	j.w.
310.	Jagiellończyka	22	l. 90-te XIX w.	j.w.
311.	historyczny zespół budowlany ul. Jagiellońskiej			historyczna zabudowa ulicy
312.	Jagiellońska	2	1900-10	dom
313.	Jagiellońska	4	1900-10	dom
314.	Jagiellońska	7	XIX w. koniec	dom
315.	Jagiellońska	9	XIX w. koniec	dom
316.	Jagiellońska	11/13	XIX w. koniec	dom
317.	Jagiellońska	20	ok. 1910	dom
318.	Jagiellońska	22	1900-10	dom
319.	Jagiellońska	30	1900-10	dom
320.	Jagiellońska	32	1900-10	dom
321.	Jagiellońska	34/36	1 ćw. XX w.	dom
322.	Jagiellońska	40	1913 ok.	dom
323.	Jagiellońska	42	1913 ok.	dom
324.	Jagiellońska	47	l. 20-30-te XX w.	dom
325.	Jagiellońska	48	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
326.	Jagiellońska	50(1)	1906-11	historyczny zespół budowlany oraz historyczny układ urbanistyczny dawny zespół koszar wojskowych KOSZARY PIECHOTY
327.	Jagiellońska	50(2)	1906-11	j.w.
328.	Jagiellońska	za budynkiem nr 50(2) dz. nr 29/6 ob. 16	lata 20-te XX w.	j.w. budynek garażowy
329.	Jagiellońska	50(3)	1906-11	j.w.
330.	Jagiellońska ob. ul. Szewczenki	50(4)	1906-11	j.w.
331.	Jagiellońska	50(7)	1906-11	j.w.
332.	Jagiellońska	50(15)	1906-11	j.w.
333.	Jagiellońska ob. ul. Szewczenki 3	50(16)	1906-11	j.w.
334.	Jagiellońska	50(18)	1906-11	j.w.
335.	Jagiellońska	51	l. 30-te XX w.	dom

336.	Jagiellońska	53	1. 30-te XX w.	teren i budynek wojskowy
337.	Jagiellońska	60/62	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
338.	Jagiellońska	61/63	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
339.	Jagiellońska	64/66	30-te l. XX w.	dom
340.	Jagiellońska	65	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
341.	Jagiellońska	67/69	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
342.	Jagiellońska	71/73	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
343.	Jagiellońska	72/74	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
344.	Jagiellońska	75/77	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
345.	Jagiellońska	78	1906 - 1907 (30 X 1907 oddane do użytkowania)	d. sanatorium przeciwgruźlicze dla kobiet ob. szpital pulmonologiczny
346.	Jagiellońska	79/81	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
347.	Jagiellońska	83/85	2 połowa l.20-tych XX w.	dom
348.	Historyczny zespół budowlany ul. Jagiełły			
349.	Jagiełły	3	ok. 1936-1938	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
350.	Jagiełły	5	ok. 1936-1938	j.w.
351.	Jagiełły	7	ok. 1936-1938	j.w.
352.	Jarocka	30	l. 20-30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
353.	Jarocka	42	2 poł. XIX w. (1888-89)	Kaplica MB Szkaplerznej
354.	Jarocka	65	l. 10-te XX w.	budynek dawnej szkoły (wieś Jaroty) oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
355.	Jastrzębia	2	1937	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
356.	Jeziorna	9	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
357.	Jeziorna	11	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
358.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Juranda ze Spychowa		1936-1942	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
359.	Juranda ze Spychowa	1	1936-1942	dom
360.	Juranda ze Spychowa	2	1936-1942	dom
361.	Juranda ze Spychowa	5	1936-1942	dom
362.	Juranda ze Spychowa	6	1936-1942	dom
363.	Juranda ze Spychowa	9	1936-1942	dom
364.	Juranda ze Spychowa	10	1936-1942	dom
365.	Juranda ze Spychowa	12	1936-1942	dom
366.	historyczny zespół budowlany, historyczny		1938-1939	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny

	układ urbanistyczny przy ul. Karłowicza			
367.	Karłowicza	1	1933-1939	dom
368.	Karłowicza	2	1933-1939	warsztat
369.	Karłowicza	4	1933-1939	dom
370.	Karłowicza	6	1933-1939	dom
371.	Karłowicza	8	1933-1939	dom
372.	Karłowicza	9	1933-1939	dom
373.	Karłowicza	13/15	1933-1939	dom
374.	Karłowicza	19	1933-1939	dom - brama
375.	Karłowicza	21	1933-1939	dom
376.	Kasprowicza	7	l. 30-te XX w.	warsztaty Zespołu Szkół Samochodowych
377.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Kasprowicza		l. 20-te XX w.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
378.	Kasprowicza	20	l. 20-te XX w.	dom
379.	Kasprowicza	22	l. 20-te XX w.	dom
380.	Kasprowicza	24	l. 20-te XX w.	dom
381.	Kasprowicza	26	l. 20-te XX w.	dom
382.	Kasprowicza	28	l. 20-te XX w.	dom
383.	Kasprowicza	30	l. 20-te XX w.	dom
384.	Kasprowicza	32	l. 20-te XX w.	dom
385.	Kasprowicza	34	l. 20-te XX w.	dom
386.	Kasprowicza	36a	l. 20-te XX w.	dom
387.	Kasprowicza	36	l. 20-te XX w.	dom - brama
388.	Kasprowicza	36b	l. 20-te XX w.	dom
389.	Kasprowicza	38	l. 20-te XX w.	dom
390.	Katowicka	11/13	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
391.	Kętrzyńskiego	1A	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
392.	Kętrzyńskiego	1B	l. 30-te XX w.	j.w.
393.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Klasztornej		koniec l. 20-te XX w.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
394.	Klasztorna	1	koniec l. 20-tych XX w.	dom
395.	Klasztorna	1A	koniec l. 20-tych XX w.	dom
396.	Klasztorna	2	koniec l. 20-tych XX w.	dom
397.	Klasztorna	3	koniec l. 20-tych XX w.	dom
398.	Knosały	dz. nr 17/22 obr. 65	1939 po II wojnie – wielokrotnie przebudowywany od 1971 – magazyn, warsztat, obecnie nieużytkowany	budynek dawnej zajezdni trolejbusowej
399.	Knosały	5	pocz. XX w. 2007-2009	dom, ob. hotel

			przebudowa na hotel, dostawienie nowej części z przelotowym przejściem	
400.	Knosały	9	pocz. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
401.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Kolejowej		zabudowa z koń. XIX w. oraz zabudowa z l. 20/30-tych XX w.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
402.	Kolejowa	6	l. 20-te/30-te XX w.	dom
403.	Kolejowa	7	l. 20-te/30-te XX w.	dom
404.	Kolejowa	8	l. 20-te/30-te XX w.	dom
405.	Kolejowa	9	l. 20-te/30-te XX w.	dom
406.	Kolejowa	15	l. 90-te XIX	dom
407.	Kołątaja	13	XIX w. przebud. po 1990	dom
408.	Kołątaja	15	l. 30-te XX (mury z XIV i XIX) rozbudowa od strony Łyny po 2000 r.	dom
409.	historyczny układ ruralistyczny przy ul. Konopnej (d. wieś Dajtki)			historyczny układ ruralistyczny
410.	Konopna	1	1 ćw. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
411.	Konopna	2	l. 20-te XX w.	dom
412.	Konopna	3	p. XX w.	dom
413.	Konopna	6	l. 30-te XX w.	dom
414.	Konopna	8	l. 30-te XX w.	dom
415.	Konopna	10	pocz. XX w.	dom
416.	Konopnickiej	4AB	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
417.	Konopnickiej	5	l. 20-te XX w.	j.w.
418.	Konopnickiej	8AB	l. 20-te XX w.	j.w.
419.	Kopernika	4	l. 20-te XX w.	dom / ob. przedszkole dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
420.	Kopernika	9a	1901-05	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
421.	Kopernika	14a	XIX w. koniec	magazyn
422.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Kossaka		1938-1939	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
423.	Kossaka	2/4	1938-39	dom
424.	Kossaka	6/8	1938-39	dom

425.	Kossaka	9/11	1938-39	dom
426.	Kossaka	10/12	1938-39	dom
427.	Kossaka	13/15	1938-39	dom
428.	Kossaka	14/16	1938-39	dom
429.	Kossaka	17/19	1938-39	dom
430.	Kossaka	18/20	1938-39	dom
431.	Kossaka	21/23	1938-39	dom
432.	Kossaka	22/24	1938-39	dom
433.	Kossaka	25/27	1938-39	dom
434.	Kossaka	26/28	1938-39	dom
435.	Kossaka	30/32	1938-39	dom
436.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Koszalińskiej		1935-1936	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
437.	Koszalińska	3	1935-36	dom
438.	Koszalińska	10/12	1935-36	dom
439.	Koszalińska	14/16	1935-36	dom
440.	Koszalińska	17/19	1935-36	dom
441.	Koszalińska	21/23	1935-36	dom
442.	Koszalińska	25/27	1935-36	dom
443.	Koszalińska	28	1935-36	dom
444.	Koszalińska	29/31	1935-36	dom
445.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Kościuszki		historyczna zabudowa ulicy	
446.	Kościuszki	8	lata 30-te XX w.	kamienica
447.	Kościuszki	10	lata 30-te XX w.	kamienica
448.	Kościuszki	12	1 ćw. XX w.	kamienica
449.	Kościuszki	14	lata 30-te XX w.	dom
450.	Kościuszki	14a	lata 30-te XX w.	dom
451.	Kościuszki	24	lata 30-te XX w.	dom
452.	Kościuszki	26	lata 30-te XX w.	dom
453.	Kościuszki	37		
454.	Kościuszki	71	l. 30-te XX w. odb.l.50-te	kamienica
455.	Kościuszki	73	l. 30-te XX w. odb.l.50-te	kamienica
456.	Kościuszki	75	l. 30-te XX w. odb.l.50-te	kamienica
457.	Kościuszki	77	l. 30-te XX w. odb.l.50-te	kamienica
458.	Kościuszki	79	l. 30-te XX w. odb.l.50-te	kamienica
459.	Kościuszki	84	lata 30-te XX w.	dom
460.	Kościuszki	86	lata 30-te XX w.	dom
461.	Kościuszki	88	lata 30-te XX w.	dom

462.	Kościuszki	90	lata 30-te XX w.	dom
463.	Kościuszki	95	lata 30-te XX w.	dom
464.	Kościuszki	97	lata 30-te XX w.	dom
465.	Kościuszki	99	lata 30-te XX w.	dom
466.	Kościuszki	101	lata 30-te XX w.	dom
467.	Kościuszki	103	lata 30-te XX w.	dom
468.	Kościuszki	105	lata 30-te XX w.	dom
469.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Kościńskiego		1933-1939	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
470.	Kościńskiego	2	1933-1939	dom
471.	Kościńskiego	3	1933-1939	dom
472.	Kościńskiego	4	1933-1939	dom
473.	Kościńskiego	5/7	1933-1939	dom
474.	Kościńskiego	6	1933-1939	dom
475.	Kościńskiego	8	1933-1939	dom
476.	Kościńskiego	9	1933-1939	dom
477.	Kościńskiego	10	1933-1939	dom
478.	Kościńskiego	12	1933-1939	dom
479.	Krańcowa	2	l. 20-30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
480.	Krańcowa	4	l. 20-30-te XX w.	j.w.
481.	Krańcowa	6	l. 20-30-te XX w.	j.w.
482.	Krańcowa	8	l. 20-30-te XX w.	j.w.
483.	Kraszewskiego	1	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
484.	Kraszewskiego	4	l. 30-te XX w.	j.w.
485.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Krętej		1935-1936	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
486.	Kręta	1	1935-36	dom
487.	Kręta	2	1935-36	dom
488.	Kręta	3	1935-36	dom
489.	Kręta	4	1935-36	dom
490.	Kręta	5	1935-36	dom
491.	Kręta	7	1935-36	dom
492.	Kręta	8/10	1935-36	dom
493.	Kręta	9	1935-36	dom
494.	Kręta	12/14	1935-36	dom
495.	Kręta	13	1935-36	dom
496.	Kręta	15	1935-36	dom
497.	Kręta	16/18	1935-36	dom
498.	Kręta	17	1935-36	dom
499.	Kręta	19	1935-36	dom
500.	Kręta	20/22	1935-36	dom

501.	Kręta	21/23	1935-36	dom
502.	Kręta	24/26	1935-36	dom
503.	Kręta	25/27	1935-36	dom
504.	Kręta	28/30	1935-36	dom
505.	Kręta	29	1935-36	dom
506.	Kręta	32/34	1935-36	dom
507.	Kręta	33/35	1935-36	dom
508.	Kromera	1	lata 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
509.	Kromera	5	1883-1884	dom (d. koszary strzelców) dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
510.	Kromera	7	1883-1884	j.w.
511.	Kromera	9	lata 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
512.	Kromera	11	lata 20-te XX w.	j.w.
513.	Kromera	11a	lata 20-te XX w.	j.w.
514.	Krótką	1	1935-36	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
515.	Krótką	3	1935-36	j.w.
516.	Krótką	5	1935-36	j.w.
517.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Księcia Witolda		1937-1942	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
518.	Księcia Witolda	1	1937-1942	dom
519.	Księcia Witolda	4	1937-1942	dom
520.	Księcia Witolda	8	1937-1942	dom
521.	Księcia Witolda	10	1937-1942	dom
522.	Księcia Witolda	12	1937-1942	dom
523.	Księcia Witolda	13	1937-1942	dom
524.	Księcia Witolda	15	1937-1942	dom
525.	Księcia Witolda	17	1937-1942	dom
526.	Księcia Witolda	18	1937-1942	dom
527.	Księcia Witolda	19	1937-1942	dom
528.	Księcia Witolda	20	1937-1942	dom
529.	Księcia Witolda	22	1937-1942	dom
530.	Księcia Witolda	24	1937-1942	dom
531.	Księcia Witolda	28	1937-1942	dom
532.	Księcia Witolda	30	1937-1942	dom
533.	Księcia Witolda	34	1937-1942	dom
534.	Księcia Witolda	36	1937-1942	dom
535.	Lanca	4	ok. 1910	dom
536.	Lelewela	4	XIX w.	dom
537.	Lengowskiego	1/3/5	ok. 1926	dom
538.	Lengowskiego	7/9	ok. 1911	dom
539.	Leśna	1a	XIX/XX w.	dom
540.	historyczny zespół budowlany ul. Limanowskiego		historyczna zabudowa ulicy	
541.	Limanowskiego	14	l. 30-te XX w.	dom
542.	Limanowskiego	16	l. 30-te XX w.	dom
543.	Limanowskiego	18	l. 30-te XX w.	dom
544.	Limanowskiego	20	l. 30-te XX w.	dom

545.	Limanowskiego	21	l. 30-te XX w.	dom
546.	Limanowskiego	22	l. 30-te XX w.	dom
547.	Limanowskiego	23	l. 30-te XX w.	dom
548.	Limanowskiego	24	l. 30-te XX w.	dom
549.	Limanowskiego	26	l. 30-te XX w.	dom
550.	Limanowskiego	27	l. 30-te XX w.	dom
551.	Limanowskiego	28	l. 30-te XX w.	dom
552.	Limanowskiego	29	l. 30-te XX w.	dom
553.	Limanowskiego	31	l. 30-te XX w.	dom
554.	Limanowskiego	33	l. 30-te XX w.	dom
555.	Limanowskiego	34	l. 30-te XX w.	dom
556.	Limanowskiego	35	l. 30-te XX w.	dom
557.	Limanowskiego	37/41	l. 30-te XX w.	dom
558.	Limanowskiego	38/44	l. 30-te XX w.	dom
559.	Limanowskiego	46/54	l. 30-te XX w.	dom
560.	Linki	5a	pocz. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
561.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Lipowej		1937-1942	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
562.	Lipowa	2	1937-1942	dom
563.	Lipowa	3	1937-1942	dom
564.	Lipowa	4	1937-1942	dom
565.	Lipowa	5	1937-1942	dom
566.	Lipowa	6	1937-1942	dom
567.	Lipowa	8	1937-1942	dom
568.	Lipowa	9	1937-1942	dom
569.	Lipowa	10	1937-1942	dom
570.	Lipowa	11	1937-1942	dom
571.	Lipowa	12	1937-1942	dom
572.	Lipowa	13	1937-1942	dom
573.	Lipowa	17	1937-1942	dom
574.	Lipowa	19	1937-1942	dom
575.	Lipowa	21	1937-1942	dom
576.	Lipowa	23	1937-1942	dom
577.	Lipowa	24/26	1937-1942	dom
578.	Lipowa	29	1937-1942	dom
579.	Lipowa	28/30	1937-1942	dom
580.	Lipowa	31	1937-1942	dom
581.	Lipowa	32/34	1937-1942	dom
582.	Lipowa	37/39	1937-1942	dom
583.	Lipowa	36/38	1937-1942	dom
584.	Lipowa	41/43	1937-1942	dom
585.	Lipowa	47	1937-1942	dom
586.	Lipowa	49/51	1937-1942	dom
587.	Lipowa	53/55	1937-1942	dom
588.	11 Listopada	7	pocz. XX przebudowany	dom
589.	Liszewskiego	5	4 ćw. XIX w	dom
590.	Lubelska	dz. nr 1/83 ob. 159 przy ul. Morwowej nr 1a?	1872, pocz. XX w.	d. budynek kolejowej spedycji i odprawy kolejowej (2 budynki + wiata z rampami)
591.	Lubelska	1	1889 r.	dom - dawna willa rodziny Roensch,

				wchodząca w skład nie istniejącego już zespołu zabudowy fabryki maszyn i odlewni żelaza oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
592.	Lubelska	5	koń. XIX w.	magazyn
593.	Lubelska	6	przebudowany	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
594.	Lubelska	8	lata 30-te XX w	j.w.
595.	Ludowa	1/3	1935-36	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
596.	Ludowa	9/11	1935-36	j.w.
597.	Łabędzia	1	l. 20-30 XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
598.	Łabędzia	3	l. 20-30 XX w.	j.w.
599.	Łabędzia	18	l. 20-30 XX w.	j.w.
600.	Łupsztych	10	l.20 XX w.	dom historyczna zabudowa d. wsi
601.	Łupsztych	24	p. XX w.	j.w.
602.	1 – Maja	14	1892-1899	kamienica
603.	1 – Maja	15	1895 r.	j.w.
604.	1 – Maja	16	1897 r.	j.w.
605.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Malinowej		ok. 1935 r.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
606.	Malinowa	1	ok. 1935 r.	dom
607.	Malinowa	2	ok. 1935 r.	dom
608.	Malinowa	3	ok. 1935 r.	dom
609.	Malinowa	4	ok. 1935 r.	dom
610.	Malinowa	5	ok. 1935 r.	dom
611.	Malinowa	6	ok. 1935 r.	dom
612.	Malinowa	7	ok. 1935 r.	dom
613.	Malinowa	8	ok. 1935 r.	dom
614.	Malinowa	9	ok. 1935 r.	dom
615.	Malinowa	10	ok. 1935 r.	dom
616.	Malinowa	11	ok. 1935 r.	dom
617.	Malinowa	12	ok. 1935 r.	dom
618.	Malinowa	13	ok. 1935 r.	dom
619.	Malinowa	14	ok. 1935 r.	dom
620.	Malinowa	15	ok. 1935 r.	dom
621.	Malinowa	16	ok. 1935 r.	dom
622.	Malinowa	21/23	ok. 1935 r.	dom
623.	Malinowa	22/24	ok. 1935 r.	dom
624.	Mariańska	dz. nr 76/3 obr. 66	p. XX w.	dom przedpogrzebowy
625.	Mazurska	1	k. XIX w., l.30-te i l.50-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
626.	Mewy	2	l.30-te XX w.	dom historyczna zabudowa d. wsi
627.	Mewy	6	l.20-te XX w.	j.w.
628.	Mickiewiczza	1	1905-07; odb. l.50-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
629.	Mickiewiczza	10	l. 20-30-te XX w.	plebania
630.	historyczny zespół		ok. 1935	historyczny zespół budowlany, historyczny

	budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Mielczarskiego			układ urbanistyczny
631.	Mielczarskiego	3	ok.1935	dom
632.	Mielczarskiego	4	ok. 1935	dom
633.	Mielczarskiego	5	ok. 1935	dom
634.	Mielczarskiego	6	ok. 1935	dom
635.	Mielczarskiego	7	ok. 1935	dom
636.	Mielczarskiego	9	ok. 1935	dom
637.	Mielczarskiego	10	ok. 1935	dom
638.	Mielczarskiego	11	ok. 1935	dom
639.	Mielczarskiego	13	ok. 1935	dom
640.	Moniuszki	6/8/8a	koniec I. 20-tych l. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
641.	Moniuszki	10	1934-35	szkoła dawna ewangelicka szkoła ludowa
642.	Moniuszki	12/14	1937	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
643.	Moniuszki	9/11/13	I. 30-te XX w.	j.w.
644.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Morskiej		ok. 1935	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
645.	Morska	1	ok. 1935	dom
646.	Morska	2	ok. 1935	dom
647.	Morska	3	ok. 1935	dom
648.	Morska	4	ok. 1935	dom
649.	Morska	5	ok. 1935	dom
650.	Morska	6	ok. 1935	dom
651.	Morska	7	ok. 1935	dom
652.	Morska	8	ok. 1935	dom
653.	Morska	9	ok. 1935	dom
654.	Morska	10	ok. 1935	dom
655.	Morska	11	ok. 1935	dom
656.	Morska	12	ok. 1935	dom
657.	Morska	13	ok. 1935	dom
658.	Morska	14	ok. 1935	dom
659.	Morska	15	ok. 1935	dom
660.	Morska	16	ok. 1935	dom
661.	Morska	17	ok. 1935	dom
662.	Morska	18	ok. 1935	dom
663.	Morska	19	ok. 1935	dom
664.	Morska	20	ok. 1935	dom
665.	Morska	21	ok. 1935	dom
666.	Morska	23	ok. 1935	dom
667.	Morska	24	ok. 1935	dom
668.	Morska	25	ok. 1935	dom
669.	Morska	26	ok. 1935	dom
670.	Morska	27	ok. 1935	dom
671.	Morska	28	ok. 1935	dom
672.	Morska	29	ok. 1935	dom
673.	Morska	31	ok. 1935	dom
674.	Morska	33	ok. 1935	dom
675.	Morska	35	ok. 1935	dom
676.	Morska	37	ok. 1935	dom
677.	Morska	38	ok. 1935	dom

678.	Morska	39	ok. 1935	dom
679.	Morska	40	ok. 1935	dom
680.	Morska	41	ok. 1935	dom
681.	Morska	43	ok. 1935	dom
682.	Morska	45	ok. 1935	dom
683.	Morska	47	ok. 1935	dom
684.	Morska	51	ok. 1935	dom
685.	Morska	55	ok. 1935	dom
686.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Morwowej		l. 30-te XX w.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
687.	Morwowa	7/9	lata 30-te XX w.	dom
688.	Morwowa	11	lata 30-te XX w.	dom
689.	Morwowa	13	lata 30-te XX w.	dom
690.	Morwowa	14	lata 30-te XX w.	dom
691.	Morwowa	15	lata 30-te XX w.	dom
692.	Morwowa	16	lata 30-te XX w.	dom
693.	Morwowa	17	lata 30-te XX w.	dom
694.	Morwowa	18	lata 30-te XX w.	dom
695.	Morwowa	19	lata 30-te XX w.	dom
696.	Morwowa	20	lata 30-te XX w.	dom
697.	Morwowa	21	lata 30-te XX w.	dom
698.	Morwowa	23	lata 30-te XX w.	dom
699.	Morwowa	25	lata 30-te XX w.	dom
700.	Morwowa	27	lata 30-te XX w.	dom
701.	Morwowa	28	lata 30-te XX w.	dom
702.	Morwowa	29	lata 30-te XX w.	dom
703.	Morwowa	30	lata 30-te XX w.	dom
704.	Morwowa	34	lata 30-te XX w.	dom
705.	Morwowa	36	lata 30-te XX w.	dom
706.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Narutowicza		1933-1939	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
707.	Narutowicza	1/3/5	1933-1939	dom
708.	Narutowicza	7/9/11	1933-1939	dom
709.	Narutowicza	13	1933-1939	dom

710.	Narutowicza	15	1933-1939	dom
711.	Narutowicza	17	1933-1939	dom
712.	Narutowicza	19	1933-1939	dom
713.	Narutowicza	21	1933-1939	dom
714.	Narutowicza	23	1933-1939	dom
715.	Narutowicza	25	1933-1939	dom
716.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Niborskiej		1935-1936	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
717.	Niborska	1/3	1935-36	dom
718.	Niborska	5/7	1935-36	dom
719.	Niborska	9/11	1935-36	dom
720.	Niborska	13/15	1935-36	dom
721.	Niborska	17/19	1935-36	dom
722.	Niborska	21/23	1935-36	dom
723.	Niedziałkowskiego	1	pocz. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
724.	Niedziałkowskiego	4	l. 20-30-te XX w.	j.w.
725.	Niepodległości	66/68	l. 30-te XX w.	dom
726.	Nowowiejskiego	11a	p. XX w.	dom
727.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Obrońców		1937	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
728.	Obrońców	1/3	1937	dom
729.	Obrońców	2	1937	dom
730.	Obrońców	5/7	1937	dom
731.	Obrońców	6/8	1937	dom
732.	Obrońców	9/11	1937	dom
733.	Obrońców	10/12	1937	dom
734.	Obrońców	13/15	1937	dom
735.	Obrońców	14/16	1937	dom
736.	Obrońców	18/20	1937	dom
737.	Obrońców	21/23	1937	dom
738.	Obrońców	22/24	1937	dom
739.	Obrońców	26/28	1937	dom
740.	Oficerska	1a	1922-1923	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
741.	Oficerska	2	1922-1923	j.w.
742.	Oficerska	3	1921-1936	j.w.
743.	Oficerska	4	1921-1936	j.w.
744.	Oficerska	5	1921-1936	j.w.
745.	Oficerska	6	1921-1936	j.w.
746.	Oficerska	13	1921-1936	j.w.
747.	Oficerska	14	1921-1936	j.w.
748.	Oficerska	15	1921-1936	j.w.
749.	Okopowa	16	l. 30-te XX w. odb.1956 odbudowa starego miasta	dom, ob.przedszkole
750.	Okopowa	24	poł. XIX, przebud. 1955	dom
751.	Okólna	25	l. 20-30-te XX w.	dom

752.	Okrzei	1a	l.30-te XX w.	dawna szkoła rolnicza budynek oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
753.	Okrzei	17	l.30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
754.	Okrzei	18	l.30-te XX w.	j.w.
755.	Okrzei	19	l.30-te XX w.	j.w.
756.	Okrzei	26	l ćw. XX w.	dom
757.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Opolskiej		1935-1937	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
758.	Opolska	1	1935-37	dom
759.	Opolska	3	1935-37	dom
760.	Opolska	5	1935-37	dom
761.	Opolska	7	1935-37	dom
762.	Opolska	9	1935-37	dom
763.	Opolska	15	1935-37	dom
764.	Opolska	17	1935-37	dom
765.	Opolska	19	1935-37	dom
766.	Orkana	5a		dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
767.	Orkana	17	l. 10-20-te XX w.	j.w.
768.	Orla	8	l.30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
769.	Orla	10	l.30-te XX w.	j.w.
770.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Partyzantów			historyczna zabudowa ulicy
771.	Partyzantów	9	XIX w. koniec	dom
772.	Partyzantów	10	l. 20-30-te XX w.	dom bud. gospodarczy
773.	Partyzantów	12	pocz. XX w.	dom
774.	Partyzantów	12 b/c (inny nr - 12a)	ok. 1903 r.	dawna fabryka mebli z halą wystawienniczą 12b - dawny budynek pofabryczny ceglany 12c – budynek mieszkalny
775.	Partyzantów	13	pocz. XX w.	dom
776.	Partyzantów	14	XIX / XX w.	dom
777.	Partyzantów	15	XIX / XX w.	dom
778.	Partyzantów	15a	XIX w. koniec	dom
779.	Partyzantów	24	1888	dom
780.	Partyzantów	25	XX w. początek	dom
781.	Partyzantów	28	XX w. początek	dom
782.	Partyzantów	29	XX w. l ćw.	dom
783.	Partyzantów	30a	XIX / XX w.	dom
784.	Partyzantów	37	XIX / XX w.	dom
785.	Partyzantów	37a	2 poł. l. 80-tych XIX w.	d. budynek administracyjno-biurowy kolei
786.	Partyzantów	38	20-te l. XX w.	dom
787.	Partyzantów	65	l ćw. XX w.	dom
788.	Partyzantów	66	l ćw. XX w.	dom
789.	Partyzantów	81	XIX / XX w.	dom
790.	Partyzantów	82	XIX / XX w.	dom
791.	Piastowska	6/7	1953-58	dom

			odbudowa starego miasta	
792.	Pieczewska	5	l. 20-30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
793.	Pieczewska	11	l. 20-30-te XX w.	j.w.
794.	Pieniężnego	2a		bud. gosp., d. stajnie
795.	Pieniężnego ob. adres Staszica 6	2b	k. XIX w.	dom
796.	Pieniężnego	5/5a	k. XIX w.	brama
797.	Pieniężnego	10	l. 20-30-te XX w.	dom
798.	Pieniężnego	13	1 ćw. XX w.	dom
799.	Pieniężnego	16	1936 remont i modernizacja w latach 2008- 2009	dawne kino Polonia ob. budynek biurowo-usługowy
800.	Pieniężnego	25	p. XX w. (1908)	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
801.	Pieniężnego	27	k. XIX w. (1888)	j.w.
802.	Piłsudskiego	3	1895-98	wieżenie
803.	Piłsudskiego	23/35	l. 20-te XX w. (połowa)	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
804.	Piłsudskiego	37/47	l. 20-te XX w. (połowa)	j.w.
805.	Piłsudskiego	49	l.30-te XX w.	j.w.
806.	Piłsudskiego	51	l.30-te XX w.	j.w.
807.	Piłsudskiego	53	l.30-te XX w.	j.w.
808.	Piłsudskiego	62	2 poł. XIX w. l. 20-te XX w.	dom (zespół zabudowy dawnej cegielni M. Lion'a-dom właściciela)
809.	Piłsudskiego	62a	2 poł. XIX w. l. 20-te XX w.	dom (zespół zabudowy dawnej cegielni M. Lion'a-bud. admin.-mieszkalny)
810.	Piłsudskiego	64	2 poł. XIX w. l. 20-te XX w.	dom (zespół zabudowy dawnej cegielni M. Lion'a-bud. mieszkalny)
811.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny pl. Aliantów		ok. 1935	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
812.	Pl. Aliantów	6	ok. 1935	Dom
813.	Pl. Aliantów	8	ok. 1935	dom
814.	Pl. Aliantów	10	ok. 1935	dom
815.	Pl. Aliantów	12-14	ok. 1935	dom
816.	Pl. Aliantów	18	ok. 1935	dom
817.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny pl. Lotników		1937	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
818.	Pl. Lotników	2	ok. 1935	dom
819.	Pl. Lotników	4	ok. 1935	dom
820.	Pl. Lotników	5	ok. 1935	dom
821.	Pl. Lotników	6	ok. 1935	dom
822.	Pl. Lotników	7	ok. 1935	dom
823.	Plater E.	5	1921-1939	j.w.
824.	Plater E.	9	1921-1939	j.w.
825.	Plater E.	11	1921-1939	j.w.

826.	Plater E.	13	1921-1939	j.w.
827.	Plater E.	14	1921-1939	j.w.
828.	Plater E.	15	1921-1939	j.w.
829.	Plater E.	24	1921-1939	j.w.
830.	Plater E.	26	1921-1939	j.w.
831.	Plater E.	28	1921-1939	j.w.
832.	Plażowa	1	1 ćw. XX w. 1938	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
833.	Plażowa	2	1 ćw. XX w. l.30	j.w.
834.	Plażowa	4	1 ćw. XX w. l.30	j.w.
835.	Pływacka	1	l. 10-20 te XX w.	j.w.
836.	Podgórna	2	XIX/XX w. 1938	j.w.
837.	Podgórna	3	pocz. XX rozb. l. 30-te	j.w.
838.	Podgórna	5	p. XX w., l.30-te XX w.	j.w.
839.	Podgórna	6	l. 30-te XX w.	j.w.
840.	Podwale	2	k. XIX w. odbud. 1993	dom
841.	Pogodna	1	1935-36	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
842.	Pogodna	3	1935-36	j.w.
843.	Pogodna	5	1935-36	j.w.
844.	Polna	5	pocz. XX w.	j.w.
845.	Poprzeczna	11 b	l.10-20-te XX w.	j.w.
846.	Poprzeczna	koło nr 11 B dz. nr 103/4 ob. 14	pocz. XX w.	kapliczka przydrożna
847.	Poranna	2	l. 10-20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
848.	Porzeczkowa	2	1938-39	j.w.
849.	Porzeczkowa	3	l. 30-te XX w.	j.w.
850.	Porzeczkowa	4	l. 30-te XX w.	j.w.
851.	Porzeczkowa	5	l. 30-te XX w.	j.w.
852.	Porzeczkowa	6	l. 30-te XX w.	j.w.
853.	Porzeczkowa	7	l. 30-te XX w.	j.w.
854.	Porzeczkowa	8	l. 30-te XX w.	j.w.
855.	Porzeczkowa	9	l. 30-te XX w.	j.w.
856.	Porzeczkowa	10	l. 30-te XX w.	j.w.
857.	Porzeczkowa	11	l. 30-te XX w.	j.w.
858.	Porzeczkowa	13	l. 30-te XX w.	j.w.
859.	Porzeczkowa	15	l. 30-te XX w.	j.w.
860.	Prosta	1/2	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
861.	Prosta	3/4	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
862.	Prosta	5/6	XIX w. odb. 1953-57	dom

			odbudowa starego miasta	
863.	Prosta	7/9	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
864.	Prosta	10	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
865.	Prosta	11	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
866.	Prosta	12/14	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
867.	Prosta	17	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
868.	Prosta	18/22	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
869.	Prosta	23	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
870.	Prosta	27/28	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
871.	Prosta	39	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
872.	Prusa	2	ok. 1930	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
873.	Prusa	6	ok. 1920	j.w.
874.	Przydziałowa	1	1935-36	j.w.
875.	Przydziałowa	3	1935-36	j.w.
876.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny al. Przyjaciół		ok. 1935	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
877.	Al. Przyjaciół	3	ok. 1935	dom
878.	Al. Przyjaciół	5	ok. 1935	dom
879.	Al. Przyjaciół	7	ok. 1935	dom
880.	Al. Przyjaciół	9	ok. 1935	dom
881.	Al. Przyjaciół	11	ok. 1935	dom
882.	Al. Przyjaciół	12	ok. 1935	dom
883.	Al. Przyjaciół	13	ok. 1935	dom
884.	Al. Przyjaciół	14	ok. 1935	dom
885.	Al. Przyjaciół	15	ok. 1935	dom
886.	Al. Przyjaciół	16	ok. 1935	dom

887.	Al. Przyjaciół	17	ok. 1935	dom
888.	Al. Przyjaciół	18	ok. 1935	dom
889.	Al. Przyjaciół	19	ok. 1935	dom
890.	Al. Przyjaciół	20	ok. 1935	dom
891.	Al. Przyjaciół	21	ok. 1935	dom
892.	Al. Przyjaciół	22	ok. 1935	dom
893.	Al. Przyjaciół	23	ok. 1935	dom
894.	Al. Przyjaciół	24	ok. 1935	dom
895.	Al. Przyjaciół	25	ok. 1935	dom
896.	Al. Przyjaciół	27	ok. 1935	dom
897.	Al. Przyjaciół	29	ok. 1935	dom
898.	Al. Przyjaciół	30	ok. 1935	dom
899.	Al. Przyjaciół	31	ok. 1935	dom
900.	Al. Przyjaciół	33	ok. 1935	dom
901.	Al. Przyjaciół	35	ok. 1935	dom
902.	Al. Przyjaciół	37	ok. 1935	dom
903.	Al. Przyjaciół	42	ok. 1935	szkoła
904.	Pstrowskiego / nad jez. Skanda	dz. nr 1 ob. 133	1882	kapliczka przydrożna
905.	Pstrowskiego	1	l. 20-30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
906.	Pstrowskiego	14	l. 30-te XX w.	bud.magazyn.
907.	Pstrowskiego	46	koń. XIX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
908.	Puszkina	2/4	1908	j.w.
909.	Puszkina	6	1908	j.w.
910.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny osiedla przy ul. Radiowej		1921-1932	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
911.	Radiowa	1a	kon. lat 20-tych XX w.	dom
912.	Radiowa	2/3	1921-1932	dom
913.	Radiowa	4/5	1921-1932	dom
914.	Radiowa	6/7	1921-1932	dom
915.	Radiowa	8	1921-1932	dom
916.	Radiowa	9	1925	dom
917.	Radiowa	10	1921-1932	dom
918.	Radiowa	11	1921-1932	dom
919.	Radiowa	12	1921-1932	dom
920.	Radiowa	13	1921-1932	dom
921.	Radiowa	14	1921-1932	dom
922.	Radiowa	15	1921-1932	dom
923.	Radiowa	18	1921-1932	dom
924.	Radiowa	19	1921-1932	dom
925.	Radiowa	20	1921-1932	dom
926.	Radiowa	20a	1921-1932	dom
927.	Radiowa	21	1921-1932	dom
928.	Radiowa	22	1921-1932	dom
929.	Rataja	86	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
930.	Ratuszowa	4	l. 30-te XX w.	j.w.
931.	Ratuszowa	12	XIX/XX w.	j.w.
932.	Ratuszowa	13	k. XIX w.	j.w.
933.	Reja	2/4	l. 30-te XX w.	j.w.
934.	historyczny zespół		1921-1939	historyczny zespół budowlany, historyczny

	budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Reymonta			układ urbanistyczny
935.	Reymonta	1/3/5	1921-1939	dom
936.	Reymonta	2/4/4a	1921-1939	dom
937.	Reymonta	6/8/10	1921-1939	dom
938.	Reymonta	7	1921-1939	dom
939.	Reymonta	9/11/13/15	1921-1939	dom
940.	Reymonta	12/14/16	1921-1939	dom
941.	Reymonta	17	1921-1939	dom
942.	Reymonta	18/20/22	1921-1939	dom
943.	Reymonta	19/21	1921-1939	dom
944.	Reymonta	23/25	1921-1939	dom
945.	Reymonta	27	1921-1939	dom
946.	Reymonta	29/31	1921-1939	dom
947.	Reymonta	30/32	1921-1939	dom
948.	Reymonta	34	1921-1939	dom
949.	Reymonta	36/38	1921-1939	dom
950.	Reymonta	39/41	1921-1939	dom
951.	Reymonta	43/45	1921-1939	dom
952.	Reymonta	47/49	1921-1939	dom
953.	Rodziewiczówny	2/3	k. XIX w.	dom
954.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny al. Róż		ok. 1935	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
955.	Al. Róż	2	ok. 1935	dom
956.	Al. Róż	4	ok. 1935	dom
957.	Al. Róż	6	ok. 1935	dom
958.	Al. Róż	8	ok. 1935	dom
959.	Al. Róż	10	ok. 1935	dom
960.	Al. Róż	12	ok. 1935	dom
961.	Al. Róż	14	ok. 1935	dom
962.	Al. Róż	16	ok. 1935	dom
963.	Al. Róż	18	ok. 1935	dom
964.	Al. Róż	20	ok. 1935	dom
965.	Al. Róż	24	ok. 1935	dom
966.	Al. Róż	28	ok. 1935	dom
967.	Al. Róż	30	ok. 1935	dom
968.	Al. Róż	32	ok. 1935	dom
969.	Al. Róż	34	ok. 1935	dom
970.	Rolna	50	ok. 1933	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
971.	Rolna	52	l. 20-30-te XX w.	j.w.
972.	Rolna	60	p. XX w.	j.w.
973.	Rolna	62	l. 20-30-te XX w.	j.w.
974.	Rolna	64	l. 20-30-te XX w.	j.w.
975.	Rolna	67	l. ćw. XX w.	j.w.
976.	Rolna	105	p. XX w.	j.w.
977.	Rolna	109	l. 30-te XX w.	j.w. (dom i kuźnia)
978.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Rybaki		ok. 1935	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny

979.	Rybaki	2/4	ok.1935	dom
980.	Rybaki	6	ok.1935	dom
981.	Rybaki	8	ok.1935	dom
982.	Rybaki	9	ok.1935	dom
983.	Rybaki	10	ok.1935	dom
984.	Rybaki	11	ok.1935	dom
985.	Rybaki	12	ok.1935	dom
986.	Rybaki	13	ok.1935	dom
987.	Rybaki	14	ok.1935	dom
988.	Rybaki	15	ok.1935	dom
989.	Rybaki	16/16a	ok.1935	dom
990.	Rybaki	17	ok.1935	dom
991.	Rybaki	18	ok.1935	dom
992.	Rybaki	19	ok.1935	dom
993.	Rybaki	20	ok.1935	dom
994.	Rybaki	26	ok.1935	dom
995.	Rybaki	28	ok.1935	dom
996.	Rybaki	30	ok.1935	dom
997.	Rybaki	32	ok.1935	dom
998.	Rybaki	33	ok.1935	dom
999.	Rybaki	34	ok.1935	dom
1000.	Rybaki	36	ok.1935	dom
1001.	Rybaki	37	ok.1935	dom
1002.	Rybaki	38	ok.1935	dom
1003.	Rybaki	40	ok.1935	dom
1004.	Rybaki	42	ok.1935	dom
1005.	Rybaki	46	ok.1935	dom
1006.	Rybaki	48	ok.1935	dom
1007.	Rybitwy	4	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1008.	Rybitwy	6	l. 30-te XX w.	j.w.
1009.	Rybitwy	8	l. 20-te XX w.	j.w.
1010.	Rybitwy	10	l. 10-20-te XX w.	j.w.
1011.	Rybitwy	12	l. 20-te XX w.	j.w.
1012.	Sawickiej	8/10	l. 30-te XX w.	j.w.
1013.	Sawickiej	12/14/16/18	l. 30-te XX w.	j.w.
1014.	Sawickiej	23/25	l. 30-te XX w.	j.w.
1015.	Sawickiej	24/26/28/30	l. 30-te XX w.	j.w.
1016.	Sielska	6	l. 30-te XX w.	j.w.
1017.	Sielska	7	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1018.	Sielska	8	1933	j.w.
1019.	Sielska	9/11	l. 30-te XX w.	j.w.
1020.	Sielska	10	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1021.	Sielska	13	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1022.	Sielska	14	l. 20-te XX w.	j.w.
1023.	Sielska	15	l. 20-te XX w.	j.w.
1024.	Sielska	16	l. 30-te XX w.	j.w.
1025.	Sielska	17	l. 30-te XX w.	j.w.
1026.	Sielska	19	l. 30-te XX w.	j.w.
1027.	Sielska	21	l. 30-te XX w.	j.w.
1028.	Sielska	22	l. 20-30-te XX w.	j.w.

1029.	Sielska	25	l. 30-te XX w.	j.w.
1030.	Sielska	27	l. ćw. XX w.	j.w.
1031.	Sielska	27 dz. nr 108 ob. 49	1909	kapliczka przydrożna
1032.	Sielska	28/30	p. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1033.	Sielska	31	l. 30-te XX w.	j.w.
1034.	Sielska	34	l. 20-te XX w.	j.w.
1035.	Sielska	35	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1036.	Sielska	37	1935	j.w.
1037.	Sielska	43	l. 10-te XX w.	j.w. (dom i obora)
1038.	Sielska	45	l. 30-te XX w.	j.w.
1039.	Sielska	49	XIX/XX w.	j.w.
1040.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Sienkiewicza		lata 20-te XX w.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
1041.	Sienkiewicza	1	lata 20-te XX w.	dom
1042.	Sienkiewicza	1a	lata 20-te XX w.	dom
1043.	Sienkiewicza	2	1926-1931	dom
1044.	Sienkiewicza	2a	1926-1931	dom
1045.	Sienkiewicza	3	lata 20-te XX w.	dom
1046.	Sienkiewicza	4	1926-1931	dom
1047.	Sienkiewicza	4a	1926-1931	dom
1048.	Sienkiewicza	5a	lata 20-te XX w.	dom
1049.	Sienkiewicza	5b	lata 20-te XX w.	dom
1050.	Sienkiewicza	6	1926-1931	dom
1051.	Sienkiewicza	7a	1923/24	dom
1052.	Sienkiewicza	7b	1923/24	dom
1053.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Słowackiego		1921-1932	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
1054.	Słowackiego	1/3	1921-1932	dom
1055.	Słowackiego	2/4	1921-1932	dom
1056.	Słowackiego	5/7	1921-1932	dom
1057.	Słowackiego	6/8	1921-1932	dom
1058.	Słowackiego	9/11	1921-1932	dom
1059.	Słowackiego	10/12	1921-1932	dom
1060.	Słowackiego	13/15	1921-1932	dom
1061.	Słowackiego	14/16	1921-1932	dom
1062.	Słowackiego	17/19	1921-1932	dom
1063.	Słowackiego	18/20	1921-1932	dom
1064.	Słowackiego	21/23	1921-1932	dom
1065.	Słowackiego	22/24	1921-1932	dom
1066.	Słowackiego	25/27	1921-1932	dom
1067.	Słowackiego	26	1921-1932	dom
1068.	Słowackiego	28	1921-1932	dom
1069.	Słowackiego	29	1921-1932	dom
1070.	Słowackiego	30	1921-1932	dom

1071.	Słowackiego	31	1921-1932	dom
1072.	Słowackiego	33	1921-1932	dom
1073.	Słowicza	1	l. 20-30 XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1074.	Słowicza	3	l. 20-30 XX w.	j.w.
1075.	Słowicza	4	l. 20-30 XX w.	j.w.
1076.	Słowicza	7	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1077.	Słowicza	9	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1078.	Słowicza	11	l. 10-te XX w.	j.w.
1079.	Smętka	18	pocz. XX w.	j.w.
1080.	Smętka	19	l. 30-te XX w.	j.w.
1081.	Smętka	20	l. 30-te XX w.	j.w.
1082.	Smętka	26	pocz. XX w.	j.w.
1083.	Sokola (wcześniej ul. Orla 2)	2	l. 10-20-te XX w.	j.w.
1084.	Sokola (Gutkowo)	5	l. 10-20-te XX w.	j.w.
1085.	Sokola (Gutkowo)	5a	1884 r.	budynek dworca i spedycji kolejowej
1086.	Sokola (Gutkowo)	9	l. 10-20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1087.	Sokola (Gutkowo)	11	l. 10-20-te XX w.	j.w.
1088.	Sowia	1	l. 30-te XX w.	j.w.
1089.	Sowia	3	l. 10-20 XX w.	j.w.
1090.	Sowia	4	XIX/XX 2 w.	j.w.
1091.	Sowia	5	l. 30-te XX w.	j.w.
1092.	Sowia	7	ok. 1900	j.w.
1093.	Sowia	9	l. 10-20 XX w.	j.w.
1094.	Sowia	11	l. 10-20 XX w.	j.w.
1095.	Stare Miasto	4/6	XIX w. odb. 1953-57 odbudowa starego miasta	dom
1096.	Stare Miasto	8	XIX w. odb. 1953-57	dom
1097.	Stare Miasto	9/10	odbudowa starego miasta	dom
1098.	Stare Miasto	17	XIX w. odb. 1953-57	dom
1099.	Stare Miasto	18	odbudowa starego miasta	dom
1100.	Stare Miasto	19	XIX w. odb. 1953-57	dom
1101.	Stare Miasto	20	odbudowa starego miasta	dom
1102.	Stare Miasto	21	XIX w. odb. 1953-57	dom
1103.	Stare Miasto	22	odbudowa starego miasta	dom
1104.	Stare Miasto	23	XIX w. odb. 1953-57	dom
1105.	Stare Miasto	29/32	odbudowa starego miasta	dom
1106.	Staromiejska	2/5	XIX w. odb. 1953-57	dom

1107.	Staromiejska	7	odbudowa starego miasta	dom
1108.	Staromiejska	8/9	XIX w. odb. 1953-57	dom
1109.	Staszica	19	p. XX odb. l.50- te odbudowa starego miasta	dom
1110.	Stefczyka	5	1935-36	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1111.	Stefczyka	6	1935-36	j.w.
1112.	Stefczyka	8	1935-36	j.w.
1113.	Stefczyka	9	1935-36	j.w.
1114.	Stefczyka	10	1935-36	j.w.
1115.	Stefczyka	11	1935-36	j.w.
1116.	Stefczyka	12	1935-36	j.w.
1117.	Stefczyka	13	1935-36	j.w.
1118.	Stefczyka	14	1935-36	j.w.
1119.	Stefczyka	15	1935-36	j.w.
1120.	Stefczyka	17	1935-36	j.w.
1121.	Stefczyka	19	1935-36	j.w.
1122.	Stefczyka	21	1935-36	j.w.
1123.	Stefczyka	23	1935-36	j.w.
1124.	Stefczyka	27	1935-36	j.w.
1125.	Stefczyka	29	1935-36	j.w.
1126.	Stefczyka	35	1935-36	j.w.
1127.	Stefczyka	37	1935-36	j.w.
1128.	Stefczyka	39	1935-36	j.w.
1129.	Stefczyka	43	1935-36	j.w.
1130.	Stefczyka	45	1935-36	j.w.
1131.	Stefczyka	47	1935-36	j.w.
1132.	Stefczyka	49	1935-36	j.w.
1133.	Stefczyka	51	1935-36	j.w.
1134.	historyczny zespół budowlany przy ul. Struga		koniec l. 20- tych XX w.	historyczny zespół budowlany
1135.	Struga	4	koniec l. 20- tych XX w.	dom
1136.	Struga	6	koniec l. 20- tych XX w.	dom
1137.	Struga	8	koniec l. 20- tych XX w.	dom
1138.	22 Stycznia	2	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1139.	22 Stycznia	3	l. 30-te XX w.	j.w.
1140.	22 Stycznia	4/4a	l. 30-te XX w.	j.w.
1141.	Szczytnowska	1/3	1935-36	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1142.	Szczytnowska	5/7	1935	j.w.
1143.	Szczytnowska	9/11	1932	j.w.
1144.	Szczytnowska	10/12	1932	j.w.
1145.	Szczytnowska	18/20	1932-35	j.w.
1146.	Szczytnowska	25/27	1935	j.w.
1147.	Szpakowa	7	l.10-20-te XX w.	j.w.
1148.	Szpakowa	13	l ćw. XX w.	j.w.
1149.	historyczny zespół		1921-1939	historyczny zespół budowlany, historyczny

	budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Szymanowskiego			układ urbanistyczny
1150.	Szymanowskiego	2/4/6/8	1921-1939	dom
1151.	Szymanowskiego	9/11/13/15	1921-1939	dom
1152.	Szymanowskiego	10/12/14/16	1921-1939	dom
1153.	Szymanowskiego	17/19//21	1921-1939	dom
1154.	Szymanowskiego	18/20	1921-1939	dom
1155.	Szymanowskiego	23/25	1921-1939	dom
1156.	Targ Rybny	11	XIX/XX w.	dom
1157.	historyczny zespół budowlany przy ul. Tczewskiej		początek l.30-tych XX w	historyczny zespół budowlany
1158.	Tczewska	2/4/6	początek l.30-tych XX w.	dom
1159.	Tczewska	8/10/12	początek l.30	dom
1160.	Tczewska	20/22	początek l.30	dom
1161.	Toruńska	2/4	lata 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1162.	Toruńska	6/8	lata 20-te XX w.	j.w.
1163.	Tracka	2a dz. 12/4 obr.18	l. 20-te XX w.	d. stacja rozdzielcza prądu (rozdzielnia) połączona z budynkiem mieszkalnym
1164.	Tracka	10	koń. XIX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1165.	Tracka	11	koń. XIX w.	j.w.
1166.	Tracka	12	koń. XIX w.	j.w.
1167.	Tracka	dz. nr 28 obr. 18	l. 20-te XX w.	spichlerz
1168.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Traugutta		ok. 1935	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
1169.	Traugutta	1	ok. 1935	dom
1170.	Traugutta	2	ok. 1935	dom
1171.	Traugutta	3	ok. 1935	dom
1172.	Traugutta	4	ok. 1935	dom
1173.	Traugutta	5	ok. 1935	dom
1174.	Traugutta	6	ok. 1935	dom
1175.	Traugutta	7	ok. 1935	dom
1176.	Traugutta	8	ok. 1935	dom
1177.	Traugutta	9	ok. 1935	dom
1178.	Traugutta	10	ok. 1935	dom
1179.	Traugutta	11	ok. 1935	dom
1180.	Traugutta	13	ok. 1935	dom
1181.	Traugutta	15	ok. 1935	dom
1182.	Traugutta	17	ok. 1935	dom
1183.	Traugutta	19	ok. 1935	dom
1184.	Traugutta	21	ok. 1935	dom
1185.	Traugutta	23	ok. 1935	dom
1186.	Tuwima	12	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1187.	Tuwima	14	l. 20-te XX w.	j.w.
1188.	Tuwima	16	p. XX w.	j.w.
1189.	Tuwima	21	ok. 1935	j.w.
1190.	Wakacyjna	22	1912 r.	dawna dróżniczówka

				(budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym)
1191.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Walecznych		1935-1936	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
1192.	Walecznych	1	1395-36	dom
1193.	Walecznych	2-16	1395-36	domy w zabudowie szeregowej
1194.	Walecznych	3	1395-36	dom
1195.	Walecznych	7	1395-36	dom
1196.	Walecznych	9	1395-36	dom
1197.	Walecznych	11	1395-36	dom
1198.	Walecznych	13	1395-36	dom
1199.	Walecznych	18	1395-36	dom
1200.	Walecznych	20	1937	dom
1201.	Walecznych	22	1937	dom
1202.	Walecznych	24	1938	dom
1203.	Walecznych	26	1395-36	dom
1204.	Walecznych	28	1395-36	dom
1205.	Walecznych	30	1395-36	dom
1206.	Warمیńska	6a	pocz. l.20-tych XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1207.	Warمیńska	18	pocz. XX w.	j.w.
1208.	Warszawska	19	pocz. XX w.	j.w.
1209.	Warszawska	21	pocz. XX w.	j.w.
1210.	Warszawska	23	pocz. XX w.	j.w.
1211.	Warszawska	24	XIX/XX w.	j.w.
1212.	Warszawska	29	pocz. XX w.	j.w.
1213.	Warszawska	30	1884-1885 1891-1892 1892-1905 1907-1908	ZESPÓŁ DAWNEGO SZPITALA GARNIZONOWEGO bloki szpitalne budynki pomocnicze
1214.	Warszawska	32	2 poł. XIX w. ok. 1904 r.	d. magazyn, fabryka wody mineralnej i rozlewnia piwa
1215.	Warszawska	35	1 ćw. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1216.	Warszawska	35a	1 ćw. XX w.	j.w. (oficyna)
1217.	Warszawska	43	l. 30-te XX w.	j.w.
1218.	Warszawska	44	l. 20-te XX w.	dom
1219.	Warszawska	45	l. 30-te XX w.	dom
1220.	Warszawska	45a	l. 30-te XX w.	dom
1221.	Warszawska	64	pocz. lat 20-tych XX w. przekształcony	j.w. (ob. poczta)
1222.	Warszawska	71 b	l. 30-te XX w.	j.w.
1223.	Warszawska	73/75	l. 30-te XX w.	j.w.
1224.	Warszawska	77/79	l. 30-te XX w.	j.w.
1225.	Warszawska	81	1 ćw. XX w.	j.w.
1226.	Warszawska	84/86	l. 30-te XX w.	j.w.
1227.	Warszawska	88/90	l. 30-te XX w.	j.w.
1228.	Warszawska	96	1932, 1936-38	ZESPÓŁ KOSZAR KAWALERII bloki koszarowe
1229.	Warszawska	97	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1230.	Warszawska	99	l. 20-te XX w.	j.w.
1231.	Warszawska	101	l. 20-te XX w.	j.w.

1232.	Warszawska	102	poł. XIX w.	j.w. dom szosowy – dawna dróżnicówka
1233.	Warszawska	103	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1234.	Warszawska	107	4 ćw. XIX w.	j.w.
1235.	Wawrzyszka	2	l. 20-te XX w.	j.w.
1236.	Wawrzyszka	4	1 ćw. XX w.	j.w.
1237.	Wesoła	14	1935-36	j.w.
1238.	historyczny zespół budowlany przy ul. Westerplatte			historyczny zespół budowlany
1239.	Westerplatte	2	l. 30-te XXw.	dom
1240.	Westerplatte	6	l. 30-te XXw.	dom
1241.	Westerplatte	8	l. 30-te XXw.	dom
1242.	Wędkarska	51	l. 20-30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1243.	Wędkarska	53	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1244.	Wędkarska	89	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1245.	Wędkarska	93	l. 30-te XX w.	j.w.
1246.	Wilczyńskiego	koło budynku przy ul. Sucharskiego 8 dz. nr 126 ob. 118	k. XIX w.	kapliczka przydrożna
1247.	Wilgi	2	1938	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1248.	Wodna	1	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1249.	Wodna	1a	p. XX w.	j.w.
1250.	Wodna	2	p. XX w.	j.w.
1251.	Wodna	5	p. XX w.	j.w.
1252.	Wojska Polskiego	dz. 1 / 4 ob. 20	1912	komora (przepompownia ścieków I.Shone’a)
1253.	historyczny zespół budowlany rzeźni miejskiej przy ul. Wojska Polskiego	4, 5, 5 b, 5 c	1880-1881	historyczny zespół budowlany rzeźni miejskiej: /dawny budynek mieszkalno-biurowy (4) /budynek dawnej rzeźni miejskiej (5) /dawna stajnia (5b) /dawny budynek gospodarczy, ob. warsztatowy (5b) /dawany chlew(obora) (5c)
1254.	Wojska Polskiego	6	1914	historyczny zespół budowlany dawnego miejskiego zakładu energetycznego: /budynek administracyjno-mieszkalny /maszynownia z transformatorownią
1255.	Wojska Polskiego	8	1 ćw. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1256.	Wojska Polskiego	13	l. 20-te XX w.	dawne kino Grunwald ob. aula
1257.	Wojska Polskiego	14a/b/c	p. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1258.	Wojska Polskiego	17/18	l. 30-te XX w.	szkoła Zespół Szkół Samochodowych
1259.	Wojska Polskiego	21	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia

1260.	Wojska Polskiego	22	l. 30-te XX w.	j.w.
1261.	Wojska Polskiego	23	l. 30-te XX w.	j.w.
1262.	Wojska Polskiego	24	l. 30-te XX w.	j.w.
1263.	Wojska Polskiego	24a	l. 30-te XX w.	j.w.
1264.	Wojska Polskiego	25	l. 30-te XX w.	j.w.
1265.	Wojska Polskiego	26/26a	l. 30-te XX w.	j.w.
1266.	Wojska Polskiego	30b	pocz. XX w.	j.w.
1267.	Wojska Polskiego	30c	1907-16	Historyczny zespół budowlany elektrowni wodnej „Łyna”: /budynek siłowni energetycznej (turbiniownia z urządzeniami) /budynek mieszkalny /budynek gospodarczy /urządzenia hydrotechniczne
1268.	Wypiańskiego	1/1a	pocz. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1269.	Wyzwolenia	2	koń. XIX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1270.	Wyzwolenia	12	l.10-20-te XX w.	j.w.
1271.	Wyzwolenia	14	l. 30-te XX w.	j.w.
1272.	Wyzwolenia	20	pocz. XX w.	j.w.
1273.	Wyzwolenia	22	l.10-te XX w.	j.w.
1274.	Wyzwolenia	23	l.10-te XX w.	j.w. oficyna
1275.	Wyzwolenia	24	l. 10-te XX w.	j.w.
1276.	Wyzwolenia	25	k. XIX w.	j.w.
1277.	Wyzwolenia	31	1 ćw. XX w.	j.w.
1278.	Zakole	25	l. 30-te XX w.	j.w.
1279.	Zakole	27	l. 30-te XX w.	j.w.
1280.	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny przy ul. Zawiszy Czarnego		1937-42	historyczny zespół budowlany, historyczny układ urbanistyczny
1281.	Zawiszy Czarnego	1	1937-1942	dom
1282.	Zawiszy Czarnego	2	1937-1942	dom
1283.	Zawiszy Czarnego	4	1937-1942	dom
1284.	Zawiszy Czarnego	5	1937-1942	dom
1285.	Zawiszy Czarnego	7	1937-1942	dom
1286.	Zawiszy Czarnego	9	1937-1942	dom
1287.	Zawiszy Czarnego	10	1937-1942	dom
1288.	Zawiszy Czarnego	12	1937-1942	dom
1289.	Zawiszy Czarnego	13	1937-1942	dom
1290.	Zawiszy Czarnego	14	1937-1942	dom
1291.	Zawiszy Czarnego	15	1937-1942	dom
1292.	Zawiszy Czarnego	19	1937-1942	dom
1293.	Zawiszy Czarnego	21	1937-1942	dom
1294.	Zawiszy Czarnego	23	1937-1942	dom
1295.	Zawiszy Czarnego	25	1937-1942	dom
1296.	Zawiszy Czarnego	27	1937-1942	dom
1297.	Zawiszy Czarnego	29	1937-1942	dom
1298.	Zbożowa	55	l. 20-30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1299.	Zbożowa	57	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1300.	Zientary – Malewskiej	1	1907-08	j.w.
1301.	Zientary – Malewskiej	3	1 ćw. XX w.	j.w.

1302.	Zientary – Malewskiej	4	1904	j.w.
1303.	Zientary – Malewskiej	5	XIX/XX w.	j.w.
1304.	Zientary – Malewskiej	6	1 ćw. XX w.	j.w.
1305.	Zientary – Malewskiej	7	koń. lat 80-tych XIX w.	j.w.
1306.	Zientary – Malewskiej	8	pocz. XX w.	j.w.
1307.	Zientary – Malewskiej	9	1889 r.	j.w. (dawne prywatne koszary F.Materna)
1308.	Zientary – Malewskiej	9a	XIX / XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1309.	Zientary – Malewskiej	22	pocz. XX w.	j.w.
1310.	Zientary – Malewskiej	28 b	ok. 1913 r.	dawna kolejowa gazownia olejowa
1311.	Zientary – Malewskiej	28 e-f	1911 r.	dawny kolejowy zakład energetyczny
1312.	Zientary – Malewskiej	30	pocz. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1313.	Zientary – Malewskiej	32	pocz. XX w.	j.w.
1314.	Zientary – Malewskiej	35	lata 30-te XX w.	j.w.
1315.	Zientary – Malewskiej	41	l. 30-te XX w.	j.w.
1316.	Zientary – Malewskiej	dz. 1/83 ob. 159	ok. 1913 r.	d. kotłownia z kominem
1317.	Zientary – Malewskiej	dz. 1/83 ob. 159	ok. 1913 r.	nastawnia kolejowa
1318.	Zyndrama z Maszkowic	1	l. 30-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1319.	Zyndrama z Maszkowic	3	l. 10-te XX w.	j.w.
1320.	Żarskiej	1	l. 30-te XX w.	j.w.
1321.	Żarskiej	3	l. 30-te XX w.	j.w.
1322.	Żarskiej	4	l. 30-te XX w.	j.w.
1323.	Żeglarska	1	1898/99 l.20-te XX w.	historyczny zespół budowlany Miejskiego Zakładu Wodociągowego: /stacja pomp - obecnie stacja uzdatniania wody /pomieszczenie zbiornika na wodę /trafostacja
1324.	Żeglarska	2	1898/99 rozbudowany – 1906 r.	historyczny zespół budowlany Miejskiego Zakładu Wodociągowego: /budynek mieszkalny
1325.	Żeromskiego	5a	1 ćw. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1326.	Żeromskiego	36	20-te l. XX w.	j.w.
1327.	Żiżki	1/3	1937-1942	j.w.
1328.	Żiżki	7	1937-1942	j.w.
1329.	Żiżki	9	1937-1942	j.w.
1330.	Żiżki	11	1937-1942	j.w.
1331.	Żniwna	1	p. XX w.	j.w.
1332.	Żniwna	3	l. 30-te XX w.	j.w.
1333.	Żniwna	4	l. 20 XX-te	j.w.
1334.	Żniwna	6	l. 30-te XX w.	j.w.
1335.	Żniwna	8	l. 20-te XX w.	j.w.
1336.	Żniwna	11a	l. 30-te XX w.	j.w.
1337.	Żniwna	13	1 ćw. XX w.	j.w.
1338.	Żniwna	14	l. 20-te XX w.	j.w.
1339.	Żniwna	15	p. XX w.	j.w.
1340.	Żniwna	17	1 ćw. XX w.	j.w.
1341.	Żniwna	18	l. 30-te XX w.	j.w.
1342.	Żniwna	droga z Dajtek do	1870 r.	wiadukt kolejowy

		Gronit		
1343.	Żołnierska	2	1921-1932	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1344.	Żołnierska	8	1921-1932	j.w.
1345.	Żołnierska	4	l. 30-te	budynek obecnego hotelu oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1346.	Żurawia	2	2 poł. XIX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1347.	Żurawia	3	pocz. XX w.	j.w.
1348.	Żurawia	4	l. 20-te XX w.	j.w.
1349.	Żurawia	7	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1350.	Żurawia	8	1925	j.w.
1351.	Żurawia	9	pocz. l.30-tych XX w.	j.w. dom i budynek gospodarczy
1352.	Żurawia	11	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1353.	Żurawia	15	p. XX w.	j.w.
1354.	Żurawia	15	p. XX w.	j.w. budynek gosp.
1355.	Żurawia	22	l. 20-te XX w.	j.w.
1356.	Żurawia	koło nr 22 dz. nr 15 ob. 145	1921 r.	kapliczka przydrożna
1357.	Żurawia	28	l. 20-te XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia
1358.	Żurawia	41	l. 20-te XX w.	j.w.
1359.	Żurawia	47	l. 20-te XX w.	j.w.
1360.	Żurawia	83	l. 20-30-te XX w.	j.w.
1361.	Żurawia	85	l. 20-te XX w.	j.w.
1362.	Żurawia / Sowie	dz. nr 17 ob. 141	1903 r.	kapliczka przydrożna
1363.	Żurawia	cmentarz za koś. św. Wawrzyńca dz. nr 34 ob. 141	kon. XIX w.	kapliczka przydrożna
1364.	Żytnia	102	1 ćw. XX w.	dom oraz związane z nim historyczne zagospodarowanie otoczenia

**GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW
MIASTA OLSZTYNA -
ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW**

Lp.	ZABYTEK NIERUCHOMY	NR ADRESOWY /NR DZIAŁKI	TYP OBIEKTU
1365.			UKŁAD URBANISTYCZNY (50 - 100 M.OD ZEWN. LINII OBWAROWAŃ MIEJSKICH)
1366.			FRAGMENTY GOTYCKICH MURÓW OBRONNYCH /WG. ZAŁĄCZNIKA/

1367.	11 LISTOPADA	8	DOM
1368.	11 LISTOPADA	11	DOM
1369.	11 LISTOPADA	13	DOM
1370.	11 LISTOPADA	12	DOM
1371.	1-GO MAJA	11	KAMIENICA
1372.	1-GO MAJA	3	DOM
1373.	1-GO MAJA	4	TEATR IM. STEFANA JARACZA
1374.	1-GO MAJA	5	DOM, OB. BIBLIOTEKA
1375.	22 STYCZNIA	1	DOM
1376.	ARTYLERYJSKA		WIADUKTY KOLEJOWE NAD RZEKĄ ŁYNĄ
1377.	ARTYLERYJSKA	3E	BUDYNEK ADMINISTRACYJNO - KLUBOWY W ZESPOLE BYŁYCH KOSZAR WOJSKOWYCH
1378.	BACZEWSKIEGO		CMENTARZ EWANGELICKI
1379.	BAŁTYCKA	4	SZKOŁA /DAWNE SCHRONISKO MŁODZIEŻOWE/
1380.	BAŁTYCKA	170	KAPLICZKA PRZYDROŻNA
1381.	BAŁTYCKA		KAPLICZKA PRZYDROŻNA
1382.	BAŁTYCKA /GUTKOWO/		KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. WAWRZYŃCA WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM
1383.	CHROBREGO	4	DOM (UKŁ. URB.)
1384.	CHROBREGO	1	DOM
1385.	CHROBREGO	2	DOM
1386.	CHROBREGO	3	DOM
1387.	CHROBREGO	5	DOM
1388.	CHROBREGO	7	BASTION /OB. DOM/
1389.	CHROBREGO	6	DOM
1390.	CMENTARZ KOMUNALNY		KAPLICZKA PRZYDROŻNA
1391.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	14	DOM
1392.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	13	DOM
1393.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	9/10	DOM
1394.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	7	DOM
1395.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	21 A	DOM
1396.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	15	DOM
1397.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	12	DOM
1398.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	6 A	DOM
1399.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	5	DOM
1400.	CURIE-SKŁODOWSKIEJ	11	DOM
1401.	DĄBROWSKIEGO / GIETKOWSKA		ZESPÓŁ ARCHITEKTONICZNY DAWNYCH ZABUDOWAŃ KOSZAR KAWALERYJSKICH
1402.	DĄBROWSZCZAKÓW	18	DOM
1403.	DĄBROWSZCZAKÓW	30	DOM
1404.	DĄBROWSZCZAKÓW	35/36	DOM
1405.	DĄBROWSZCZAKÓW	31	DOM
1406.	DĄBROWSZCZAKÓW	24	DOM
1407.	DĄBROWSZCZAKÓW	3	WILLA
1408.	DĄBROWSZCZAKÓW	2	DOM
1409.	DĄBROWSZCZAKÓW	26	DOM
1410.	DĄBROWSZCZAKÓW	32	DOM
1411.	DĄBROWSZCZAKÓW	29	DOM
1412.	DĄBROWSZCZAKÓW	12	KAMIENICA MIESZKALNO - USŁUGOWA Z OTOCZENIEM

1413.	DĄBROWSZCZAKÓW	4	DOM
1414.	DĄBROWSZCZAKÓW	34	DOM
1415.	DĄBROWSZCZAKÓW	15	BUDYNEK MIESZKALNY (KAMIENICA) WRAZ Z DZIAŁKĄ NA KTÓREJ JEST POSADOWIONY
1416.	DĄBROWSZCZAKÓW	28	DOM
1417.	DĄBROWSZCZAKÓW	19	DOM
1418.	DĄBROWSZCZAKÓW	10	DOM
1419.	DĄBROWSZCZAKÓW	6	WILLA
1420.	DĄBROWSZCZAKÓW	5	DOM
1421.	DĄBROWSZCZAKÓW	14/15A	KAMIENICA Z TYLNĄ OFICYNĄ
1422.	DŁUGOSZA	5	DOM
1423.	DŁUGOSZA	6	DOM
1424.	DŁUGOSZA	7	DOM
1425.	GRUNWALDZKA	3	DOM
1426.	GRUNWALDZKA	4	DOM
1427.	GRUNWALDZKA	7	DOM
1428.	GRUNWALDZKA	39	DOM
1429.	GRUNWALDZKA		KAPLICA JEROZOLIMSKA
1430.	GRUNWALDZKA	29	DOM
1431.	GRUNWALDZKA	31	DOM
1432.	GRUNWALDZKA	13	DOM
1433.	GRUNWALDZKA	25	DOM
1434.	GRUNWALDZKA	12	DOM
1435.	GRUNWALDZKA	23	DOM
1436.	GRUNWALDZKA	33	DOM
1437.	GRUNWALDZKA / WARSZAWSKA	1/2B	DOM
1438.	JAGIELLOŃSKA	91	ZAJAZD - GOSPODA PODMIEJSKA
1439.	JAGIELLOŃSKA	39	DOM
1440.	JAGIELLOŃSKA	27	DOM
1441.	JAGIELLOŃSKA	24	DOM
1442.	JAGIELLOŃSKA	3	DOM
1443.	JAGIELLOŃSKA	8	SZKOŁA
1444.	JAGIELLOŃSKA		KAPLICZKA PRZYDROŻNA
1445.	JAGIELLOŃSKA	41	PLEBANIA
1446.	JAGIELLOŃSKA	41	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. JÓZEFA
1447.	JAGIELLOŃSKA	59	SZKOŁA /DAWNE KOSZARY/
1448.	JAGIELLOŃSKA	19	DOM
1449.	JAGIELLOŃSKA	15	DOM
1450.	JAGIELLOŃSKA	31	DOM
1451.	JAGIELLOŃSKA	21	DOM
1452.	JAGIELLOŃSKA	25	DOM
1453.	JAGIELLOŃSKA	29	DOM
1454.	JAROCKA	47	DOM /DAWNA SZKOŁA POLSKA/
1455.	KAJKI	4	WILLA
1456.	KAJKI	6	WILLA
1457.	KAJKI	8	WILLA
1458.	KAJKI	3	ŁOŻA MASONSKA
1459.	KASPROWICZA	4AB	BRYŁA I ELEWACJE D. BUDYNKU KOSZAROWEGO WRAZ Z NAJBLIŻSZYM OTOCZENIEM OBEJMUJĄCYM DZIAŁKĘ, NA KTÓREJ BUDYNEK JEST POSADO
1460.	KĘTRZYŃSKIEGO	3	DOM

1461.	KĘTRZYŃSKIEGO	4	DOM
1462.	KĘTRZYŃSKIEGO	2	DOM
1463.	KĘTRZYŃSKIEGO	6	DOM
1464.	KNOSAŁY	7	DOM
1465.	KNOSAŁY		D. BUDYNEK TARTACZNY, OB. NIEUŻYTKOWANY
1466.	KNOSAŁY	1 A	BUDYNEK MIESZKALNY
1467.	KOLEJOWA	16	DOM
1468.	KOŁŁATAJA	20	DOM
1469.	KOŁŁATAJA	2	DOM (UKŁAD URBANISTYCZNY)
1470.	KOŁŁATAJA	1	DOM
1471.	KOŁŁATAJA	18	DOM
1472.	KOŁŁATAJA	19	DOM
1473.	KOŁŁATAJA	22	DOM
1474.	KOŁŁATAJA	21	DOM
1475.	KOŁŁATAJA	23	DOM
1476.	KOŁŁATAJA	3	DOM
1477.	KOŁŁATAJA	17	DOM
1478.	KOŁŁATAJA	12	DOM
1479.	KOŁŁATAJA	14	SPICHLERZ
1480.	KOŁŁATAJA	24	DOM
1481.	KOŁŁATAJA	16	DOM
1482.	KONOPNICKIEJ	10	ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z 3 WIAT ORAZ PRZEJŚCIA PODZIEMNEGO DWORCA ZACHODNIEGO
1483.	KONOPNICKIEJ		KOŚCIÓŁ GARNIZONOWY P.W. MB KRÓLOWEJ POLSKI
1484.	KOPERNIKA	36	DOM
1485.	KOPERNIKA	28	WILLA "MARTHA"
1486.	KOPERNIKA		KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA
1487.	KOPERNIKA	9	DOM
1488.	KOPERNIKA	5	BRYŁA I FASADA BUDYNKU
1489.	KOPERNIKA	13	DOM
1490.	KORTOWO		ZESPÓŁ SZPITALA PSYCHIATRYCZNEGO-OB. CZĘŚĆ ZABUDOWAŃ UNIWERSYTETU WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
1491.	KOŚCIUSZKI	22	DOM
1492.	KOŚCIUSZKI	54	DOM
1493.	KOŚCIUSZKI	52	DOM
1494.	KOŚCIUSZKI	32	DOM
1495.	KOŚCIUSZKI	30	DOM
1496.	KOŚCIUSZKI	28	DOM
1497.	KOŚCIUSZKI	23	DOM
1498.	KOŚCIUSZKI	21	KAMIENICA Z OTOCZENIEM
1499.	KOŚCIUSZKI	70	BUDYNEK SZKOŁY PODSTAWOWEJ NR 2 WRAZ Z NAJBLIŻSZYM OTOCZENIEM
1500.	KRASZEWSKIEGO	2 A, B	DOM
1501.	KRASZEWSKIEGO	6	DOM
1502.	KRÓLOWEJ JADWIGI	10	DOM
1503.	KRÓLOWEJ JADWIGI	11	DOM
1504.	KRÓLOWEJ JADWIGI	9	DOM
1505.	KRÓLOWEJ JADWIGI	8	DOM
1506.	KRÓLOWEJ JADWIGI	12	DOM
1507.	KRÓLOWEJ JADWIGI	4	DOM

1508.	LANCA	2	DOM
1509.	LELEWELA	2	DOM
1510.	LELEWELA	3	DOM
1511.	LELEWELA	7	DOM
1512.	LELEWELA	8	DOM
1513.	LESNA	36 (dawna Leśna 18)	BUDYNEK WCHODZĄCY W SKŁAD D. ZESPOŁU OCZYSZCZALNI MIEJSKIEJ
1514.	LINKI	5	DOM
1515.	LUBELSKA	4	DOM
1516.	LUBELSKA	47	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY (DWÓR, CHLEWNIA, MAGAZYN ZBOŻOWY, OBORA MUROWANA, STAJNIA, STODOŁA, MAGA ZYN ZBOŻOWY)
1517.	MARIAŃSKA	3	DOM OPIEKI "WILHELM, AUGUSTA- WIKTORIA HAUS" - OB. INTERNAT ZESPOŁU SZKÓŁ MEDYCZNYCH
1518.	MARIAŃSKA		CMENTARZ PRZYSZPITALNY, OB. PARK MIEJSKI
1519.	MAZURSKA	8	DOM
1520.	MAZURSKA	5,5 A	DOM
1521.	MAZURSKA	6	DOM
1522.	MAZURSKA	4	DOM
1523.	MAZURSKA	3	DOM
1524.	MAZURSKA	15	DOM
1525.	MAZURSKA	11	DOM
1526.	MAZURSKA	7 A	DOM
1527.	MAZURSKA	7	DOM
1528.	MAZURSKA	13,13 A	DOM
1529.	MAZURSKA / WARMINSKA	2/1	KAMIENICA
1530.	METALOWA	5	PAŁAC
1531.	METALOWA	5	WOZOWNIA
1532.	METALOWA	5	PARK
1533.	MICKIEWICZA	3	DOM
1534.	MICKIEWICZA	31, 31 A	DOM
1535.	MICKIEWICZA	5	DOM
1536.	MICKIEWICZA	7	DOM
1537.	MICKIEWICZA	13	DOM
1538.	MICKIEWICZA	25	DOM
1539.	MICKIEWICZA	14 A	DOM
1540.	MICKIEWICZA	27	DOM
1541.	MICKIEWICZA	33	DOM
1542.	MICKIEWICZA	6	DAWNE GIMNAZJUM MĘSKIE, OB.LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE
1543.	MICKIEWICZA	14	DOM
1544.	MICKIEWICZA	16	DOM
1545.	MICKIEWICZA	17	DOM
1546.	MIESZKA I	16	DOM
1547.	MIESZKA I	17	DOM
1548.	MOCHNACKIEGO	7	DOM
1549.	MOCHNACKIEGO	1	DOM
1550.	MOCHNACKIEGO	4	DOM
1551.	MOCHNACKIEGO	9	DOM
1552.	MOCHNACKIEGO	3	DOM
1553.	MOCHNACKIEGO	5	DOM

1554.	MRONGOWIUSZA	2	DOM
1555.	MRONGOWIUSZA	4	DOM
1556.	MRONGOWIUSZA	10 A, 10 B	DOM
1557.	MRONGOWIUSZA	8/10	DOM
1558.	MRONGOWIUSZA	3	DOM WRAZ Z OTOCZENIEM TJ. DZIAŁKAMI NR 23 I 24 OBRĘB 71 OLSZTYN
1559.	MRONGOWIUSZA	7	DOM
1560.	NIEPODLEGŁOŚCI	44	KOSTNICA Z KAPLICZKĄ
1561.	NIEPODLEGŁOŚCI	44	SZPITAL MIEJSKI
1562.	NIEPODLEGŁOŚCI	85	WILLA
1563.	NIEPODLEGŁOŚCI	16	REMIZA STRAŻACKA
1564.	NIEPODLEGŁOŚCI	18	SZKOŁA
1565.	NIEPODLEGŁOŚCI	12	SPICHLERZ
1566.	NOWOWIEJSKIEGO	10	DOM (D. KLUB ŁOWIECKI)
1567.	NOWOWIEJSKIEGO	5/7	DOM
1568.	NOWOWIEJSKIEGO	3	DOM
1569.	OKOPOWA	25	DOM
1570.	OKOPOWA	23	DOM
1571.	OKOPOWA	22	DOM
1572.	OKOPOWA	12	KAMIENICA
1573.	OKOPOWA	10	DOM
1574.	OKRZEI	23/23 A	DOM
1575.	OKRZEI	5	DOM
1576.	OKRZEI	20	DOM
1577.	OKRZEI	4	DOM
1578.	OKRZEI	21	DOM
1579.	OKRZEI	25/ 25A/ 25 B	DOM
1580.	OKRZEI	22 A	DOM
1581.	OKRZEI	22	DOM
1582.	OKRZEI	27	DOM
1583.	OKRZEI/JAGIELLOŃSKA	28/6	DOM
1584.	ORKANA	19	DOM
1585.	ORKANA	4	DOM
1586.	ORKANA	18	DOM
1587.	ORKANA	5 B	DOM
1588.	ORKANA	5	DOM
1589.	ORKANA	13	DOM
1590.	PARKOWA	1	D.PAWILON WYSTAWOWY I RESTAURACJA NEU JAKOBSBERG, OB. MIEJSKI OŚRODEK KULTURY
1591.	PARKOWA	3	WILLA "MUSTERWILLA", "WALDWILLA"
1592.	PARTYZANTÓW	73	DOM
1593.	PARTYZANTÓW	68	DOM
1594.	PARTYZANTÓW	67	DOM
1595.	PARTYZANTÓW	3	DOM
1596.	PARTYZANTÓW	74	DOM
1597.	PARTYZANTÓW	16	DOM
1598.	PARTYZANTÓW	5	DOM
1599.	PARTYZANTÓW	30	DOM
1600.	PARTYZANTÓW	22	DOM
1601.	PARTYZANTÓW	75	DOM
1602.	PARTYZANTÓW	33 A	SPICHLERZ
1603.	PARTYZANTÓW	87	DOM POLSKI

1604.	PARTYZANTÓW	76	DOM
1605.	PARTYZANTÓW	33	MŁYN
1606.	PARTYZANTÓW	77	DOM
1607.	PARTYZANTÓW	69	DOM
1608.	PARTYZANTÓW	21	DOM
1609.	PARTYZANTÓW	23	BUDYNEK ADMINISTRACYJNO-BIUROWY (D. SIEDZIBA ZARZADU KOLEI, OB.KOMENDA MIEJSKA POLICJI)
1610.	PIASTOWSKA	5	DOM
1611.	PIASTOWSKA	13	SPICHLERZ
1612.	PIASTOWSKA	14	SPICHLERZ
1613.	PIENIĘŻNEGO	17	DOM
1614.	PIENIĘŻNEGO	24	DOM
1615.	PIENIĘŻNEGO	6/7	BANK
1616.	PIENIĘŻNEGO	19	DOM
1617.	PIENIĘŻNEGO	23	DOM
1618.	PIENIĘŻNEGO	3	BUDYNEK PRZEDSZKOŁA MIEJSKIEGO NR 6
1619.	PIENIĘŻNEGO	22	DOM TOWARZYSKI "KOPERNIK"
1620.	PIENIĘŻNEGO	21	BUDYNEK POCZTY
1621.	PIŁSUDSKIEGO	5	DOM
1622.	PLAC BEMA	3/4/4 A	DOM
1623.	PLAC BEMA	2	KAMIENICA MIESZKALNA PO OBRYŚIE MURÓW
1624.	PLAC JANA PAWŁA II	1	RATUSZ
1625.	PLAC JANA PAWŁA II	2/3	DOM
1626.	PLAC JEDNOŚCI SŁOWIAŃSKIEJ	2	SZKOŁA
1627.	PLAC KONSULATU POLSKIEGO	6	DOM
1628.	PLAC KONSULATU POLSKIEGO	5	KAMIENICA (BUDYNEK DAWNEGO KONSULATU POLSKIEGO)
1629.	PLAC PUŁASKIEGO	4	DOM
1630.	PLAC PUŁASKIEGO	5	DOM
1631.	PLAC PUŁASKIEGO	3	DOM
1632.	PLATER EMILII	1	REJENCJA
1633.	PLATER EMILII	3	PAŁAC MŁODZIEŻY D. KLINIKA
1634.	PODWALE	1	DOM
1635.	POZORTY		PARK
1636.	POZORTY		CMENTARZ RODOWY
1637.	PRUSA	10	DOM
1638.	PSTROWSKIEGO	3	ZESPÓŁ ARCHITEKTONICZNY DAWNYCH KOSZAR ARTYLERYJSKICH, OBECNIE KOMPLEKS BUDYNKÓW KW POLICJI W OLSZTYNIE, WRAZ Z DZIAŁKĄ
1639.	PSTROWSKIEGO		KAPLICZKA Z DZWONNICZKĄ
1640.	RATAJA		CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI PARAFII ŚW. JÓZEFA I NSPJ
1641.	RATAJA		KAPLICA CMENTARNA
1642.	RATUSZOWA	10	DOM
1643.	RATUSZOWA	11	DOM
1644.	RATUSZOWA	7	DOM
1645.	RATUSZOWA	6	DOM
1646.	RATUSZOWA	3	DOM

1647.	RATUSZOWA / M.C. SKŁODOWSKIEJ	1/26	DOM
1648.	SAMUŁOWSKIEGO	6	DOM
1649.	SARNOWSKIEGO	4	DOM
1650.	SARNOWSKIEGO	4 A	DOM
1651.	SARNOWSKIEGO	2	DOM
1652.	SARNOWSKIEGO	3	DOM
1653.	SIELSKA		KAPLICA CMENTARNA
1654.	SIELSKA		CMENTARZ
1655.	SIENKIEWICZA	10	DOM
1656.	SIENKIEWICZA	9	DOM
1657.	SIENKIEWICZA	11	DOM
1658.	SIENKIEWICZA	12	DOM
1659.	STACJA PKP		WIEŻA CIŚNIEN
1660.	STARE MIASTO	24/25	DOM
1661.	STARE MIASTO	1	KAMIENICA (PODCIENIOWA)
1662.	STARE MIASTO	11	PODCIEŃ KAMIENICY TZW. DOMU BURMISTRZA
1663.	STARE MIASTO	3	DOM
1664.	STARE MIASTO	26/27	DOM
1665.	STARE MIASTO	33	RATUSZ "STARY"
1666.	STARE MIASTO	11-16	KAMENICA TZW. DOM BURMISTRZA
1667.	STARE MIASTO	28	DOM
1668.	STARE MIASTO	2	DOM
1669.	STARE MIASTO / ŚW BARBARY	7/9	BUDYNEK ADMINISTRACYJNO-HANDLOWY
1670.	STAROMIEJSKA	1	BRAMA MIEJSKA "WYSOKA"
1671.	STAROMIEJSKA	6	DOM
1672.	STASZICA	17/18	DOM
1673.	STASZICA	13	DOM
1674.	STASZICA	5	PAŁACYK ARCHIPREZBITERA
1675.	STASZICA	12	DOM
1676.	STASZICA	16	DOM
1677.	STASZICA	11	KAMIENICZKA
1678.	STASZICA	14	DOM
1679.	STASZICA	15	DOM
1680.	STASZICA	5 A	WIKARÓWKA
1681.	STASZICA	10	DOM
1682.	SZARYCH SZEREGÓW		CMENTARZ GARNIZONOWY
1683.	SZRAJBERA	1	WILLA
1684.	ŚW BARBARY		KOŚCIÓŁ P.W. ŚW JAKUBA (BAZYLICA MNIEJSZA)
1685.	ŚW BARBARY	5	DOM
1686.	ŚW BARBARY	4	DOM
1687.	ŚW BARBARY	2	DOM
1688.	ŚW BARBARY	3	DOM
1689.	TARG RYBNY	2	DOM GAZETY OLSZTYŃSKIEJ
1690.	TARG RYBNY	12	DOM
1691.	TRACK - TRACKA	15	DWÓR
1692.	TRACK -TRACKA		PARK
1693.	WARMIŃSKA	2	KAMIENICA
1694.	WARMIŃSKA	5	KAMIENICA
1695.	WARMIŃSKA	23	KAPLICA ZJEDNOCZONEGO KOŚCIOŁA EWANGELICZNEGO
1696.	WARMIŃSKA	17	DOM
1697.	WARMIŃSKA	26	KAMIENICA

1698.	WARMIŃSKA	25	KAMIENICA
1699.	WARMIŃSKA	22	KAMIENICA
1700.	WARMIŃSKA	21	KAMIENICA
1701.	WARMIŃSKA	8	KAMIENICA
1702.	WARMIŃSKA	7	DOM
1703.	WARMIŃSKA	6	KAMIENICA
1704.	WARMIŃSKA	4/4 A	KAMIENICA
1705.	WARMIŃSKA	3	KAMIENICA
1706.	WARSZAWSKA	59	DOM
1707.	WARSZAWSKA	111	BUDYNEK PERSONELU, OB. DOM MIESZKALNY W ZESPOLE D. SZPITALA PSYCHIATRYCZNEGO
1708.	WARSZAWSKA	95	BUDYNEK MIESZKALNY (DWÓR TAUKEŁÓW)
1709.	WARSZAWSKA	41	KAMIENICA WRAZ Z NAJB. OTOCZENIEM - TERENEM TZW. PRZEDOGRÓDKA
1710.	WARSZAWSKA	13	KAMIENICA
1711.	WARSZAWSKA	20	KAMIENICA
1712.	WARSZAWSKA	22	KAMIENICA
1713.	WARSZAWSKA	26	KAMIENICA
1714.	WARSZAWSKA	42	DOM
1715.	WARSZAWSKA	61	DOM
1716.	WARSZAWSKA	po między nr 101-103	DAWNY ARESZT, OBECNIE BUDYNEK GOSPODARCZY
1717.	WARSZAWSKA	28	KAMIENICA
1718.	WARSZAWSKA	10	KAMIENICA
1719.	WARSZAWSKA	16	KAMIENICA
1720.	WARSZAWSKA	14	KAMIENICA
1721.	WARSZAWSKA	8	KAMIENICA
1722.	WARSZAWSKA	6	KAMIENICA
1723.	WARSZAWSKA	5	KAMIENICA
1724.	WARSZAWSKA	2	KAMIENICA
1725.	WOJSKA POLSKIEGO		BRYŁY I ELEWACJE BUDYNKÓW: ADMINISTRACYJNEGO I WARSZEWY, WCHODZĄCYCH W SKŁAD ZESPOŁU D. BROWARU
1726.	WOJSKA POLSKIEGO		CMENTARZ WOJENNY
1727.	WOJSKA POLSKIEGO	33	DOM ZDROJOWY
1728.	WOJSKA POLSKIEGO		PARK MIEJSKI - DAWNY CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI
1729.	WOJSKA POLSKIEGO	3	KAPLICA CMENTARNA
1730.	WOJSKA POLSKIEGO		CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI
1731.	WOJSKA POLSKIEGO	65/66	DOM
1732.	WOJSKA POLSKIEGO	38	EWANGELICKO-AUGSBURSKA KAPLICA CMENTARNA, OB. CERKIEW PRAWOSŁAWNA P.W. MB OPIEKUŃCZEJ
1733.	WOJSKA POLSKIEGO	60	DOM
1734.	WOJSKA POLSKIEGO		PARK MIEJSKI JAKUBOWO
1735.	WYSPIAŃSKIEGO	4	KLASZTOR
1736.	WYSPIAŃSKIEGO	5	KOŚCIÓŁ CHRYSYSTUSA KRÓLA I ŚW. FRANCISZKA
1737.	WYZWOLENIA	28	KAMIENICA
1738.	WYZWOLENIA	32	KAMIENICA
1739.	WYZWOLENIA	8	KAMIENICA
1740.	WYZWOLENIA	21/21A/21 B	DOM

1741.	WYZWOLENIA	7	KAMIENICA
1742.	WYZWOLENIA	30	SZKOŁA
1743.	WYZWOLENIA	6	KAMIENICA
1744.	WYZWOLENIA	9	KAMIENICA
1745.	WYZWOLENIA	4	KAMIENICA
1746.	ZAMKOWA	5	WILLA
1747.	ZAMKOWA		KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI P.W. CHRYSYTA ZBAWICIELA
1748.	ZAMKOWA	1-3	ZAMEK Z PODZAMCZEM
1749.	ZIENTARY- MALEWSKIEJ	11-11A	DOM
1750.	ZIENTARY- MALEWSKIEJ		WIEŻA CIŚNIEŃ /KOLEJOWA/
1751.	ZIENTARY- MALEWSKIEJ	21	DOM
1752.	ZIENTARY- MALEWSKIEJ	2	DOM
1753.	ZYNDRA Z MASZKOWIC	2	KAPLICA CMENTARNA !ŁĄCZNIK SKRĘŚLONY Z RZ!
1754.	ZYNDRA Z MASZKOWIC		CMENTARZ ŻYDOWSKI
1755.	ŻARSKIEJ NATALII	2	DOM
1756.	ŻEROMSKIEGO	32	DOM
1757.	ŻEROMSKIEGO	40	DOM
1758.	ŻEROMSKIEGO	35	DOM
1759.	ŻEROMSKIEGO	34	DOM
1760.	ŻEROMSKIEGO	33	DOM
1761.	ŻEROMSKIEGO	39	DOM
1762.	ŻEROMSKIEGO	5	DOM
1763.	ŻEROMSKIEGO	4	DOM
1764.	ŻEROMSKIEGO	15	DOM
1765.	ŻEROMSKIEGO	41/41 A	DOM
1766.	ŻEROMSKIEGO	2	DOM
1767.	ŻEROMSKIEGO	31	DOM
1768.	ŻEROMSKIEGO	6	DOM
1769.	ŻEROMSKIEGO	38	DOM
1770.	ŻEROMSKIEGO	1	DOM
1771.	ŻEROMSKIEGO	8	DOM
1772.	ŻEROMSKIEGO	9	DOM
1773.	ŻEROMSKIEGO	10	DOM
1774.	ŻEROMSKIEGO	11	DOM
1775.	ŻEROMSKIEGO	12	DOM
1776.	ŻEROMSKIEGO	14	DOM
1777.	ŻEROMSKIEGO	37	DOM
1778.	ŻNIWNA		KRZYŻ PRZYDROŻNY
1779.	ŻNIWNA	7	KOŚCIÓŁ P.W. MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ
1780.	ŻNIWNA		DZWONNICZKA SŁUPOWA
1781.	ŻNIWNA - DAJTKI		KRZYŻ PRZYDROŻNY
1782.	ŻOŁNIERSKA	13	WIEŻA CIŚNIEŃ
1783.	ŻURAWIA	7	KAPLICZKA
1784.	ŻURAWIA- DAJTKI	7	KAPLICZKA PRZYDROŻNA

**GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW
MIASTA OLSZTYNA - ZABYTKI NIERUCHOME ZIELENI**

Lp.	rodzaj zabytkowej zieleni miejskiej	obiekt (nazwa współczesna /dawne funkcje.).	powierzchnia i lokalizacja	czas powstania	WPIS DO REJESTRU ZABYTEKÓ W
1.	Parki Miejskie	PARK PODZAMCZE (d. Park Zamkowy, otoczenie Zamku, tereny użytkowe przy d. młynie)	- ok. 9 ha - centrum miasta, tereny wzdłuż prawego brzegu Łyny między mostem Jana a wiaduktami kolejowymi	XIX/XX w.	TAK
2.		PARK MIEJSKI JAKUBOWO	- 13,55 ha - w płn. części miasta, przy ul. Wojska Polskiego, na styku z Lasem Miejskim	1862 r., późniejsza rozbudowa i przekształceni a	TAK
3.		PARK MIEJSKI „JEZIORKO CZARNE”	Przy ul. Bałtyckiej i Jeziornej		
4.		PARK IM. KUSICIŃSKIEGO			NIE
5.	Założenia dworsko- parkowe	GRĄDEK (niem. Thalberg)	-pow. parku ok. 1 ha -wsch. część miasta, ul. Lubelska	XIX w.	TAK
6.		NAGÓRKI (niem. Bergenthal)	-pow. parku 4 ha -płd część miasta, ul . Metalowa	XIX w.	TAK
7.		POZORTY (niem. Posorten)	-pow. parku - 3.5 ha płd. część miasta, ul. J. Tuwima	XIX w.	TAK
8.		TRACK (niem. Tratzig)	-pow. parku ok.5 ha - płn-wsch. część miasta, ul. Tracka	XVIII /XIXw.	TAK
9.		PARK UNIWERSYTECKI I ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA w KORTOWIE - Uniwersytet Warm.- Mazurski (d. Prowincjonalny Zakład dla Psychicznie Chorych)	- pow. parku - 5,5 ha - w płd części miasta, przy ul. Warszawskiej, nad jez. Kortowskim	1886 r.	TAK
10.	Parki, ogrody i zielen towarzysząca obiektom publicznym	OGRÓD I ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA przy SZPITALU GARNIZONOWYM	pow.ogrodu - ok. 0,5 ha centrum miasta, przy ul. Warszawskiej	ok. 1885 r	NIE
11.		OGRÓD I ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA przy SZPITALU MIEJSKIM	ok. 1,5 ha centrum miasta, ul.Mariańska	po 1867 r.	TAK
12.		PARK przy SANATORIUM PRZECIWGRUŻLICZYM	ok. 2 ha w Lesie Miejskim , przy ul. Jagiellońskiej	1907 r.	NIE
13.		OGRÓD przy SZKOLE, dawny DOM OPIEKI	ok. 1 ha w centrum miasta , przy ul. Mariańskiej	1913 r.	TAK
14.		Siedziba Kurii Biskupiej,	ok. 0,5 ha	Po 1888r.	NIE

		daw. DOM TOWARZYSKI "KOPERNIK"	w centrum miasta, obok ul. Pieniężnego		
15.		ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA PRZY BUDYNKU SĄDU	ul. J. Piłsudskiego i Dąbrowszczaków.	XIX/XX	NIE
16.	Ogrody szkolne		ul. A. Mickiewicza Liceum nr 1	1887 r./pocz..XX .	TAK
17.			ul. S. Moniuszki	1933 r.	NIE
18.		ZIELEŃCE I ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA :	katedra św. Jakuba, ul. S. Staszica i ul. Pieniężnego	XIX w.	TAK
19.			kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. M.Kopernika	1903 r.	TAK
20.			kościół św. Józefa, ul. Jagiellońska	1913 r.	TAK
21.			kościół garnizonowy, ul. M.Kromera ; pow. 0,4 ha	1914 r.	TAK
22.			kościół franciszkański, ul. St. Wyspiańskiego ;pow. 0,30 ha	1932 r.	TAK
23.			kościół św. Wawrzyńca, Gutkowo ul. Bałtycka	XVIII - XIX w,	TAK
24.			kościół w Dajtkach, ul. Żniwna	pocz. XX .	TAK
25.			Urząd Marszałkowski, d. Rejencja, pow. 0,60 ha	1911 r.	TAK
26.			Teatr, ul. 1 Maja	XIX / XX w.	NIE
27.			ul 1 Maja pomnik S. Jaracza, pow.0,19 ha : d. cmentarz	XIX w.	NIE
28.			budynek UW-M , daw. Starostwo, ul.Szrajbera, pow. ok. 0,30 ha	1894 r.	NIE
29.	Cmentarze	KATOLICKI św.JAKUBA	pow. 2,7 ha al.Wojska Polskiego	ok. 1870 r.	TAK
30.	:	KATOLICKI św. JÓZEFA i NAJŚW.SERCA PANA JEZUSA	pow. 4,91 ha ul. W.Rataja	1904 r.	TAK
31.		KATOLICKI św.WAWRZYŃCA	pow. ok 1 ha Gutkowo,ul.Żurawia	k. XIX	TAK
32.		KATOLICKI	pow. 0,35 ha Dajtki, ul. Sielska	pocz. XX w.	TAK
33.		EWANGELICKI	pow. 0,65 ha ul. Partyzantów	lata 70-te XIXw.	NIE
34.		EWANGELICKI	pow. 5,91 ha al. Wojska Polskiego	k. XIXw.	TAK
35.		ŻYDOWSKI	pow. 0,48 ha ul.Zyndrama z Miskowic	1818 r.	TAK
36.		KOMUNALNY	Las Miejski (k. szpitala kolejowego)	lata 20-te XX w.	NIE
37.		GARNIZONOWY i WOJENNY z II WOJ. ŚWIATOWEJ	pow. 1,46 ha ul.Szarych Szeregów	1913 / 1918 r.	TAK
38.		WOJENNY NIEMIECKI z I WOJNY ŚWIATO-WEJ.	pow. ok. 0,5 ha Las Miejski,	1914 r.	TAK

39.		WOJENNY ROSYJSKI Z I WOJNY ŚWIATO- WEJ	pow. ok. 0,1 ha Las Miejski, za szpitalem	1914 r.	TAK
40.		SZPITALNY	pow. ok. 1 ha Kortowo, na terenie d. Zakładu dla Psych.	2 poł XIX w.	TAK
41.		SZPITALNY	pow. 0,24 ha ul. Mariańska	k. XIX w.	TAK
42.		RODOWY	pow. ok. 0,1 ha Pozorty, ul. J.Tuwima	XIX	TAK
43.	Zieleń ulic i placów	ZIELEŃCE I PLACE	pl. J.Bema	k. XIX w.	TAK
44.			pow. 0,28 ha pl.Jedności Słowiańskiej	2 poł XIX w. pocz.XX w.	NIE
45.			pow. 0.30 ha pl. Konsulatu Polskiego	k. XIX w.	NIE
46.			pow. ok. 0,5 ha pl. K. Pułaskiego	k. XIX w.	NIE
47.			Plac Jana Pawła II Przy Ratuszu		NIE
48.			Plac Solidarności		
49.			Plac Ksawerego Dunikowskiego przy Urzędzie Marszałkowskim z pomnikiem Wyzwolenia Ziemi Warmińskiej i Mazurskiej		TAK
50.	Aleje	ALEJE	ul. Bałtycka	pocz. XIX	NIE
51.			ul. Dąbrowszczaków BULWAR	k.XIX - p. XX w.	NIE
52.			ul Jeziorna	pocz. XIX w.	NIE
53.			ul. M. Kajki BULWAR	pocz. XX w.	NIE
54.			ul. M. Kopernika	pocz. XX w.	NIE
55.			ul T. Kościuszki	pocz. XX w.	NIE
56.			ul. Limanowskiego	pocz. XX w.	NIE
57.			ul. J. Moniuszki	1.poł.XX w.	NIE
58.			ul. A. Mickiewicza	pocz. XX w.	NIE
59.			ul. Partyzantów	k. XIX w.	NIE
60.			ul. Wojska Polskiego	XIX	NIE
61.	Zieleń zabudowy mieszkaniowej		willa Beyera - ob. siedziba banku, ul Szrajbera; pow.do 0,5 ha	k.XIX w.	TAK
62.			willa Hermenau'a - ob. przedszkole, al. Niepodległości; do 0,5 ha	ok.1902 r.	TAK
63.			„Villa - Palaise” ul. Żołnierska; pow. pow. do 0.5 ha	ok. 1913 r.	NIE
64.			zespół willi przy ul . M. Kajki; ok.0,1 - 0,5 ha	pocz. XXw.	NIE
65.			zespół willi przy ul. Oficerskiej; ok.0,1 - 0,5 ha	XIX / XX w.	NIE
66.			willa Wagnera– ul. Zientary-Malewskiej ; pow. do 0,5 ha	ok. 1910	TAK

67.		OGRODY WILLOWE cd	zespół willi przy ul. E. Plater;; pow. ok.0,1 - 0,5 ha	pocz. XXw.	NIE
68.			zespół willi przy ul. Radiowej; pow. ok.0,1 - 0,5 ha	lata 30-te XXw.	NIE
69.		OSIEDLA MIESZKANIOWE	osiedle nad Jez.Długim przy ul Bałtyckiej; pow. ok. 0,1-0,2 ha	lata 30-te XXw.	NIE
70.			osiedle wokół d. Jez. Fajferek, okolice ul, I Dywizji WP i K.Jagiellończyka, ok. 0,1 ha	lata 30-te XXw.	NIE
71.			osiedle "Kolonja Oficerska", okolice ul. Grzegorzewskiej, ok. 0,1 ha	pocz. XXw.	NIE
72.			osiedle "Kolonja Mazurska", przy ul. Pstrowskiego, ok.0,1 ha	1935 – 1937	NIE
73.			Osiedle "Nauczycielskie", okolice ul. Grotha i Narutowicza, pow. ok. 1-2 a	lata 30-te XX w.	NIE
74.			osiedle na Zatorzu między ul. Reymonta i Paderewskiego ok. 1-2 a	lata 30-te XXw.	NIE
75.			osiedle na Zatorzu między ul. Rataja i Jagiellońską ok. 1-2a	lata 30-te XXw.	NIE
76.		PRZEDOGRÓDKI	ul. Dąbrowszczaków ul. Limanowskiego	XIX / XX w.	NIE
77.	Las miejski	LAS MIEJSKI z promenadą	tereny zalesione wzdłuż rzeki Łyny, w zach. i pñ. części miasta	k. XIX, pocz. XX w.	NIE

WYKAZ OBIEKTÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW RUCHOMYCH

Lp.	Miejscowość	Adres / miejsce przechowywania zabytku	Data wpisu	Nr rejestru i znak decyzji	Przedmiot ochrony	Ilość obiektów
1.	Olsztyn	I Liceum Ogólnokształcące w Olsztynie ul. Mickiewicza 6	27.06.1989	B – 151 KL-5330/2/89	obraz "Ifigenia w Taurydzie"	1
2.	Olsztyn	„Cefarm” Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Farmaceutycznego pl. Bema 5	17.09.1990	B-154 KI-5330/3/90	zespół zabytkowego sprzętu aptecznego i pomocniczego	27
3.	Olsztyn	al. Piłsudskiego	19.05.1993	B – 200 PSOZ/IZR.5330-12/93	pomnik Wyzwolenia Ziemi Warmińsko-Mazurskiej	1
4.	Olsztyn	Kościół parafialny p.w. św. Wawrzyńca w Gutkowie ul. Bałtycka 135	21.07.1993	B-140/93 527/IZR.5330-13/93 aktualizacja: B-203 IZAR(OK)-401/10-9/08	obiekty wyposażenia wnętrza kościoła: ołtarz główny, ołtarz boczny (2 szt.), ambona, chór muzyczny, konfesjonał, szafka, kropielnica, krucyfiks, Immaculata, kielich, puszka na komunikanty, lichtarz (6 szt.), świecznik ołtarzowy (3 szt.), świecznik wiszący (2 szt.), dzwon, fryz z płytek ceramicznych	25
5.	Olsztyn	skrzyżowanie ul. Jagiellończyka i Warszawskiej	23.10.1997	B – 237 PSOZ.1928/IZR.5330-15/97	rzeźba - Chrystus upadający pod krzyżem	1
6.	Olsztyn	skwer przy kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa ul. Mickiewicza	23.10.1997	B - 236 PSOZ.1928/IZR.5330-16/97	rzeźba - Chrystus Król	1
7.	Olsztyn	skwer w parku przy zamku	23.10.1997	B – 238 PSOZ.1928/IZR.5330-17/97	pomnik - Popiersie Mikołaja Kopernika	1
8.	Olsztyn	Adam Zinkiewicz	17.01.2002	WOSOZ.101/IZR.5330-	Motocykl VICTORIA KR 35 SN/WH	1

		ul. Iwaszkiewicza 18/13 Olsztyn		1/2002		
9.	Olsztyn	Katedra św. Jakuba ul. Staszica	12.02.2005	B - 261 WUOZ(AP)-4100/6-101/05	prospekt organowy mały i prospekt organowy duży wraz z instrumentami muzycznymi - organami	4
10.	Olsztyn	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Różańcowej ul. Żniwna 7	08.12.2005	B-265 IZAR(jd)-4000/5-7/05	elementy wyposażenia kościoła: ołtarz główny, konsola, rzeźba-krucyfiks, relief „5 Ran Chrystusa”, 3 obrazy	7
11.	Olsztyn	Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa ul. Kopernika 47	20.12.2005	B - 269 IZAR(jd, OK.) -4000/5-11/05	elementy wyposażenia kościoła: ołtarz główny, 4 ołtarze boczne, meble kościelne (balustrada komunijna, ambona, 3 konfesjonały, 119 ławek, chrzcielnica, 6 obrazów), 14 stacji drogi krzyżowej, 8 rzeźb, mozaika „Chrystus jako król”, 17 witraży, organy, empora chóru, 3 dzwony, posadzka	183
12.	Olsztyn	Kościół ewangelicko- augsburski ul. Zamkowa 1	10.01.2006	B - 270 IZAR (OK.) -4000/5-12/05/06	elementy wyposażenia kościoła: ołtarz główny, polichromie (sklepienie prezbiterium, drewniany strop, 4 empy), 3 witraże, 55 ławek, ambona, stół, rzeźba „krucyfiks”, 5 stojaków, chrzcielnica, misa chrzcielna, 2 drewniane tablice, 8 kinkietów, żyrandol, 2 świeczniki, 3 dzwony, mechanizm zegarowy na wieży, posadzka, fisharmonia, organy	96
13.	Olsztyn	Kościół św. Józefa ul. Jagiellońska 41	15.02.2006	B – 268 IZAR (OK)-4000/10-10/05/06	elementy wyposażenia kościoła: 3 ołtarze, 2 rzeźby, 14 stacji drogi krzyżowej (obrazy), 36 witraży, polichromia „Sąd ostateczny, 4 freski, 4 konfesjonały, 106 ławek, 1 klęcznik, 2 stalle prezbiterium, ambona, chrzcielnica, organy, balustrada chóru organowego, sprzęty liturgiczne: monstrancja, pacyfikał, 7 świeczników ołtarzowych, kropielniczka	196

14.	Olsztyn	Kościół pw. MB Różańcowej ul. Żniwna 7	22.01.2007	B – 265/1 IZAR(bz)-4000/10-2/07	elementy wyposażenia kościoła: empor muzyczna 12.balustrada ołtarzowa	2
15.	Olsztyn	Kościół garnizonowy pw. NMP Królowej Polski i śś. Archaniołów Michała, Gabriela i Rafała ul. Konopnickiej	31.07.2007	B - 286 IZAR (OK)-4000/10- 12(5)/07	wyposażenie kościoła: organy-prospekt organowy (szafa) oraz mechanizm instrumentu	2
16.	Olsztyn	Katedra św. Jakuba ul. Staszica	10.04.2009	B – 308 IZNR(OO)-4000/10-7/09	ołtarz główny	1
17.	Olsztyn	Kościół pw. św. Wawrzyńca ul. Bałtycka 135	20.08.2009	B – 309 IZNR(GŚ/JK)-4000/6-9/09	zespół malowideł ściennych: Ukrzyżowanie, Wążenie dusz, pejzaż z zamkiem, zespół 6 zacheuszy	5
18.	Olsztyn	Przepompownia ścieków systemu Isaaca Shone przy ul. Wojska Polskiego	02.11.2010	B – 318 IZAR(dm)-4001-14/10	wyposażenie przepompowni: 2 zbiorniki, rurociągi, 2 świetliki luksferowe, żeliwna pokrywa wjazdu	7
19.	Olsztyn	OZGRAF Olsztyńskie Zakłady Graficzne SA ul. Towarowa 2 Olsztyn	12.07.2010	IZAR (BS/GS) 4001-2/10	“Krzyż Solidarności” – drewniany krzyż znajdujący się na południowej Olsztyńskich Zakładów Graficznych	1
20.	Olsztyn	Katedra św. Jakuba ul. Staszica	03.03.2011 r.	IZAR(dm)-4001-3/11	Witraz z przedstawieniem koronacji Matki Boskiej przez Trójkę Świętą (prezbiterium katedry)	1
21.	Olsztyn	Kościół garnizonowy pw. NMP Królowej Polski i śś. Archaniołów Michała, Gabriela i Rafała ul. Konopnickiej	20.05.2011	B - 328 IZAR.5140.3.1.2011.dm	wyposażenie kościoła: ołtarz główny z krucyfiksem, ambona, ławki (18 szt.), zespół stolarki drzwiowej wewnętrznej wraz z zamkami, klamkami i okuciami (10 szt.), zespół stolarki drzwiowej zewewnętrznej wraz z zamkami, klamkami i okuciami (9 szt.), polichromia sklepienia prezbiterium, polichromia ścienna prezbiterium wraz z przedstawieniami 12 apostołów oraz symboli ewangelistów, polichromia stropu pod chórem muzycznym, krzyż ołtarzowy, świeczniki neogotyckie (2 szt.), świecznik (1 szt.), dzwon wieżowy (1 szt.), zespół witraży (20 szt.)	67

**ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW, STANOWIĄCE
WŁASNOŚĆ GMINY OLSZTYN, STAN NA 05.12.2012 r.**

1. Fragmenty miejskich murów obronnych wokół starego miasta – data wpisu: 17.09.1957
2. ul. Baczewskiego – d. cmentarz ewangelicki – data wpisu 29.01.1988
3. ul. Bałtycka – kapliczka przydrożna – data wpisu: 18.10.1988
4. ul. Dąbrowskiego 4 - barak mieszkalny w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
5. ul. Dąbrowskiego 4A – wartownia w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
6. ul. Dąbrowskiego 5 – stajnie w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
7. ul. Dąbrowszczaków 15A – budynek gospodarczy - data wpisu: 04.07.2000
8. ul. Gietkowska 9 – magazyn w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
9. ul. Gietkowska 9A – magazyn w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
10. ul. Gietkowska 9B – ujeżdżalnia w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
11. ul. Gietkowska 9C – stajnie w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
12. ul. Gietkowska 9D – stajnie w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
13. ul. Gietkowska 9E – ujeżdżalnia w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
14. ul. Gietkowska 9F – kuźnia w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
15. ul. Gietkowska 9I – stajnie w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
16. ul. Gietkowska 10 – stajnie oficerskie w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
17. ul. Gietkowska 10d – magazyn w d. zespole koszar - data wpisu: 28.12.2000
18. ul. Grunwaldzka 13 – kamienica – data wpisu: 13.09.1988
19. ul. Grunwaldzka 25 – kamienica – data wpisu: 30.09.1988
20. ul. Jagiellońska - kapliczka przydrożna – data wpisu: 18.10.1988
21. ul. Jagiellońska 8 – szkoła – data wpisu: 19.01.1989
22. ul. Jagiellońska 29 – kamienica - data wpisu: 19.01.1989
23. pl. Jana Pawła II 1 – ratusz – data wpisu: 13.10.1989
24. ul. Kajki 6 – willa - data wpisu: 31.08.1988
25. ul. Kętrzyńskiego 6 – kamienica - data wpisu: 19.10.1988
26. ul. Knosąły 1A – dom – data wpisu: 04.10.2000
27. ul. Kościuszki 28 – kamienica - data wpisu: 19.10.1988
28. ul. Kościuszki 70 – szkoła - data wpisu 17.11.2006
29. ul. Królowej Jadwigi 4 – dom - data wpisu: 18.10.1988
30. ul. Królowej Jadwigi 8 – dom - data wpisu: 18.10.1988
31. ul. Królowej Jadwigi 9 – dom - data wpisu: 18.10.1988
32. ul. Królowej Jadwigi 10 – dom - data wpisu: 18.10.1988
33. ul. Królowej Jadwigi 11 – dom - data wpisu: 18.10.1988
34. ul. Królowej Jadwigi 12 – kamienica - data wpisu: 18.10.1988
35. ul. 1 Maja 3 – dom - data wpisu: 08.11.1989
36. ul. Mickiewicza 6 – szkoła - data wpisu 10.08.1988 r.
37. ul. Mickiewicza 27 – kamienica - data wpisu: 19.10.1988
38. ul. Mieszka I 17 – kamienica - data wpisu: 29.09.1988
39. ul. Mochnackiego 4 – kamienica - data wpisu: 30.09.1988
40. ul. Niepodległości 18 – szkoła - data wpisu: 31.08.1988
41. ul. Niepodległości 44 – szpital miejski – data wpisu: 10.02.1971
42. ul. Niepodległości 44 – kostnica z kapliczką – data wpisu: 10.08.1988
43. ul. Okrzei 5 – kamienica - data wpisu: 11.10.1988
44. ul. Orkana 5 – kamienica - data wpisu: 30.09.1988
45. ul. Orkana 18 – kamienica - data wpisu: 30.09.1988
46. ul. Orkana 19 – kamienica - data wpisu: 30.09.1988
47. ul. Partyzantów 21 – dom - data wpisu: 14.02.1989
48. ul. Pieniężnego 3 – szkoła, ob. przedszkole - data wpisu: 18.08.2009
49. ul. Rataja – cmentarz rzymskokatolicki – data wpisu: 29.01.1988
50. ul. Rataja – kaplica cmentarna – data wpisu: 05.02.1991
51. ul. Ratuszowa 11 – dom - data wpisu: 30.09.1988
52. ul. Sielska – cmentarz rzymskokatolicki – data wpisu: 20.04.1988

53. ul. Staromiejska 1- brama miejska - data wpisu: 26.09.1957
54. ul. Staszica 10 – kamienica - data wpisu: 29.09.1988
55. ul. Warmińska 3 – kamienica - data wpisu: 28.12.1987
56. ul. Warmińska 25 – kamienica - data wpisu: 28.12.1987
57. ul. Warszawska 10 – kamienica - data wpisu: 09.06.1988
58. ul. Warszawska 13 – kamienica - data wpisu: 09.06.1988
59. ul. Warszawska 16 – kamienica - data wpisu: 09.06.1988
60. ul. Warszawska 20 – kamienica - data wpisu: 09.06.1988
61. ul. Warszawska 22 – kamienica - data wpisu: 09.06.1988
62. ul. Warszawska 26 – kamienica - data wpisu: 09.06.1988
63. ul. Warszawska 101 - 103 – d. areszt, ob. budynek gospodarczy – data wpisu: 18.01.2000
64. ul. Wojska Polskiego – cmentarz rzymskokatolicki – data wpisu: 29.01.1988
65. ul. Wojska Polskiego – park miejski Jakubowo- data wpisu: 25.01.2005
66. ul. Wojska Polskiego – park miejski, d. cmentarz ewangelicko-augsburski – data wpisu: 20.04.1988
67. ul. Wojska Polskiego 33 – willa - data wpisu: 19.01.1989
68. ul. Wyzwolenia 28 – kamienica - data wpisu: 28.12.1987
69. ul. Wyzwolenia 30 szkoła, ob. urząd - data wpisu: 30.08.1988
70. ul. Zientary-Malewskiej 2 – kamienica – data wpisu: 23.11.1989
71. ul. Żeromskiego 37 – kamienica – data wpisu: 19.01.1989
72. ul. Żurawia/Sowia – kapliczka przydrożna – data wpisu: 18.10.1988

Budynki zabytkowe wpisane do rejestru będące w zarządzie miejskich jednostek organizacyjnych:

1. ul. Dąbrowszczaków 3 – Miejski Ośrodek Kultury, data wpisu: 19.01.1989
2. ul. Knosały, d. tartak – Miejski Ośrodek Kultury, data wpisu: 5.11.2007
3. ul. Piastowska 13 - Spichlerz – Miejski Ośrodek Kultury – data wpisu: 14.09.1988
4. ul. Leśna 36 (d. 18) – Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji – data wpisu: 15.05.2006
5. ul. Tracka, dwór – Olsztyński Zakład Komunalny – data wpisu: 08.11.1989
6. ul. Tracka, park – Olsztyński Zakład Komunalny – data wpisu: 07.08.1978

**ZABYTKI NIERUCHOME NIE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW,
STANOWIĄCE WŁASNOŚĆ GMINY OLSZTYN, STAN NA 05.12.2012 r.**

1. ul. 1 Maja 14 – kamienica
2. ul. 1 Maja 15 –kamienica
3. ul. Artyleryjska 12a - magazyn
4. ul. Artyleryjska 31 - d. koszary
5. ul. Bałtycka 25b - dom
6. ul. Bałtycka 45 - szkoła
7. ul. Bałtycka 64 - dom
8. ul. Bałtycka 67 - dom
9. ul. Chrobrego 8 - kamienica
10. ul. Cicha 3 - willa
11. ul. Curie-Skłodowskiej 27 - kamienica
12. ul. Cyranki 7 - dom
13. ul. Czapli 2 - przedszkole
14. ul. Dąbrowskiego 3 - budynek dawnych koszar
15. ul. Dąbrowskiego 3a – budynek dawnych koszar
16. ul. Dąbrowszczaków 6a – budynek gospodarczy
17. ul. Dąbrowszczaków 10a - budynek gospodarczy
18. ul. Grabowskiego 2 - dom
19. ul. Grunwaldzka 41 - kamienica
20. ul. Jarocka 65 - biblioteka
21. ul. Jagiellończyka – kapliczka przydrożna
22. ul. Jagiellończyka 22 - dom
23. ul. Jagiellońska 7 - kamienica
24. ul. Jagiellońska 11/13 – kamienica
25. ul. Kasprowicza 7 – warsztaty Zespołu Szkół Samochodowych
26. ul. Kasprowicza 28 – dom
27. ul. Kopernika 4 – przedszkole
28. ul. Kopernika 14a – budynek usługowy
29. ul. Kossaka 2/4 - dom
30. ul. Kościńskiego 7 – dom
31. ul. Kościńskiego 9 – dom
32. ul. Kromera 5 – dom
33. ul. Kromera 7 – dom
34. ul. Konopna 3 – dom
35. ul. Linki 5a - budynek gospodarczy
36. ul. Liszewskiego 5 - kamienica
37. ul. Lubelska 4 – dom
38. ul. Mewy 2 – dom
39. ul. Mewy (k. domu nr 2) – krzyż przydrożny
40. ul. Moniuszki 10 -szkoła
41. ul. Okopowa 16 - przedszkole
42. ul. Narutowicza 23 – dom
43. ul. Partyzantów 12 b – budynek gospodarczy
44. ul. Partyzantów 12c – budynek gospodarczy
45. ul. Partyzantów 13 – kamienica
46. ul. Partyzantów 15 – kamienica
47. al. Piłsudskiego 49 – dom
48. al. Piłsudskiego 51 – dom
49. al. Piłsudskiego 53 – dom
50. al. Piłsudskiego 62 – dom

51. al. Piłsudskiego 62a – dom
52. ul. Plater 3 - Pałac Młodzieży
53. al. Przyjaciół 42 – szkoła
54. ul. Pstrowskiego – kapliczka
55. ul. Rybaki 26 – przedszkole
56. ul. Rybaki 48 – dom
57. ul. Rybitwy 4 – dom
58. ul. Sielska 6 – dom
59. ul. Sielska 8 – dom
60. ul. Sielska 16 – dom
61. ul. Sielska 22 – dom
62. ul. Sielska 41 – dom
63. ul. Smętka 26 – dom
64. ul. Szewczenki – nieużytkowany
65. ul. Szewczenki 1 – nieużytkowany
66. ul. Szewczenki 3 – centrum organizacji pozarządowych
67. ul. Szewczenki 4 – sala gimnastyczna LO III
68. ul. Walecznych 2-16 – dom
69. ul. Warmińska 6b - kamienica
70. ul. Warmińska 18 – kamienica
71. ul. Warszawska 19 – kamienica
72. ul. Warszawska 24 – kamienica
73. ul. Warszawska 35a – budynek gospodarczy
74. ul. Warszawska 102 – kamienica
75. al. Wojska Polskiego 4, 5, 5b, 5c – zespół budynków d. rzeźni miejskiej
76. al. Wojska Polskiego 17-18 - szkoła
77. ul. Wyzwolenia 14 – dom
78. ul. Zientary-Malewskiej 5 – dom
79. ul. Zientary-Malewskiej 6 – kamienica
80. ul. Zientary-Malewskiej 7 – dom
81. ul. Zientary-Malewskiej 35 – kamienica
82. ul. Zientary-Malewskiej 41 - kamienica
83. ul. Żniwna – krzyż z dzwonnniczką słupową
84. ul. Żniwna 18 – dom
85. ul. Żurawia (przy drodze na Łupstych) – kapliczka przydrożna
86. ul. Żurawia 9 – dom i budynek gospodarczy
87. ul. Żurawia 22 – dom
88. ul. Żurawia 22 – kapliczka przydrożna